

YLEISTEN KIRJASTOJEN JULKISUUSKUVA
SUOMESSA 2008 - 2010

Pia Rask

Tampereen yliopisto
Informaatiotieteiden yksikkö
Informaatiotutkimus ja
interaktiivinen media
Pro gradu -tutkielma
Marraskuu 2011

TAMPEREEN YLIOPISTO, Informaatitieteiden yksikkö
Informaatiotutkimus ja interaktiivinen media
RASK, PIA: Yleisten kirjastojen julkisuuskuva Suomessa 2008 - 2010
Pro gradu -tutkielma, 134 s., 19 liites.
Marraskuu 2011

Tutkielman aiheena on suomalaisten yleisten kirjastojen julkisuuskuva vuosina 2008 – 2010. Kirjastojen julkinen kuva ja sen päivittäminen on alan sisäisen keskustelun vakio-aihe, mutta tieteellistä tutkimusta aiheesta on tehty niukasti. 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen lopussa kirjastojen toimintaympäristö on myös muutoksessa.

Tutkielman teoreettinen tausta on sosiaalisessa konstruktivismissa ja käsitteellistä taustaa luodaan imagon, maineen ja julkisuuden käsitteiden kautta. Kirjallisuuskatsauksessa aihetta lähestytään sekä aiemman kirjastojen julkisuuskuvia koskevan että mediatekstejä hyödyntävän kirjastoaiheisen tutkimuksen kautta.

Tutkimusaineisto koostuu viiden suomalaisen sanomalehden (Aamulehti, Helsingin Sanomat, Lapin Kansa, Pohjolan Sanomat, Satakunnan Kansa) kirjastoaiheisista jutuista tutkimuksen kohdevuosilta. Aineisto on kerätty sähköisesti ja systemaattisella satunnaisotannalla otokseksi on valittu 267 juttua. Tutkimusmenetelmien valinnassa on yhdistetty sekä laadullisia että määrällisiä metodeja; sisällön erittelyä ja kehysanalyysiä. Näitä metodeja käyttäen aineistosta on analysoitu kirjastoaiheisten juttujen peruspiirteiden (pituus, osasto, sävy, tyyppi) lisäksi aiheenvalinta, puhujarakennetta sekä laajempia keskustelun kehyksiä.

Aineistosta käy ilmi kirjaston luonne paikallisena ilmiönä, joka konkretisoituu erityisesti kirjallisuustoimijana sekä sosiaalisesti oikeudenmukaisena laitoksena. Kehysanalyysin tuloksena aineistosta on paikallistettu tradition, niukkuuden, integraation, palvelukulttuurin muutoksen ja saatavuuden kehykset.

Kirjastojen julkisuuskuvaa voidaan luonnehtia positiiviseksi: kirjastojen toimintaa ei kritisoida ja siihen liitetyt arvot ovat myönteisiä. Kirjasto nähdään ensisijaisesti fyysisten tilojen ja painettujen aineiston kautta, jotka saavat selkeän painoarvon mediassa. Kirjaston kuvataan kuitenkin olevan myös muutoksessa esimerkiksi elektronisten aineistojen yleistymisen myötä. Kirjastojen tämänhetkiseen palvelutarjontaan ollaan julkisuudessa tyytyväisiä; negatiivinen julkisuus liittyy poikkeuksetta palvelutason heikennyksiin sekä lähipalvelujen karsintaan. Julkisessa keskustelussa kirjastosta argumentoivat he, joille kirjastolla on merkitystä. Puhujaryhmistä aliedustettuina ovat nuoret sekä päättäjät kunta- ja valtakunnallisella tasolla.

Avainsanat: yleiset kirjastot, julkisuuskuva, imago, sisällön erittely, kehysanalyysi

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO.....	1
2. KIRJASTOJEN MUUTTUVA TOIMINTAYMPÄRISTÖ.....	3
2.1 Kunta-alan rakennemuutos tiivistää yhteistyötä.....	3
2.2 Taloudellinen taantuma koskettaa kuntataloutta	5
2.3 Muuttuvat kirjastopalvelut, -aineistot ja -käyttö	6
3. KIRJASTOJEN IMAGO JA MIELIKUVAT MEDIASSA.....	9
3.1 Vääränlainen imago?.....	9
3.2 Kirjastoammattilaisten imago.....	11
3.3 Kotimaiset kirjastot sanomalehtien sivuilla.....	15
3.3.1 Kirjaston julkisuuskuvat uutisaineistossa.....	15
3.3.2 Taistelu lähikirjastoista sanomalehden sivuilla	17
3.4 Yhteenvetoa.....	18
4. JULKISUUSKUVAA KÄSITTÄMÄSSÄ	20
4.1 Julkisuudesta ja mediajulkisuudesta.....	20
4.2 Media julkisuuskuvan rakentajana ja mielikuvien luoja.....	21
4.3 Julkisuuskuvan lähikäsitteet: imago ja maine	23
4.4 Yhteenvetoa.....	25
5. TEOREETTINEN TAUSTA: SOSIAALINEN KONSTRUKTIONISMI	27
6. TUTKIMUSAINEISTO JA -MENETELMÄT.....	31
6.1 Sanomalehtimedia tutkimuksen kohteena	31
6.2 Tutkimuksen kohdejulkaisut	32
6.3 Tutkimusaineiston ja keruuprosessin kuvaus	34
6.4 Aineiston analyysimetodit: sisällön erittely ja kehysanalyysi.....	36
6.4.1 Laadullista, määrällistä vai molempien analyysiä?	36
6.4.2 Sisällön erittely	38
6.4.3 Kehysanalyysi.....	39
7. TULOKSET	43
7.1 Kirjastotekstien perusanatomia.....	43
7.2 Mikä ylittää uutiskynnyksen?.....	47
7.2.1 Aineistot, kirjastonkäyttö ja asiakkaat.....	51
7.2.2 Kirjastotilat, -rakennukset ja toimintayksiköt	57
7.2.3 Etiikka, merkityspohdinta, tulevaisuus- ja arvopuhe.....	61
7.2.4 Kirjastoammattilaiset ja -työ	63
7.2.5 Kirjastojen palvelut ja järjestelmät	65
7.2.6 Kirjastojen talous	67
7.2.7 Tapahtumat	69

7.2.8	Yhteistyö.....	70
7.2.9	Aukioloajat	72
7.3	Kenen sana kuuluu?.....	74
7.3.1	Puhujarakenteen ikä- ja sukupuoli-jakauma	77
7.4	Juttujen sävy	79
7.4.1	Talous jakaa puhujaryhmät.....	80
7.4.2	Puhetta aukioloajoista.....	84
7.4.3	Rakentamiseen suhtautuminen valtaosin myönteistä	85
7.4.4	Kirjastotyöstä luodaan positiivinen kuva	87
7.5	Mielipideosaston kirjasto.....	90
7.5.1	Mielipideaineiston kirjoittajarakenne	90
7.5.2	Mikä kirjoittaa mielipiteen?.....	91
7.6	Yhteenveto määrällisen sisällön erittelyn tuloksista	94
7.7	Kirjastokeskustelun kehukset	97
7.7.1	Tradition kehys	97
7.7.2	Integraation kehys.....	100
7.7.3	Niukkuuden kehys	103
7.7.4	Saavutettavuuden kehys	106
7.7.5	Palvelukulttuurin muutos.....	108
7.7.6	Kehysanalyysin yhteenveto ja tulkintakehysten väliset suhteet	109
7.8	Neljä tarinaa kirjastosta	111
7.8.1	Lapsuuden aktiivikäyttäjistä kirjastopalvelujen puolustajaksi.....	112
7.8.2	Lukeva lapsi kirjastossa.....	114
7.8.3	Johtaja uudistusta puolustamassa	115
7.8.4	Kirjasto vai puuhakeskus?.....	117
8.	KIRJASTOJEN JULKISUUSKUVA: POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	119
	LÄHDELUETTELO	129

LIITTEET

LIITE 1. LUETTELO TUTKIMUSAINIESTON TEKSTEISTÄ

LIITE 2. TUTKIMUSAINIESTON JUTTUIEN AIHEENVALINTA
PÄÄLUOKKATASOLLA

LIITE 3. SISÄLLÖN ERITTELYN LUOKITUSRUNKO

LIITE 4. TUTKIMUSAINIESTON SÄVYLUOKITTELUN HAVAINIOMATRIISI

LUETTELO TUTKIELMAN TAULUKOISTA JA KUVIOISTA

Taulukko 1: Tutkimusaineiston kohdejulkaisujen kotipaikka, levikki, lukijamäärä ja julkaisija

Taulukko 2: Juttujen aiheenvalinnan pääaiheluokituksen pääluokat

Taulukko 3: Yksityiskohtaisen aiheuokituksen pääluokat havaintomäärittäin luokiteltuna

Taulukko 4: Kirjastojen aineistoihin ja kokoelmiin liittyvät havainnot

Taulukko 5: Havainnot kirjastojen asiakkaista asiakasryhmittäin luokiteltuna

Taulukko 6: Kirjastonkäyttöön liittyvät havainnot

Taulukko 7: Kirjastonkäytön muutostrendeihin liittyvät havainnot

Taulukko 8: Asiakasaktiivisuuteen ja asiakkaiden vaikutusmahdollisuuksiin liittyvät havainnot

Taulukko 9: Jutuissa kuvatut kirjastojen toimintayksiköt sekä niihin liittyvät havainnot

Taulukko 10: Kirjastotiloihin ja -rakennuksiin liittyvät havainnot

Taulukko 11: Havainnot kirjastoon liitetyistä arvoista ja määritteistä

Taulukko 12: Kirjastojen palvelutarjontaan ja siihen liittyviin muutoksiin liittyvät havainnot

Taulukko 13: Kirjastojen järjestelmiin liittyvät havainnot

Taulukko 14: Kirjastoammattilaisuuteen ja -työhön liitetyt havainnot

Taulukko 15: Kirjastojen talouteen liittyvät havainnot

Taulukko 16: Kirjastojen tapahtumatarjontaan liittyvät havainnot

Taulukko 17: Kirjastojen yhteistyöhön liittyvä havaintojakauma

Taulukko 18: Kirjastojen aukioloaikoihin liittyvä havaintojakauma

Taulukko 19: Mieliptidejuttujen aiheenvalinta luokiteltuna

Kuvio 1: Tutkimusaineiston juttutyyppejen jakauma

Kuvio 2: Juttujen jakauma merkkimäärien mukaan

Kuvio 3: Kirjastoaiheisten juttujen sijoittuminen lehden eri osastoihin

Kuvio 4: Juttujen puhujarakenne toimijaryhmittäin luokiteltuna

Kuvio 5: Puhujarakenteen sukupuolijakauma toimijaryhmittäin luokiteltuna

Kuvio 6: Kirjaston asiakkaat puhujaryhmänä iän ja sukupuolen mukaan jaoteltuna

Kuvio 7: Kirjaston talouteen liittyvien havaintojen sävy

Kuvio 8: Tiettyjen kirjastojen talouteen liittyvien teemojen (investoinnit, määrärahasäästöt, asiakasmaksut ja aineistomäärärahat) havaintojen sävy puhujaryhmittäin luokiteltuna

Kuvio 9: Aukioloaikoihin liittyvien havaintojen sävy

Kuvio 10: Rakentamiseen ja tilasuunnitteluun liittyvien havaintojen sävy

Kuvio 11: Kirjastotyöhön liittyvien teemojen ja siihen vaikuttavia trendejä koskevien havaintojen sävy

Kuvio 12: Negatiivisiin henkilöstömuutoksiin liittyvien havaintojen sävy puhujaryhmittäin

Kuvio 13: Kirjastotyöhön vaikuttaviin trendeihin liittyvien havaintojen sävy

Kuvio 14: Mieliptideaineiston kirjoittajarakenne toimijaryhmittäin luokiteltuna

1. JOHDANTO

Suomalaista kirjastolaitosta voidaan luonnehtia menestystarinaksi. 150-vuotisen historiansa aikana se on kasvanut lähes koko kansan laitokseksi ja vakiinnuttanut asemansa osana informaatioyhteiskuntaa. Kunnallisista palveluista kirjasto on käytetyimpiä ja päättäjien satunnaiset yritykset karsia palveluverkkoa nostavat helposti äläkän. Tästä huolimatta yleiset kirjastot ovat 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen lopussa tilanteessa, jossa niiden pitäisi vastata entistä paremmin sekä kunta-alan muutospaineisiin sekä asiakkaiden muuttuviin tarpeisiin.

Kirjastoalan sisällä on jo pitkään käyty keskustelua kirjaston ja erityisesti kirjastoammattilaisten julkisesta kuvasta – siitä, millaisena asiakkaat, päättäjät ja muut sidosryhmät kirjastonsa kokevat ja kuinka hyvin perillä esimerkiksi kirjastotyön todellisesta arjesta muut kuin alan ammattilaiset ovat. Kirjaston julkista kuvaa on tieteellisessä tutkimuksessa käsitelty kuitenkin vähän. Mediatekstejä informaatiotutkimuksessa on hyödynnetty jonkin verran, mutta useimmiten joko historiallisesti suuntautuneessa tutkimuksessa tai aineistona ovat olleet alan omat julkaisut. Tässä tutkimuksessa pyrin kuitenkin suuntaamaan katseeni alan sisäisen keskustelun sijaan laajemman julkisen keskustelun areenana toimiviin sanomalehtiin ja siihen, millaista kuvaa ne kirjastoista luovat.

Tutkimuskohteenani on Suomen yleisten kirjastojen julkisuuskuva vuosina 2008 – 2010. Tutkimusaineistonani on viisi valtakunnallista tai maakunnallista sanomalehteä, joiden kirjastoja käsitteleviä tekstejä analysoin sekä laadullisten että määrällisten tutkimusmetodien kautta. Tutkin tekstien aiheenvalintaa, suhtautumista kirjastoon, tekstissä esiintyvien toimijoiden kuvausta, tekstien määrällisiä piirteitä sekä myös laajempia kirjastoon liittyviä keskustelun kehyksiä.

Tutkimuksen ajallinen konteksti sijoittuu kiinteästi viime vuosiin useasta syystä. Tutkimusekonomiselta kannalta kyseisen ajanjakson (2008 – 2010) valintaa puoltaa se, että aineisto on kerättävissä sähköisesti. Tutkimusintressini on kirjastohistoriallisen näkökulman sijaan luoda katse viime vuosiin ja tämän päivän todellisuuteen. Pidän myös kyseistä ajanjaksoa merkittävänä muutosvaiheena kirjastojen toiminnassa.

Tutkielmani ensiluku vie kirjastojen toimintaympäristöön 2000-luvulla. Esittelen kolme mielestäni merkittävintä alan muutostrendiä: kunta-alan rakennemuutoksen, taloudellinen taantumien ja muutokset kirjastonkäytössä sekä -aineistoissa. Tämän jälkeen vuorossa on katsaus kirjastojen aikaisempaan julkisuuskuva- ja imago tutkimukseen sekä luotaan myös alan sisäistä keskustelua aiheesta. Kirjastoalalla erityisesti kirjastoammatilaisten herättämät mielikuvat ovat olleet suosittu tutkimuskohde, mutta esittelen myös muutamia kirjastojen julkisuuskuvaan liittyviä tutkimuksia sekä alan tutkimusta, jossa on hyödynnetty mediatekstejä tutkimusaineistona.

Luvuissa neljä ja viisi esittelen tutkielman teoreettisen ja käsitteellisen taustan. Taustateorian tutkielmalleni toimii sosiaalinen konstruktionismi, jonka perusajatuksena on yhteiskunnan rakentuminen erityyppisten julkisten esitysten kautta. Näihin esityksiin lukeutuvat myös mediatekstit, joihin oma tutkimusintressini kohdistuu. Käsitteellinen tausta rakentuu sekä julkisuuden että erityisesti mediajulkisuuden kautta, joiden lisäksi esittelen myös julkisen kuvan lähikäsitteet imagon ja maineen.

Menetelmä- ja aineistoluvussa esittelen tutkimusaineistoni, sen hankintaprosessin sekä käyttämäni tutkimusmenetelmät. Sovellan aineistoon sekä määrällistä sisällönerittelyn metodologiaa sekä laadullista sisällönanalyysin muotoa, kehysanalyysiä. Tämän jälkeen vuorossa ovat varsinaiset analyysiluvut sekä johtopäätökset ja pohdinta.

Vaikka tutkimukseni on aineistolähtöistä, on mahdotonta tehdä sitä tyhjiössä. Informaatiotutkimuksen opiskelijana ja tulevana kirjastoammattilaisena en myöskään voi lähestyä kirjastoa koskevaa mediakeskustelua täysin neutraalisti, vaan tutkimuksen lopputuloksessa näkyy myös oma kokemukseni kirjastoalasta. Työhypoteesinani on alalla vallitseva ajatus, ettei kirjastojen julkisuuskuva vastaa kirjastojen arkea kovinkaan hyvin tai kuvaa kirjastojen toiminnan eri aspektoja tasapuolisesti. Tästä perusoletuksesta kumpuaa myös motivaationi tutkimuksen tekemiseen.

2. KIRJASTOJEN MUUTTUVA TOIMINTAYMPÄRISTÖ

Yleisten kirjastojen 2000-luvun ensimmäinen vuosikymmenen on ollut monien muutosten aikaa. 1990-luvun laman mullistusten jäljiltä muutokset ovat olleet kenties hienovaraisempia, mutta vaikuttaneet merkittävästi kirjastojen arkeen. Käsittelen tässä luvussa kolmea muutostrendiä: kunta-alan rakennemuutosta, taloudellista taantumaa sekä kirjastopalvelujen, -aineistojen ja käytön muutosta.

2.1 Kunta-alan rakennemuutos tiivistää yhteistyötä

Kirjastoalan eri toimijoiden yhteistyöllä on pitkät perinteet, sillä verkostoituminen syveni jo yhteisten atk-ohjelmistojen myötä 1980-luvulla ja 1990-luvulla verkkopalvelujen kehittämisen merkeissä. Kirjastolaki mahdollistaa monimuotoisen yhteistyön, sillä sen mukaan kunta voi järjestää kirjasto- ja tietopalvelut joko itsenäisesti, yhdessä muiden kuntien kanssa tai muulla tavoin (Kirjastolaki, 3 §.) Lovion (2009, 98) mukaan noin 80 prosenttia kunnista onkin ollut mukana yhteistyössä vuosia, useimmiten alueellisen kirjastojärjestelmän kautta. Kirjastojen välinen yhteistyö on ollut monentyypistä: aina yhteisestä aineistonhankinnasta kuntarajat ylittäviin seutukirjastoihin.

Yhteistyön merkitystä on korostanut myös valtiovallan ohjaus: esimerkiksi Opetusministeriön - ja kulttuuriministeriön kirjastopolitiikka vuodelle 2015 linjaa, ettei yksittäisen kirjaston tulisi toimia yksin, vaan osana kansallista ja kansainvälistä kirjasto- ja tietopalveluverkostoa (Kekki et al, 2009, 15). Lisäksi kirjastojen toivotaan verkostoituvan myös muiden kuin kirjastoalan toimijoiden kanssa. 2000-luvulla kirjastojen yhteistyötä on tiivistänyt kunta- ja palvelurakennemuutos (niin sanottu *Paras-hanke*) sekä muut yhteistyöhankkeet, kuten seutukirjastot.

Vuonna 2005 alkunsa saanut Paras-hanke on suurin kunnallishallinnon ja -palvelujen uudistus Suomen historiassa (Huhtanen 2009, 17). Sen tarkoituksena on varmistaa laadukkaat, asukkaiden saatavissa olevat palvelut koko maassa sekä rakenteellisin että toiminnallisoin välinein (Kunta- ja palvelurakennemuutos 2007, 5- 7). Suomessa toistaiseksi näkyvämpiä ovat olleet rakenteelliset keinot, eli kuntaliitokset ja yhteistoiminta-

alueiden perustaminen. Kuntia kannustetaan kuntaliitoksiin yhdistymisavustuksin, joiden määrä oli suurimmillaan vuosina 2008 ja 2009 (Kunta- ja palvelurakenneuudistus 2007, 14). Kuntakartta onkin kokenut 2000-luvulla suuria muutoksia, sillä vuosina 2005 – 2011 toteutui 68 kuntaliitosta ja 2000-luvulla kuntien määrä on laskenut yli sadalla. Suurimmat kuntaliitokset nähtiin Salon, Kouvolan ja Hämeenlinnan seuduilla (Kuntaliitokset 2011, Aiemmat kuntaliitokset 2011).

Kuntaliitokset ovat vaikuttaneet myös kirjastoalaan. Opetusministeriön vuoden 2010 tilastojen mukaan kuntaliitoskunnat ovat käyttäneet kirjastoihin vähemmän rahaa kuin maassa keskimäärin. Maan keskiarvo vuonna 2010 oli 53 euroa per asukas, kun liitoskunnissa lukema jäi noin 40 euroon. Kirjastoseuran toiminnanjohtaja Sinikka Sipilä linjaa monissa liitoskunnissa jämähdettäneen paikoilleen liitoksen jälkeen. Kuntaliitosten viiden vuoden karenssi henkilöstön irtisanomisen suhteen on paikoittain johtanut siihen, että henkilöstöä on säästösyistä jouduttu lomauttamaan. Erityisen uhan alla ovat Itä-Suomen kirjastot. (Jussila 2010.) Kuntaliitosten myötä pienten kuntien kirjastot muuttuvat isomman kunnan sivukirjastoiksi, joilla on vaikutusta esimerkiksi hankintapolitiikkaan ja aukioloaikoihin.

Kuntien palvelurakenteen muutoksesta on nähtävissä merkkejä myös kirjastoissa palvelujen integraation myötä. Kirjastopalveluja on integroitu muihin kunnallisiin palveluihin: esimerkiksi Oulussa on lähikirjastoja sijoitettu nuorisotiloihin ja haettu näin synergiaetua toisen pienen kuntasektorin, nuorisopalvelujen kanssa. Toisaalta myös kirjastotiloihin on ollut tulijoita esimerkiksi uudessa Hämeenlinnassa, joka tarjoaa tietyissä kirjastoissa myös Kansaneläkelaitoksen palveluja. Tämä tuo omat haasteensa myös kirjastoammattilaisille: työyhteisöt voivat monimuotoistua ja kirjastonkin henkilöstöltä voidaan vaatia uudentyyppistä osaamista. (Litmanen-Peitsala 2010.)

Hyvänä esimerkkinä tiivistyvistä, kuntarajat ylittävästä yhteistyöstä käyvät Suomeen 2000-luvulla perustetut seutukirjastot. Seutukirjastolla tarkoitetaan useamman kunnan yhteistä kirjastolaitosta, jolla on myös yhteinen hallinto. Ensimmäinen yhdellä kertaa perustettu seutukirjasto sai alkunsa 2006 Joensuun seudulla, jossa perustajina oli seitsemän kuntaa. (Baer, 2006a.) Mikkelissä seutukirjasto syntyi vähitellen ja tällä hetkellä

mukana toiminnassa on neljä kuntaa. Lapissa Sodankylä, Savukoski ja Pelkosenniemi sulauttivat kirjastolaitoksensa Sompion kirjastoksi, jota hallinnoi Sodankylä.

Joensuun seutukirjastomallia tutkineet Vahvaselkä ja Lappalainen toteavat pro gradu -tutkielmissaan suhtautumisen seutukirjastoon muuttuneen ajan myötä. Vahvaselän vuonna 2005 valmistuneessa tutkimuksessa seutukirjastomalli sai enemmän kannatusta kuntapäätäjien kuin kirjastoammattilaisen keskuudessa, jotka puolestaan kannattivat toisentyypistä yhteistyötä. (Vahvaselkä 2005, 70.) Kaksi vuotta seutukirjastojärjestelmään siirtymisestä myös kirjastoammattilaisten asenteet olivat muuttuneet, sillä Lappalaisen henkilökunnan näkemyksiä käsitellyt tutkimus osoitti yli 80 prosentin kokevan muutoksen onnistuneeksi. Hän toteaaakin Joensuun seutukirjastohankkeen olevan kannustava esimerkki (Lappalainen 2010, 63).

2.2 Taloudellinen taantuma koskettaa kuntataloutta

2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen lopussa globaali taloudellinen taantuma vaikutti myös Suomen talouteen ja sitä kautta kuntien toimintaan. Kirjasto saa valtaosan rahoituksestaan kunnilta ja esimerkiksi 1990-luvun lamalla oli kirjastoihin merkittävät vaikutukset. Tutkimuksen ajankohtaan sijoittunut taantuma jäi kuitenkin huomattavasti lyhyemmäksi ja vaikutuksiltaan pienemmäksi.

Kirjastolehden vuoden 2009 barometrin mukaan 40 % kunnankirjastoista ennakoivat leikkauksia vuosille 2009 – 2010. Noin 28 % kirjastoista menoleikkaukset koskettivat kumpaakin vuotta ja kolmasosalle kirjastoista leikkauskohde oli henkilöstö. Neljännes kirjastoista leikkaisi aineistohankinnasta, jota on priorisoitu Kirjatalokoot -hankkeen vuoksi. (Verho 2009.) Kirjatalokoot on Suomen Kulttuurirahaston hanke, jossa kirjastoille myönnetään avustusta aineistohankintaan. Vuonna 2008 tukea saivat kaikki hankkeeseen ilmoittautuneet kirjastot, mutta vuosina 2009 – 2010 tuensaannin edellytyksenä oli lisäys hankintamäärärahoihin. Hankkeen taustalla on huoli 1980-luvun lopulta kolmanneksella vähentyneistä aineistomäärärahoista. (Kulttuurirahasto 2011.) Kolmannes kirjastoista jäi tämän lisätuen ulkopuolelle, koska lisärahoitusta aineistoihin ei saatu. (Verho 2009.)

Tutkimustietoa taloudellisen taantumien vaikutuksista kirjastoon ei lyhyen aikajänteen vuoksi saatu. Laman ja taloudellisen laskusuhdanteen on kuitenkin nähty vaikuttavan positiivisesti kirjastonkäytön lisääntymisenä, vaikka kirjaston taloudelliset resurssit olisivatkin huonontuneet. Opetusministeriön kirjastosektorista vastaavan kulttuuriasiainneuvos Hannu Sulinin mukaan taantuma olisi pitkittäessään vaikuttanut kirjastoverkkoon. (Skara 2009.)

2.3 Muuttuvat kirjastopalvelut, -aineistot ja -käyttö

Taantumaa suurempi vaikutus on ollut kirjastopalveluiden ja -aineistojen muutoksella. Tutkimuksen kohdevuosien kirjastotilastot todistavat lievää muutosta kirjaston kävijämäärissä, vaikkakin kirjasto on edelleen käytetyin kuntien kulttuuripalveluista. Kirjasto toiminnan suurin muutos versoo asiakkaidensa, kuntalaisten arjen muutoksesta. Vaikka yleisesti kirjasto nähdään synonyyminä fyysisille tiloilleen ja kokoelmilleen, verkossa toimimisesta on tullut myös osa ihmisten arkipäivää. Tämä näkyy myös kirjastojen toiminnassa: verkkoasioinnin mahdollisuudet ovat vähentäneet käyntejä itse kirjastorakennuksessa, mutta tuonee lisäkäyntejä verkkopalveluihin. (Holmberg et al 2009, 70, 111.)

Serola ja Vakkari (2011, 92–95) ovat tutkimuksessaan selvittäneet yleisten kirjastojen tarjoamien palveluiden merkitystä kuntalaisten arjessa. 15 – 79 -vuotiaille suomalaisille toteutetun kyselytutkimuksen tuloksista ilmeni, että yleinen kirjasto on tärkein kaunokirjallisuuden hankintakanava sekä keskeinen tiedonhankinnan kanava. 81 prosenttia vastanneista oli asioinut kirjastossa kuluneen vuoden aikana ja puolet kuntalaisista vähintään kerran kuussa. Viikoittaisessa kilpailussa eri tiedonhankintakanavien välillä kirjasto ei pysty kilpailemaan muiden helpommin tavoitettavien kanavien, kuten Internetin, television tai sanoma- ja aikakauslehtien kanssa. Yleisin tiedonhankintakanava oli Internet, johon kirjaston ei-käyttäjät suhtautuivat kirjastoa käyttäviä myönteisemmin.

Kirjastonkäyttö ei ole radikaalisti vähentynyt, mutta se on muuttumassa ja eriytymässä. Osa ihmisistä käyttää kirjaston palveluja edelleen paljon ja jopa enemmän kuin aikaisemmin, kun taas toisissa asiakasryhmissä kirjastopalvelujen käyttö vähenee tai loppuu kokonaan. Jakautuminen kirjastojen käyttäjiin ja kirjastoa käyttämättömiin on erityisen selvää nuorison keskuudessa. (Holmberg et al 2009, 112.) Pääkaupunkiseudulla toteute-

tussa tutkimuksessa eräs syy olla käyttämättä kirjastoja oli kirjastojen näkymättömyys ja vähäinen markkinointi. Negatiivisimmin kirjastoon suhtautuivat nuoret miehet, jotka asettavat perinteisen kirjallisuuden edelle muita palveluita, kuten aineistohaun, etäpalvelut, internetyhteydet, lukusalit ja musiikin. (Rantanen 2008, Verho 2008.)

Fyysisiin teoskappaleisiin perustuvien kirjastoaineistojen ennakoitaan muuttuvan. Vaikka keskeisin kirjastojen käyttömuoto onkin edelleen perinteinen painettujen kirjojen lainaus, radikaaleimpana esimerkkinä muuttuvasta aineistokulttuurista toimii vaikkapa musiikkikirjastotoiminta. Verkon digitaalinen musiikkitarjonta on vaikuttanut selkeästi musiikkiäänitteiden lainaukseen, joka on laskenut vuodesta 2007 lähes viidenneksen (Paavonheimo 2011). Järvilehto (2011, 16–18) kaipaakin musiikkikirjastoilta aktiivisempaa roolia verkkopalveluiden suhteen. Suomessa on hänen mukaansa kasvamassa sukupolvi, jolle musiikin kuuntelu ei ole sidoksissa fyysisiin tallenteisiin ja joille musiikkikirjaston tarjoama ammattitaito olisi hyödyllisintä Internetissä.

Kirjastonkäyttöön vaikuttaa myös lukemiskulttuurin muutos. Ekholmin ja Revon (2010, 55) mukaan lukeminen ei ole ajallisesti juurikaan muuttunut, vaan on vakiintunut noin 45 minuuttiin päivässä. Muutoksessa ovat lukemistavat: lukemiseen käytetty aika pirstaloituu yhä lyhempiin jaksoihin yleistyvän verkkolukemisen myötä. Nuorten lukemisen ennakoitaan jopa lisääntyneen, vaikka tutkimustietoa verkko- tai tietokoneen näytöltä tapahtuvasta lukemisesta ei vielä olekaan. Haasteena onkin hyväksyä erilaiset lukemisen tavat ja kulttuurit.

Elektronisten kirjojen tuloa on ennakoitu jo vuosia, vaikkakin Suomessa merkittävän markkina-aseman saavuttaminen onkin vähäisestä tarjonnasta johtuen vielä kaukainen haave. E-aineistojen laajeneminen on kuitenkin mitä todennäköisintä ja kirjastojen täytyy pohtia myös omaa vastaustaan tähän kehitykseen. Tällä hetkellä kirjastojen e-aineistojen hankintaa vaikeuttaa erityisesti tekijänoikeuspolitiikka.

Edellä mainitut muutostrendit eivät ole kirjastoille uutta tietoa, vaan esimerkiksi elektronisiin aineistoihin liittyvää keskustelua on käyty alalla runsaasti. Tätä kirjoittaessa viimeisimpiä kontribuutioita keskusteluun ovat tuoneet niin sanotut nuorkirjastolaiset, pääsääntöisesti nuorehkoista kirjastoalan ammattilaisista koostuva ryhmä. He ovat kriti-

soineet kirjastoalaa siitä, kuinka kansalaisten arjen digitalisoitumiseen reagoidaan ”epämääräisellä tulevaisuuspuheella”, ymmärtämättä muutoksen tapahtuneen jo. Heidän mukaansa kirjasto, joka ei pysty tarjoamaan asiakkaita kiinnostavaa digitaalista sisältöä ei vastaa niiden potentiaalisten asiakkaiden tarpeisiin, jotka tyydyttävät tiedon- ja viih-
teennälkensä mieluiten verkossa. Uhkakuvana on kirjaston marginalisoituminen sekä yhteiskunnan että asiakkaiden silmissä. (Ristikartano ja Virrankoski 2011, 68.)

3. KIRJASTOJEN IMAGO JA MIELIKUVAT MEDIASSA

Esittelen tässä luvussa kirjastoista käytävää mediakeskustelua niin, että fokus on alan imagokeskustelussa sekä tutkimuksissa, joissa eri mediatekstit ovat olleet informaatioalan tutkimuksen lähteenä. Ensin käsittelen sekä kirjastoalan sisäistä imagopohdintaa että kirjastoammattilaisten imagoon liittyviä tutkimuksia. Luvun lopussa esitän muutamien kotimaisten esimerkkien kautta sitä, kuinka erityisesti painetussa mediassa on luotu kuvaa kirjastoista. Pääpaino luvussa on 1990- ja 2000-luvun tutkimusaineistossa, vaikka myös mielenkiintoista historiallista tutkimusta on tehty. Lisäksi olen rajannut käytettävän aineiston niihin maihin, joissa kirjastolaitoksella on samantyyppinen asema kuin Suomessa, jota oma tutkimusaineistoni koskee. Lopuksi esitän yhteenvedon esittämästäni aineistosta.

3.1 Vääränlainen imago?

Keskustelu kirjastoalan imagosta on jatkunut kirjastoalalla jo vuosikymmenet ja muodostunut todelliseksi vakiopuheenaiheeksi. Hokka-Ahdin (2006) mukaan kirjastoalan ammattilaiset ovat jatkuvasti huolissaan kirjastojen julkisuuskuvasta ja toteaa kirjastojen imagon olevan ”väritön kuin lattianpesuvesi”. Ruotsissa kirjastokeskustelua virittänyt Nicklas Lindberg toteaa kirjastonhoitajien ajattelevan kirjaston olevan jotain kivaa, jonka pitäisi olla olemassa kuten aina ennenkin. (Baer, 2006b.)

Online Computer Library Center toteutti 2005 laajan kyselytutkimuksen siitä, millaisia mielikuvia kirjastot, niiden tarjoamat elektroniset aineistot ja verkkotiedonhankinta yleensä herättävät. Tutkimus toteutettiin Yhdysvalloissa, Kanadassa, Iso-Britanniassa, Australiassa, Intiassa ja Singaporessa. Kirjastojen brändiin liitetään ensisijaisesti kirjat. Valtaosa käyttäjistä eivät ole tietoisia eivätkä myöskään käytä kirjastojen tarjoamia elektronisia aineistoja. Osallistujia pyydettiin mainitsemaan kaksi positiivista ja negatiivista kirjastoihin liittyvää miellejhtymää. Luokiteltuina neljään kategoriaan (palvelut ja tarjonta, asiakaspalvelu, henkilökunta sekä ympäristö ja laitteet) kirjasto sai eniten positiivisia huomioita kirjojen ja informaation suhteen. Vähiten positiivisia ja eniten negatiivisia miellejhtymiä herätti asiakaspalvelu ja käyttäjille tarjotut palvelut (customer /

user service). 33 % tutkimukseen osallistujista on vähentänyt kirjastokäyntejään Internetin yleistyttyä. (De Rosa et al 2005, 102–109, 141.)

Hokka-Ahdin (2006) mukaan tutkimuksen yleistettävyydestä Suomen oloihin on vaikea tehdä johtopäätöksiä, mutta hän yhtyy tulkintaan siitä, etteivät kirjastot ole kyenneet uudistamaan brändiään. Kirjastoissa viime vuosikymmenenä tapahtuneita merkittäviä muutoksia ei ole kyetty markkinoitua yleiseen tietoisuuteen. Kirjastoja toki käytetään, mutta samoin tavoin kuin ennen elektronisten aineistojen käyttöönottoa. Kirjastot ovat tutkimuksen mukaan hyvä universaali brändi, mutta tuttu lähinnä kirjallisuuden tarjoajina. (De Rosa et al 2005, 142 - 145.)

Samankaltaisiin tutkimustuloksiin on tullut myös Kansaneläkelaitoksen (Kela) imagoa tutkinut Tuomikoski, jonka tutkimuksen mukaan Kelan imagossa korostuu sekä negatiivinen että positiivinen puoli: mielipiteet vaihtelevat ”yhteiskunnan turvaverkosta” ”kankeaan ja vanhanaikaiseen”. Kelan julkinen kuva onkin kansalaisten mielissä jäsenytymätön kokonaisuus. (Tuomikoski 2002, 5, 21–22.)

Media-alan näkemystä kirjastojen imagosta ja herättämistään mielikuvista on tuonut julki sanomalehti Savon Sanomien uutispäällikkö Riitta Raatikainen. Vuonna 2008 pitämässään seminaaripuheessa hän kuvailee kirjastoihin liittyviä mielikuvia, jotka hallitsivat sekä toimittajia että myös muita. Kirjastojen imago on päällisin puolin hyvä: kirjastoon liitetään tasa-arvoon, syrjäytymisen ehkäisyyn ja lasten palvelemiseen liittyviä käsitteitä. Kirjasto on hänen mukaansa sosiaalinen, sympaattinen ja mukavan pehmo. Kirjastoihin liittyy aineellinen olemus, käsitys fyysisestä paikasta ja tallenteista. Myös hiljaisuuden käsite on Raatikaisesta merkittävä, mutta hänen mukaansa se ei tarkoita pelkästään käyttäytymistä kirjastossa: hiljaisuus tarkoittaa myös kunnioitusta vanhuksen, tässä tapauksessa kirjaston edessä. Kolmas mielikuva on yrittäminen, jota kirjastoissa toki tehdään. Yrittäminenkin jää kaikkein voimakkaimman mielikuvan, köyhyyden alle. Kirjastot viestittävät köyhyydestä, liian pienistä määrärahoista, ammattilaisten huonoista palkoista. Raatikaisen mukaan vallalle jää käsitys siitä, että vaikka kirjastoissa tehdään kaikenlaista kivaa, oikeasti niillä menee aina vain huonommin. Media ei tiedä kirjastojen muutoksen suunnasta, koska kirjastot viestivät medialle aktiivisesti aino-

astaan palvelujen huonontamisuhan alla. Raatikainen kaipaakin kirjaston kyseenalaistavan toimintojaan ja esittelevän uudenlaista tulevaisuutta. (Raatikainen, 2008.)

Baerin (2004) mukaan kirjastojen pitkään korkeat käyttäjäluvut eivät ole kannustaneet aktiiviseen viestintään. Lisäksi 1990-luvun lama karsi kirjastoista tiedottajia kovalla kädellä. Kirjastojen viestinnän merkitystä on korostanut myös Kuopion kaupunginjohtaja Petteri Paronen todetessaan, että kirjastojen viestinnästä riippuu myös niiden tulevaisuus. Kirjastokuva on alasta itsestään kiinni ja se, että ollaan ”suosittuja, hyödyllisiä ja kivoja” ei riitä. (Verho 2007.) Tarve imagon terävöittämiseen on Halkoahon (2008) mukaan kova, sillä muuttuvat tarpeet, kustannusten nousu ja kiristynyt kilpailu määrärahoista pakottavat kirjastot miettimään toimintansa tarkoitusta ja tavoitteita. Tämä edellyttää sitä, että kirjasto määrittelee kilpakumppaninsa ja kohderyhmänsä.

Aikaisemmat mielipiteet kirjastojen imagosta eivät OCLC:n tutkimusta lukuun ottamatta perustu tutkimustietoon, koska ajankohtaista tutkimusta ei juuri ole tehty. Suosituimpi tutkimusintressi on ollut kirjastoammattilaisten imago ja ammattiin liittyvät mielikuvat. Valtaosa tutkimuksesta on tehty alan sisäisesti. (Shaw 2010, 555.) Käsittelen tässä kirjastoammattilaisiin liittyvää tutkimusta siitä syystä, että alaan liitetyt mielikuvat koskevat usein henkilöstöä.

3.2 Kirjastoammattilaisten imago

Kirjastoalan kansainvälisen kattojärjestö IFLAn (The International Federation of Library Associations and Institutions) vuonna 1995 toteuttaman tutkimuksen mukaan kirjastonhoitajien imagoon vaikuttavat työn näkymättömyys, taloudelliset syyt, palvelun laatu, kirjastoalan koulutus ja muut ammattiin liittyvät tekijät. Tutkimuksen kohderyhmänä olivat kirjastonhoitajat ja kansainvälisen tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää heidän käsitystään ammattinsa imagosta, työn arvostuksesta ja syistä näihin käsityksiin. (Prins ja de Gier 1995, 5.)

Kirjastonhoitajaan ammattia kuvailtiin tutkimuksessa näkymättömäksi. Kirjastonhoitajia ei erota muusta henkilökunnasta ja työn todellinen luonne ”tiskin takana” ei tule yleisölle näkyviin. Taloudellisiin syihin liittyy ajatus siitä, ettei kirjasto osallistu talou-

dellisen kasvun tuottamiseen ja on siksi pelkkä menoerä. Myös kirjastonhoitajan alhainen palkka vaikuttaa ammatin statukseen. Käyttäjillä ei myöskään ole välttämättä ajantasaista tietoa kirjaston palveluista. On yllättävää, kuinka kirjastonhoitajat arvioivat omaa ammattiaan niin, että suurempi painoarvo annetaan esimerkiksi kokoelmatyölle kuin asiakaspalvelulle ja myös määrittelevät itsensä työssään melko passiivisiksi. Myös kirjastoalan koulutusta kritisoitiin liian vanhanaikaiseksi ja alalle hakeutuvaa opiskelijamateriaalia ”toisen luokan” (second rate) väeksi. Ammattiin liittyvissä syissä pohdittiin esimerkiksi kirjastonhoitajien työnkuvan moninaisuutta: koska ei ole olemassa ”universaalia” kirjastonhoitajan ammattia, myös työnkuvan määrittely voi olla haastavaa. Lisäksi osa tutkimukseen vastanneista eivät pitäneet kirjastonhoitajaa samanlaisena asiantuntijana kuin esimerkiksi lääkäriä. Lisäksi naisvaltainen ala voi vähentää ammatin arvostusta. (Prins ja de Gier, 1995, 21–22.)

IFLA:n tutkimuksen tulokset tuovat hyvin esiin kirjastoammatteihin liittyviä imagohaittoja. Kirjastoalalla on kannettu pitkään huolta kirjastoon liitetyistä stereotyyppioista, joita varsinkin aikaisempina vuosikymmeninä on toisinnettu eri medioiden välityksellä. Tyypittely ja siten myös stereotypisointi on ihmisen kommunikaatiolle tyypillistä ja toimii identiteetin rakentamisen välineenä. Niemisen ja Pantin (2009, 122–123) mukaan stereotyyppioiden ongelmat liittyvät siihen, millaisia tarkoituksia niillä on ja kuinka ehdottomia ne ovat. Suomessa esimerkiksi Widenius (2000) on todennut populaarikulttuurin todentavan kirjastoammattilaisiin liittyviä stereotyyppioita ja esittävän heidät marginalisoituneena ryhmänä, jonka representaatio on ”kutistettu, yksipuolinen ja vääristynyt”. Kuitenkin 2000-luvun kirjastoammatteihin liittyvät, media-aineistoja hyödyntävät tutkimukset ovat tästä kirjastoalan sisäisessä keskustelussa vallalla olevasta trendistä eri mieltä.

Australialaista sanomalehtimediaa tutkineen Leith Robinsonin tutkimusintressinä on selvittää vastaako sanomalehden sivuilla representoituva kirjastoammattilainen perinteisiä stereotyyppioita. Hypoteesina oli, että tutkimusaineisto myös todentaisi nämä stereotyyppiat. Vuosina 2000 – 2004 koottu aineisto sisältää 40 artikkelin otoksen The Australian ja The West Australian – lehdistä. (Robinson 2006, 1-4.) Robinsonin mukaan sanomalehtien representaatio vastaa todellisuutta kirjastoammattilaisista melko hyvin: kirjaston

työntekijä on sekä todellisuudessa että lehden sivuilla keski-ikäinen, yleisessä kirjastos-
sa työskentelevä nainen. Mediakuva on kuitenkin heterogeeninen: molemmat sukupuol-
let olivat edustettuina aineistossa, samoin eri ikäryhmät. Tutkimustulokset poikkesivat
hypoteesista: kirjastoammattilaisia kuvattiin enemmän positiivisin attribuutein ja kirjoj-
tusten sävy oli useimmiten objektiivinen. Sanomalehdissä ei myöskään kirjoitettu alaan
liitetyistä stereotypioista eikä kliseisesti kirjastoammattilaisten ulkonäöstä tai asenteista
asiakkaita kohtaan. (Robinson 2006, 11–12.) Tähän saattaa vaikuttaa myös paikallisten
journalististen itsesääntelyelimen ja ammattijärjestön, Australian Press Councilin ja Aust-
ralian Journal Associationin negatiivinen suhtautuminen stereotyyppien käyttöön jour-
nalistisessa työssä. Molemmat organisaatiot ovat muotoilleet asiaan puuttuvat eettiset
ohjeistot.

Leah Shaw'n tutkimuskohteena oli samantyyppisesti Ison-Britannian sanomalehtimedia.
Vuosien 1998–2008 The Times- ja The Mirror -lehtien kirjastoaiheisten artikkelien si-
sällönanalyysin kautta Shaw on tarkastellut kirjastonhoitajiin liitettyjä tehtäviä, taitoja
sekä käyttäytymiseen liittyviä piirteitä. Tutkimuksen ajankohtaan on vaikuttanut tutki-
jan halu perehtyä siihen, näkyykö tutkimusaineistossa meneillään ollut teknologiamuu-
tos. Shaw toteaa, että kirjastonhoitajan käsite ei ole tutkimusaineistossa kovin selvä,
vaan sillä saatetaan viitata myös kouluttamattomaan henkilöstöön. (Shaw 2010, 554,
562.)

Ison-Britannian sanomalehdissä on tutkimustulosten mukaan vallalla positiivinen suh-
tautuminen kirjastonhoitajiin: 89 % artikkeleista oli sävyiltään positiivisia tai neutraale-
ja. Tutkimusaineistossa kirjastonhoitajiin oli liitetty 21 taito- tai tehtäväkategoriaa. Kui-
tenkaan 58 % artikkeleista kirjastonhoitajat eivät suorittaneet mitään tehtävää, jolloin
representaatio kirjastonhoitajien työnkuvasta jäi puuttumaan. Teksteissä, joissa ammat-
tiin kuuluvia tehtäviä kuvataan, sävy on positiivinen ja tehtävät liittyivät useimmiten
ammattiosaamiseen toimistotehtävien tai negatiivisten piirteiden kuvaamisen sijasta.
Kirjastonhoitajien osaamiseen liitettiin sisältöön liittyvä erityisosaaminen, teknologinen
kompetenssi ja kokoelmatyön taidot. (Shaw 2010, 560–561, 565.)

Kirjastonhoitajan käytökseen liitetyistä klassisista piirteistä olevat havainnot olivat sa-
tunnaisia: tutkimusaineistossa ei ollut havaintoja ”hyssyttelystä”, mutta kahdeksan ha-

vaintoa taitamattomasta (inept) tai epäystävällisestä palvelusta. Viidesti kirjastonhoitajat olivat huomauttaneet sääntöjen noudattamisesta. (Shaw 2010, 562.) Shawin mukaan edellä mainitut seikat eivät vaikuta kirjastonhoitajan ammattiin liittyviin stereotypioihin niitä voimistavasti, mutta aineiston mukaan voi yleistää sen käsityksen, ettei kirjastonhoitajan ammatillista roolia juurikaan ymmärretä alan ulkopuolella. Sanomalehdissä suuremman huomion saa kirjaston hyödyllisyys yleisellä tasolla kuin kirjastonhoitajan ammatti. (Shaw 2010, 554, 562.)

Erilaisen näkökulman sanomalehtiaineistoon ovat ottaneet Dilevko ja Gottlieb, joiden tutkimusaineistona ovat vuosien 1977 – 2002 New York Timesissä julkaistut kirjastoammattilaisten muistokirjoitukset. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, kuinka kirjastoammattilaisia kuvataan tekstigenressä, jota yleisö aktiivisesti seuraa ja jolle genre on kohdennettu. 123 muistokirjoituksen otokseen on valittu henkilöt, jotka olivat joko koulutukseltaan tai ammatiltaan kirjastoammattilaisia ja lisäksi työskennelleet valtaosan työurastaan kirjastossa, arkistossa tai muulla suoraan kirjastoon liittyvällä alalla. (Dilevko ja Gottlieb 2004, 153, 156.)

Tutkimusaineistossa kirjastoammattilaisuudesta luotiin suorastaan glamoröösi kuva, joka oli kaukana stereotyyppisestä ”ujosta, arasta, jurosta ja nuhjuisesta” kirjastoammattilaisen kuvasta. Työhön liitettyjä teemoja oli työpanos kyseiselle instituutiolle, ammatitaito (expertise), kansainvälinen toiminta sekä tietoisuuden lisääminen ja avuliaisuus. Kirjastoammattilaiset toimivat aktiivisesti, johtivat laajoja projekteja, julkaisivat paljon ja toimivat myös globaalisti. Tuloksia selittää muistokirjoituksiin valikoituneiden tausta: 56 % henkilöistä toimi johtotehtävissä ja yli 70 % tieteellisissä-, erikoiskirjastoissa tai kirjasto-osastoilla, jotka painottivat taiteita tai harvinaisuuksia. Tämä todennäköisesti myös vaikuttaa kirjastoammattilaisista muodostuvaan kuvaan. (Dilevko ja Gottlieb 2004, 160, 173.)

Kirjastoammattilaisuutta konstruointiin myös miehisenä ammattina. Yli 60 % muistokirjoituksen kohteena oli mies, vaikka tutkimuksen kohdemaassa USA:ssa yli 85 % kirjastoammattilaisista on naisia. Miessukupuolen korostaminen merkitsee tutkijoiden mukaan myös sitä, etteivät negatiivisen stereotypian vaatimukset täyty, koska ne useimmiten liittyvät naisiin. Muistokirjoituksissa kirjastoammattilaisuus on liitetty akateemiseen

maailmaan, vaikka USA:ssa vain noin 18 % kirjastoammattilaisista työskentelee tieteellisissä kirjastoissa (academic libraries). (Dilevko ja Gottlieb 2004, 171.)

Dilevkon ja Gottliebin (2004, 175–177) mukaan kirjastoammattilaisista muodostuva käsitys on kaksijakoinen. Itse tutkimusaineistossa kirjastoammattilaiset kuvataan loistellaalla tavalla, mutta tällöin kohteena ovatkin useimmiten akateemisen maailman kirjastoalan merkkihenkilöt. Tämä minimoi kenties perinteisempää kirjastoammattilaisuutta, joka on olennainen osa kirjastotyötä. Dilevko ja Gottlieb käyttävät tästä käsitettä ”small librarianship”. Kaikki eivät ole johtotehtävissä tai julkaise urallaan, mutta ovat silti työssään tunnollisia, päteviä ammattilaisia. Heidän mukaansa julkisuudessa näyttäisi olevan melko vähän tilaa määritellä kirjastoammattilaisuus niin, että sitä kuvattaisiin myös pienten, arkipäiväisten tekojen kautta, joilla on kuitenkin suuri merkitys kirjastonkäyttäjien arkielämään. Riskinä on myös sukupuolten kuvauksen jakautuminen: merkittävässä asemassa olevia miehiä ja ”big librarianshipiä” kuvataan positiivisin attribuutein, naisiin liitettyä ”small librarianshipiä” negatiivisin.

3.3 Kotimaiset kirjastot sanomalehtien sivuilla

Esittelen tässä kolme suomalaista tutkimusta, jotka käsittelevät kirjastojen julkisuuskuvausta tai mediakeskustelua kirjastoihin liittyvistä ilmiöistä. Arvolan pro gradu -tutkielman aiheena ovat kirjastojen julkisuuskuvat, Helovuo ja Mikkola käsittelevät lähikirjastojen lakkauttamiseen liittyvää sanomalehtikeskustelua retoriikan ja diskurssianalyysin keinoin.

3.3.1 Kirjaston julkisuuskuvat uutisaineistossa

Anu Arvolan (2005) pro gradu -tutkielman aiheena ovat kirjaston julkisuuskuvat 2000-luvun sanomalehtien sivuilla. Tutkimusaineistonaan hän on käyttänyt 60 uutistekstiä, jotka on julkaistu vuosina 2001–2005 Helsingin Sanomissa, Kalevassa ja Pyhäjokiseudessa. Arvola on hahmottanut aineistostaan kolme kirjastodiskurssia: riittämättömyys-, tietoyhteiskunta- ja traditionaalisuusdiskurssin. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää myös, vahvistavatko uutiset perinteistä kirjastokäsitystä vai tuovatko esiin uudentyyppistä kirjastoa sekä uutisoinnin sävyä. (Arvola 2005, 33–35, 46.)

Selkein Arvolan diskursseista on riittämättömyyden diskurssi, joka kuvaa kirjastoalan tunnetta rahan, ajan ja työvoiman riittämättömyydestä. Tutkimuksen mukaan diskurssi viestittää kirjastojen tekevän parhaansa, joka ei kuitenkaan ole koskaan tarpeeksi. Riittämättömyysdiskurssi tuli selkeiden esiin kirjastojen resursseista kertovissa uutisissa, mutta näkyi myös muissa. Sille on tyypillistä vastakkainasettelu päättäjien ja kirjastojen välillä: tutkimusaineiston toimijoina oli kirjastohenkilökunta ja uutisointi oli tehty kirjaston näkökulmasta. Päättäjille puheenvuoroa ei ollut annettu ja he jäivätkin lähes poikkeuksetta kasvottomiksi. (Arvola 2005, 47.)

Tietoyhteiskuntadiskurssin on muita kompleksisempi ja moniäänisempi, eikä se ole Arvolan mukaan vakiintunut. Kirjasto ei juuri tuo itseään esiin tietoyhteiskunnan aktiivitoimijana, vaan lähinnä uutisoi sähköisistä palveluistaan. Diskurssissa äänen saavat myös päättäjät, jotka puoltavat kirjan perinteisesti vahvaa asemaa. Tietoyhteiskuntadiskurssin sisällä onkin ns. vastadiskurssi: toisaalta tietoyhteiskuntaa korostetaan ja kirjastojen halutaan pysyvän ajassa kiinni, mutta vahva on myös ääni perinteisen kirjan puolesta. (Arvola 2005, 60.) Traditionaalisuusdiskurssi korostaa nimensä mukaisesti kirjastoa miellyttävänä paikkana ja puhuu kirjasta ”hyvänä ystävänä”. Kirjasto mielletään kulttuurin ja sivistyksen kehdeksi ja painoarvoa annetaan kulttuurille sekä perinnetiedolle. (Arvola 2005, 68.)

Arvolan tutkimuksessa mielenkiintoista on analyysi uutisten toimijoista, sillä tutkimuksen mukaan puheenvuoro uutisteksteissä oli lähestulkoon aina kirjastoammattilaisilla. Arvola korostaakin henkilökunnan vastuuta julkisuuskuvien luomisessa ja kritisoi valalla olevaa puhetta riittämättömyydestä, joka on hänen mukaansa lähes aina taustalla kirjastouutisoinnissa. Vaikka kirjastot saavatkin hänen mukaansa sekä positiivista että negatiivista julkisuutta, merkittävän osan näkyvyydestä lohkaisee niukkuuden korostaminen. Arvola kysyykin, onko riittämättömyyden korostamisesta kirjastoille mitään hyötyä, koska se väistämättä vaikuttaa kirjastosta syntyviin mielikuviin ja kirjaston imagoon. (Arvola 2005, 73.)

3.3.2 Taistelu lähikirjastoista sanomalehden sivuilla

Sanomalehtiaineistoa ovat hyödyntäneet omissa tutkimuksissaan myös Ilkka Mikkola (2005) ja Marika Helovuori (2004), jotka ovat tarkastelleet lähikirjastojen lakkauttamisprosesseihin liittyviä diskursseja. Mikkolan tutkimusintressinä ovat kirjastopalveluja koskevat puhutavat. Pro gradu -tutkielmassaan hän tarkastelee lähikirjastojen lakkauttamiseen liittyvää kansalaiskeskustelua 1990- ja 2000-luvulla. Suunnitelmat kirjastojen sulkemisista saavat aina aikaan voimakkaan reaktion ja usein taisteluun lakkauttamista vastaan käydään monin keinoin – yhtenä merkittävimmistä sanomalehtien sivuilla käytävä keskustelu. Mikkola (2005, 8) pohtii kysymystä siitä, miksi juuri kirjastoja noustiin aktiivisesti puolustamaan, vaikka 1990-luvun lama-aikana leikkaukset olivat arkipäivää.

Mikkolan tutkimusaineisto koostuu kolmen sanomalehden (Helsingin Sanomat, Aamulehti, Satakunnan Kansa) mielipidekirjoituksista, joissa näkökulma on lähikirjastojen puolustajien. Tutkimuksen tuloksena Mikkola esittelee kolme merkityskokonaisuutta: kolmas paikka-, henkisyys- ja jatkuvuusdiskurssit. Kolmas paikka -diskurssissa kirjasto representoituu kaupunginosan yhteisenä tilana ja sosiaalisena keskuksena, henkisyysdiskurssissa puolestaan lähikirjastot edustavat henkistä kehitystä tukevaa ihmiskäsitystä. Jatkuvuusdiskurssissa lähikirjasto nähdään osana suomalaisen yhteiskunnan pitkää kehityslinjaa ja kuva kirjastosta muodostuu suhteessa menneeseen ja tulevaan. Diskurssien lisäksi Mikkola toteaa taustalla olevan kaksi tulkintakehystä: kansalaisuuden ja tasa-arvon, jotka edustavan lähikirjastoihin liitettyjä perusarvoja. Nämä arvot nousevat esiin jokaisessa diskurssissa ja Mikkolan mukaan niiden itsestään selvä luonne mahdollistaa sen, ettei niitä juurikaan sanomalehtien sivuilla perustella. Kehykset voivat muuntua eri käyttöyhteyksissä, mutta niiden käyttö antaa joka diskurssille tietyn sävyn ja leiman. (Mikkola 2005, 37–40.)

Lähikirjastojen lakkauttamiskeskustelun kautta abstrakti asia, kuten tässä yhteisöllisyyden katoaminen saa muodon. Hänen mukaansa lähikirjastokiistoja koskevissa kannanotoissa onkin yleistä se, että lakkauttamista arvioidaan ei niinkään konkreettiselta ja paikalliselta tasolta, vaan yleisemmin alueellisesti ja ajallisesti. (Mikkola 2005, 15, 74.)

Marika Helovuon retorisen analyysin lähtötilanteena on vuoden 2002 Helsingissä käyty keskustelu viiden lähikirjaston lakkauttamissuunnitelmista. Viidentoista Helsingin Sanomien huhtikuussa 2002 ilmestyneen tekstin perusteella hän hahmottelee kirjastojen lakkauttamiseen ja säilyttämiseen liittyviä argumentteja. Hän on kiinnostunut retoriikan perinteiden mukaisesti verbaalisen kommunikaation säännöistä ja puheen (puhutun tai kirjoitetun) analysoinnista. Lähikirjastoja puolustettiin vetoamalla järkeen, yhteiskunnan heikompiin tai kirjastoon alueen olohuoneena. (Helovuo 2004, 85, 90.)

Helovuon tutkimusaineistossa lähikirjastojen puolustajat käyttävät viestin vaikuttavuuden lisäämiseksi sodankäynnin termejä. Kaupunkilaiset julistavat avoimen sodan lähikirjastojensa puolesta, mutta säästötoimista ja lakkauttamisista päättäviä kuvaillaan silti melko myönteisesti. Sekä puolustajat että vastustajat vetoavat järkeen: säästöiltä ei voi välttyä. Lakkauttamispäätöksiä kritisoidaan ironian keinoin. Merkittävässä asemassa on myös huolipuhe: lähikirjastojen puolustajat vetoavat yhteiskunnan heikompien jäsenten tarpeesta lähikirjastoihin. Lasten, nuorten ja vanhusten palveluihin vedottiin Helovuon tutkimusaineistossa eniten. (Helovuo 2004, 87–89.)

Helovuon mukaan tutkimusaineistosta voi vetää sen johtopäätöksen, että ihmiset mielivät kirjastolaitoksen merkittäväksi osaksi suomalaista yhteiskuntaa, koska heikennykset lähikirjastopalveluissa saa asukkaat voimakkaasti puolustuskannalle. Kirjastojen puolustajat näkevät kirjastolaitoksen viimeisenä yhteisöllisyyden linnakkeena yksilöllisyyttä korostavassa yhteiskunnassa. (Helovuo 2004, 90.)

3.4 Yhteenvetoa

Keskustelu kirjastojen medianäkyvyydestä ja imagosta jättää hämmentyneen olon. Kirjastoalan sisäisen keskustelun ”työhypoteesina” on ajatus siitä, että kirjastoammattilaiset nähdään kliseiden ja stereotyyppien kautta. Tämä osoittautuu ainakin osittain 2000-luvun tutkimuksessa harhaksi. Kirjastoammattilaisuudesta muodostuva kuva saattaa olla yksipuolinen eikä täysin vastaa todellisuutta, mutta ainakaan ulkomaisen tutkimuksen mukaan se ei juuri toisinnata tai vahvista niitä stereotyyppioita, joita kirjastoala sisäisessä keskustelussaan hellii.

Kuten Arvola omassa tutkimuksessaan totesi, kirjastoammattilaiset ovat itse suurelta osalta vastuussa luomastaan julkisesta kuvasta. Kirjastojen imago kaipaa käydyn keskustelun mukaan päivittämistä, muttei ole silti perussävyltään negatiivinen: kirjastoihin liitetään valtaosin positiivisia arvoja, kuten yhteisöllisyyttä, tasa-arvoa ja huolta vähempiosaisista. Arvolan (2005, 73) mukaan positiivista kirjastojen julkisuuskuvassa on se, että kirjastoa pidetään miellyttävänä paikkana, jota asiakkaat arvostavat ja käyttävät runsaasti. Kirjastoalalta itseltään perätään aktiivisuutta median suhteen ja rohkeutta viestintään: pelkästään kriisiviestinnällä ei luoda suhteita mediaan. Halkoaho (2008) mainitsee imagonrakentamiseen kuuluvan sekä toiminnallisen että markkinoinnin kehittämisen: laadukkaat palvelut kaipaavat tuekseen myös niistä viestimisen.

Medianäkyvyyden lisäksi avainasemassa ovat sisällöt. Kirjastoihin liittyvissä mediadiskursseissa korostuu puutteen käsite, jonka toivat esille sekä Raatikainen että Arvola. Yksi dominoivimmista kirjastoon liitetystä mielikuvista on köyhyys. Arvolan tutkimuksessa riittämättömyyden tematiikka oli taustalla lähes jokaisessa uutistekstissä, vaikka tekstin aihe ei liittyisikään rahaan millään tavoin. Puhumalla rahasta kirjastoala ei kuitenkaan näytä saavuttavan toivomuslistallaan olevaa lisärahoitusta, vaan se vaikuttaa kirjaston imagoon kielteisesti. Kuopion kaupunginjohtaja Petteri Parosen mukaan kirjaston pitää pystyä kertomaan toiminnastaan ja tavoitteistaan myös taloudellisin mittarein, jolloin myös kuntapäätäjien suhtautuminen kirjaston taloudellisiin toiveisiin voisi muuttua. (Verho 2007.) Pelkkä ikuisesta puutteesta muistuttaminen ilman pätevää argumentointia esimerkiksi lisärahoituksen vaikuttavuudesta ei riitä, vaan vahvistaa kirjastojen imagoon liittyviä negatiivisia aspekteja.

4. JULKISUUSKUVAA KÄSITTÄMÄSSÄ

Esittelen tässä luvussa tutkielmani kannalta olennaisia teoreettisia käsitteitä ja niiden määritelmiä. Aloitan ydinkäsitteeni, mediavälitteisen julkisuuskuvan, lähestymisen julkisuuden ja erityisesti mediajulkisuuden käsitteiden kautta. Tämän jälkeen käsittelen mediaa julkisuuskuvien rakentajana ja mielikuvien luojana. Esittelen myös kaksi julkisuuskuvan lähikäsitettä, imagon ja maineen.

Työhypoteesinani tälle luvulle toimii Karvosen (1999, 17) ajatus, jonka mukaan mielikuvista, joihin myös julkisuuskuva kuuluu, on tullut nyky-yhteiskunnassa keskeinen menestystekijä mille tahansa organisaatiolle, asialle tai henkilölle. Mielikuvat eivät ole vain ”mielen kuvia”, vaan oleellinen osa ihmisten käyttäytymistä ohjaavia prosesseja (Aula ja Heinonen 2002, 37).

4.1 Julkisuudesta ja mediajulkisuudesta

Julkisuus on käsitteenä arkipäiväinen ja kaikille tuttu. Juholin ja Kuutti (2003, 16) tarkastelevat julkisuuden käsitettä kolmesta näkökulmasta. Julkisuus on demokraattisen yhteiskunnan ydintä ja yhteiskunnallisesti merkittävien tietojen saamista vastakohtana niiden salailulle. Se on myös tila tai alue, jonka suojaan ihmisillä on oikeus vetäytyä tietyissä tilanteissa ja tietyssä määrin. Lisäksi se merkitsee julkiseksi tulemistä erityisesti tiedotusvälineiden tuottaman mediajulkisuuden kautta.

Julkisuuden muodoista tässä tutkielmassa olennainen on mediajulkisuuden käsite, jonka merkitys nykyisessä tietoyhteiskunnassa painottuu. Julkisuuden ”syntyareenoiksi” voidaan määritellä median tuottaman mediajulkisuuden (median tuottamat ja julkaisemat tekstit), organisaatioiden ”omajulkisuuden” (organisaatioiden tuottamat julkaisut ja verkkosivut) sekä yleisön tuottaman keskustelun esimerkiksi Internetissä. Näistä julkisuuden muodoista tutkielmani käsittelee mediajulkisuutta. Julkisuus toteutuu yhä enemmän välillisesti joukkoviestinten kautta, jotka rakentavat mediajulkisuutta. Joukkoviestinten toimintaan vaikuttavat olennaisesti alan sääntely ja muut journalistiset käytännöt. (Kuutti 2008, 10–13.)

Karvonen (1999, 21) on kuvannut mediaa ”valtatieksi ihmisten tietoisuuteen” ja kiteyttänyt tiedotusvälineiden markkinapotentiaaliksi sen yksinkertaiselta kuulostavan havainnon, ettei kukaan voi olla kokemassa kaikkea maailmassa tapahtuvaa. Hurmerannan ja Pietilän (2008, 13) mukaan media tuottaa julkisuuden ja näkyvyyden, jonka kautta asiat yleisölle esitetään. Ilman mediajulkisuutta julkisuuden saavuttaminen yleensä on vaikeaa ja ilman julkisuutta merkittävätkin asiat jäävät vaille huomiota. Yritysten ja organisaatioiden suhteen media tarjoaa ”ylivoimaisesti suurimman” osan informaatiota. (Nurminen 1998, 188.) Jokapäiväinen elämämme on ”median läpäisemää” ja median kautta välittyvä todellisuus rakentaa yksilöiden ja yhteisöjen identiteettiä. (Juholin ja Kuutti 2003, 10.)

4.2 Media julkisuuskuvan rakentajana ja mielikuvien luoja

Julkisuuskuvan käsite on Karvosen (1997, 31) mukaan monimerkityksellinen: julkisella kuvalla voidaan viitata siihen kuvaan, joka on julkisuuteen tulleiden seikkojen perusteella muodostettu. Julkisuuksia on kuitenkin erityyppisiä ja olennaista on määritellä, milloin asia tulee julkiseksi. Valtakunnallinen mediajulkisuus on erityyppistä kuin esimerkiksi kahvipöytäkeskustelussa julkiseksi tullut tieto. Käytän tässä Karvosen määritelmää siitä, kuinka julkisuuskuva on se merkityksellistämisen tapa, joka toteutuu laajemmin mediaretoriikassa. Tämän synonyyminä voitaisiin käyttää ”journalistista kuvaa”, joka ilmentää tietyn asian merkityksellistämistä journalistisessa käytännössä. Julkisuuskuva on siis mielikuva, joka vastaanottajalle mediaesityksistä syntyy.

Juholinin ja Kuutin (2003, 43) mukaan medialla on vaikutusvaltaa, mutta yksiselitteistä korrelaatiota eri toimijoiden välillä on vaikea todistaa ja median vaikutuksista on myös erilaisia näkemyksiä. Esimerkiksi vaalitulanteissa median on todettu voivan vaikuttaa suoraan yleisön käsityksiin ja päätöksiin. Niin sanotun agenda setting -teorian mukaan media vaikuttaa nostamalla tiettyjä asioita julkiseen keskusteluun, ottamatta kantaa itse asiaan. Kolmas näkemys median roolista on se, että media pyrkii vaikuttamaan yhteiskunnalliseen päätöksentekoon tuomalla esiin omia näkemyksiään. Näistä käsityksistä eniten huomiota on saanut agenda setting -teoria (kts. esim. Mcquail ja Windahl 1993, 104). Median välityksellä muodostuu ”kansakunnan asialista” (Karvonen 1999, 88).

Ihmiset oppivat tiedotusvälineiden kautta mihin asioihin, tapahtumiin ja henkilöihin heidän tulisi kiinnittää huomiota myös muiden välineiden kautta. Tiedotusvälineet nostavat asioita julkisuuteen, mutta myös muiden kanavien kautta hankittu tieto lisää ja samalla muokkaa käsityksiä. (Nurminen 1998, 190.)

Median intressit nousevat ns. medialogiikasta, joka arvottaa tapahtumia esimerkiksi niiden uutisarvon ja dramaattisuuden perusteella (Karvonen 1999, 79). Media-alan ulkopuolisen katsojan silmin mediavalta ilmenee usein siinä, mitä valitaan julkaistavaksi (ns. valintavalta). Yleisö ei useimmiten kritisoi sitä, mikä ei yllä julkisuuteen, koska sillä ei ole mahdollisuutta tietää mitä nämä asiat ovat. Median valta liittyy selkeästi enemmän siihen, mistä puhutaan kuin keskustelun sisältöön. (Juholin ja Kuutti 2003, 44 ja Kuutti 2008, 123.) Journalistis-ammattillisen organisaation lisäksi media on myös kaupallinen organisaatio, jonka toiminnassa uutiskriteerien lisäksi vaikuttavat myös median omat valtarakenteet sekä kytkökset muihin toimijoihin. Myös yksittäisten toimittajien henkilökohtainen kriteeristö vaikuttaa median toimintaan. (Uimonen ja Ikävalko 1996, 219.)

Media toimii mielikuvien muodostamisessa välittäjänä lähteen ja yleisön välillä. Yleisö muodostaa usein käsityksensä vasta median jo muodostamien tulkintojen ja esitysten kautta. Media on myös aktiivinen toimija, joka tulkitsee tietolähteen informaatiota oman tarkoituksensa mukaisesti. (Karvonen 1999, 78.) Tätä kutsutaan tulkintavallaksi, joka ei kuitenkaan ole median yksinoikeus: myös lähde toimii tietoisesti tai tiedostamatta tavoitteellisesti omaa kuvaansa tai asiaansa muokaten. Myös yleisö käyttää tulkintavaltaa, sillä se tulkitsee saamaansa informaatiota oman maailmansa suodattamana ja välittää tätä informaatiota omille viiteryhmilleen. (Juholin ja Kuutti 2003, 45–47). Yleisön ja median roolit ovat muutoinkin murroksessa, sillä mediassa on lisäksi siirrytty osin yleisön toimittamaan sisältöön, jonka kautta periaatteessa kuka tahansa voi osallistua mediaesitysten tuottamiseen (Hurmeranta ja Pietilä 2008, 16).

Mielikuviin vaikuttavat ihmisten asenteellisuus, intressit ja mielessä ennestään olevat tieto- ja uskomusrakenteet. Jos nämä uskomukset ovat kollektiivisia, voidaan puhua vallitsevista myyteistä, jotka voivat olla myös toimittajien tulkintojen ja havaintojen taustalla. Näitä käsityksiä toimittajat voivat uusintaa työssään ja antaa niille ”totuuden”

aseman. Esimerkkinä tämäntyyppisestä journalismista on esimerkiksi lähiuutisointi: lähiöt on usein totuttu näkemään vähempiarvoisena ympäristönä. (Karvonen 2000, 56.) Toimittajat käyttävät ns. kollegiaalista valtaa toimiessaan osana mediajärjestelmää. Julkaistu mediaesitys on toimituksellisen linjan ja toimittajan henkilökohtaisten valintojen summa. (Juholin ja Kuutti 2003, 46–47.)

Mediaa on usein kritisoitu negatiivisten aiheiden ja piirteiden painottamisessa journalistisessa työssä. Kielteisyys onkin varsin yleinen uutisarvotekijä. Monet organisaatiot kritisoivat saamaansa mediajulkisuutta tunnelmaltaan ”oudoksi” ja usein organisaatioiden toivomat viestit eivät ole välittyneet mediaesityksiin. (Kuutti 2008, 16, 125.)

4.3 Julkisuuskuvan lähikäsitteet: imago ja maine

Julkisuuskuvan lähikäsitteitä ovat imago ja maine, joista molemmista on kirjoitettu paljon. Esittelen tässä muutamia, osittain myös ristiriitaisia käsityksiä näistä käsitteistä ja niiden synnystä. Koska imagolla ja maineella on kirjoittajasta riippuen myös yhteneviä merkityksiä, käsittelen niitä tässä alaluvussa rinnakkain. Molemmat ovat kulttuurista todellisuutta, jotka vaikuttavat monin tavoin. (Karvonen 2003.)

Juholinin (2009, 185) mukaan Suomessa yleensä imagon käsitteellä tarkoitetaan esimerkiksi maasta, organisaatiosta tai ihmisestä syntynyttä kuvaa, joka on vastaanottajan mielikuvien summa. Käsitteenä hän kokee imagon relevantiksi viitattaessa ilman omien tai läheisten kokemusten kautta muodostuneisiin vaikutelmiin. Imagoon on tulkittu vaikuttavan ”kaikki mahdollinen” aina organisaation fyysisestä sijainnista ja johtajan persoonasta lähtien. Organisaatio itsessään ei voi kaikkiin näistä tekijöistä vaikuttaa tai niitä kontrolloida. (Vuokko 1998, 66.)

Vuokko (1998, 65–66) on määritellyt imagon merkityksen kolmen metaforan kautta. Imago on kuin väestösuoja, joka auttaa selviämään haastavina aikoina. Tärkeää on rakentaa tämä väestösuoja ennen kriisitilannetta. Se on myös kivijalka, jonka päälle voi rakentaa kestäväää toimintaa. Imago toimii myös suodattimena: positiivinen imago voi suodattaa pois satunnaisesti organisaatioon liittyvää negatiivista informaatiota (”sattu-

han sitä”). Hyvä imago helpottaa suhteiden ylläpitoa organisaation sidosryhmiin ja sen vaikutus myös kumuloituu esimerkiksi rekrytointitilanteissa.

Imagon avainsanana on tulkinta. Eri tulkintatahot, kuten tiedotusvälineet valikoivat lähetämiään viestejä, jotka toimivat rakennusaineena imagon synnylle. Lopullinen mieli-kuva syntyy vastaanottajan tajunnassa. Imago syntyy kokemusten, uskomusten, tunteiden, tietojen ja vaikutelmien kokonaisuudesta, joita ihmisellä tarkastelunsa kohteesta on. (Nurminen 1998, 186.)

Imagon käsite ei ole yksiselitteinen. Aulan ja Heinosen (2002, 50 - 52) mukaan imago on sidosryhmien ominaisuus, joka syntyy vastaanottajien mielissä. Se ei ole organisaation ominaisuus eikä myöskään synny organisaatiossa itsessään. Organisaation imago on se, millaiseksi sidosryhmät sen havaitsevat. Heidän mukaansa imago on kevyimmillään puhtaasti visuaalinen ilmiö, jota voidaan pyrkiä muuttamaan esimerkiksi mainonnalla. Imagon pääasiallinen tarkoitus on mielikuvitukseen vetoaminen, jonka kautta ”jokin saadaan näyttämään paremmalta”. Imagon he määrittelevät yrityskuvaksi, joka muodostuu mielikuvista ja uskomuksista. Vuokon (1998, 63) mukaan hyvä imago koostuu sekä viestinnästä että toiminnasta: siitä, että annetaan lupauksia ja täytetään ne. Imagoon liittyvät ongelmat koskevat hänen mukaansa joko organisaation tunnettuutta tai siihen liittyviä mielikuvia.

Imagon luonteen visuaalista puolta korostaa myös käsitteen historia, jonka Karvonen (1999, 37) liittyy television yleistymiseen Yhdysvalloissa 1950-luvulla. Sekä käsitteen käyttö että television yleistyminen kotitalouksissa kulkivat käsi kädessä. Imago voidaan myös ymmärtää pelkäksi fiktioksi, jolloin todellisuus on faktaa ja imago ei. (Vuokko 1998, 62.)

Niin sanottu imagonrakennus on saanut paljon kritiikkiä mediassa ja Nurmisen (1998, 187) mukaan sille ei olekaan perusteita. Karvonen (1999, 19) näkee imagon myös pelastavana tekijänä todellisuudessa, joka on usein monimutkainen ja vaikeasti hahmotettava. Imagon kautta tietystä asiasta saadaan nopeasti muodostettua jonkinlainen käsitys. Tämän kääntöpuolena on liiallinen yksinkertaistus ja stereotypisointi.

Suomen luterilaisen kirkon imagoa tutkinut Vuokko (1998, 62, 72) on todennut kirkon imago-ongelman olevan mielikuvissa, ei tunnettuudessa. Kirkon instituutiona tuntevat kaikki, mutta nykykirkon ja sen toiminnan herättämät mielikuvat eivät kenties vastaa todellisuutta. Näen tässä yhteneväisyyttä kirjastojen imagohaasteiden kanssa: siinä missä keski-ikäiset perustavat käsityksensä kirkosta omiin rippikouluaikeihinsa, myös kirjastoon liittyvät mielikuvat voivat olla vuosikymmeniä vanhoja.

Maineen käsite yleistyi Suomessa 1990-luvulla. Imagosta poiketen maine käsitteenä ei liity yhtä kiinteästi mielikuviin, vaan se syntyy tarinoiden kautta eikä ole yhtä viestintävetoinen käsite. (Juholin 2009, 188.) Maine muodostuu organisaation toiminnan, sitä välittävien kokemusten ja sitä koskevien mielikuvien vuorovaikutuksessa, maineen dialogissa. Maine on sidosryhmien yrityksestä tekemä arviointi, joka perustuu mielikuviin ja kokemuksiin. Yrityksellä on vain yksi maine, mutta se muodostuu useista osatekijöistä ja rakentuu yrityksen todelliselle toiminnalle. Imago rakennetaan, maine ansaitaan. (Aula ja Heinonen 2002, 37, 60.)

Maineen on mielletty käsittävän enemmän kuin imagon tai mielikuvan, sillä siihen liittyy olennaisesti luottamus ja yhteiskuntavastuu (Juholin ja Kuutti 2003, 65–66). Lisäksi maine on kulttuuririippuvainen ilmiö, johon vaikuttavat merkittävästi kulttuurissa vallitsevat merkitykset, tulkinnat sekä tavat viestiä ja lähettää informaatiota (Aula ja Heinonen 2002, 43). Karvosen (2003) mukaan suomen kielessä maine on luonteeltaan enemmän kuulemiseen ja puhumiseen perustuva, poiketen imagon käsitteeseen liitetystä visuaalisuudesta. Maine on yhteisöllinen käsite, jota uusinnetaan ja tuotetaan puhumalla sekä ihmisten keskuudessa. Vakiintuneena esitystapana se voi saada yhteiskunnallisen instituution aseman, joka ei ole helposti muutettavissa.

4.4 Yhteenvetoa

Mielikuva, joita myös julkisuuskuva edustaa on ristiriitainen käsite. Samoin kuin lähi-käsitteensä imago ja maine, kirjallisuus lähestyy mielikuvan käsitettä useasta näkökulmasta. Lisäksi mielikuviin liittyy Karvosen (2003) mainitsema epätodellisuuden ulottuvuus: ne voidaan nähdä vain mielikuvituksen tuotteina ja tätä kautta jonain epätodelli-

senä. Kuitenkin mielikuvat ovat kulttuurista todellisuuttamme, jotka vaikuttavat käyttäytymiseen ja tekemiimme valintoihin yksilötasolla.

Tutkielmani kohdeorganisaatio, Suomen yleiset kirjastot eivät kärsi tunnettuusongelmasta. Kirjastolaitoksen tuntevat kaikki, kiitos pitkän historian ja maantieteellisesti suhteellisen kattavan kirjastoverkon. Mielikuvaongelma sen sijaan on todennäköinen. Maan suhteen kirjastoilla menee paremmin, koska ainakin toistaiseksi yhteiskuntamme kulttuuriset merkitykset ovat kirjastojen puolella: lukemista pidetään hyväksytympänä vapaa-ajan harrastuksena kuin konsolipelaamista, noin esimerkiksi. Lisäksi kirjastoon liitetyt arvot, kuten tasa-arvo ja yhteiskunnan vähäosaisten huomointi ovat yhteiskunnallisesti merkittäviä arvoja, joita vastaan harvoin esitetään kritiikkiä.

Mediajulkisuuden tai -näkyvyyden saavuttaminen ei myöskään ole yksiselitteistä, sillä vaakakupeissa painavat niin lähteen, median kuin kohdeyleisönkin (oletetut) tarpeet. Media arvottaa tapahtumia uutisarvonsa mukaan, jolloin esimerkiksi dramaattisuudella on suuri painoarvo. Millaisissa kirjastoaiheisissa mediaesityksissä on runsaasti draamaatiikkaa lakkautusuutisia lukuun ottamatta? Toiselta näkökannalta ajateltuna kirjastojen mediapotentiaali saattaa lisääntyä niin sanottujen human interest -mediaesitysten myötä. Suomessa esimerkiksi Alma Media – mediakonserniin kuuluva, maan toiseksi suurin sanomalehti Aamulehti on uudistanut sisältörakennettaan niin, että uutisaineiston rinnalle on nostettu ”hyötyjournalismia” edustava hyvä arki – sivustokokonaisuus (Alma Media 2010).

Mielikuvien muokkaamisessa median suurimmiksi valtaelementeiksi nähdään valta valita aiheensa ja myös tulkita saamaansa informaatiota yleisöään varten. Savon Sanomien toimituspäällikkö Riitta Raatikaisen (2008) mukaan kirjastot voivatkin olla hämmentyneitä saamastaan huomiosta tiedotusvälineissä. Usein vallalla on asenteellisuutta ja mukaan mahtuu myös väärinymmärryksiä ja asiavirheitäkin. Kirjastolla on hänen mukaansa kahdet kasvot: kirjastoissa fyysisesti kohdatut ja tiedotusvälineiden kautta nähdyt, joilla ei välttämättä ole paljoakaan tekemistä toistensa kanssa.

5. TEOREETTINEN TAUSTA: SOSIAALINEN KONSTRUKTIONISMI

Tutkielmani teoreettisena taustana toimii sosiaalinen konstruktio-
nismi, jonka perustee-
sinä on käsitys todellisuuden rakentumisesta sosiaalisesti. Lähestymistapana se on kas-
vattanut suosiotaan viime vuosikymmeninä ja se on enemmänkin sateenvarjokäsite eri-
laisille teoreettisille pohdinnoille kuin tarkkarajaisesti määritelty teoria.

Sosiaalisen konstruktio-
nismien määrittelyssä on omat haasteensa, mutta Burr (1995, 3-7)
on määritellyt teorian perusoletukset neljään osa-alueeseen. (1) Olennaista on kriittinen
kanta itsestään selvänä pidettyyn tietoon. Burrin mukaan havainnot eivät vain kerro
maailmasta, koska maailma, jossa elämme, on sosiaalisesti luotu. Selviönä pidetyt asiat
voisivat olla myös toisin. (2) Käsitksemme ovat historiallisesti ja kulttuurisesti raken-
tuneita ja siksi suhteellisia. (3) Tiedon synty piilee sosiaalisissa prosesseissa ja ”totuus”
määritellään, tunnustetaan ja tunnistetaan ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. (4)
Tieto ja sosiaalinen toiminta on kiinteästi sitoutunut yhteen ja sillä, mikä kulloinkin
hyväksytään totuudeksi, vaikuttaa monin tavoin toimintaan. Burr käyttää esimerkkinä
suhtautumista poikkeavuuteen, joka liittyy sen määrittelyyn ja ymmärtämiseen. Tätä
kautta tieto on myös poliittinen kysymys, johon liittyy aina valtaa.

Viime vuosikymmenten aikana Väliiverosen (1998, 13) mukaan yhteiskuntatieteiden ja
humanististen tieteiden rajat ovat liudentuneet. Myös yhteiskuntatieteissä on yleistynyt
tapa tutkia kohteitaan kielellisinä ja tekstuaalisina. Puhutaankin ns. lingvivistisestä kään-
teestä, jonka myötä myös sosiaalinen konstruktio-
nismi on saanut jalansijaa. Myös kult-
tuurintutkimuksen näkyvä nousu 1970-luvun loppupuolelta on vaikuttanut konstruktio-
nismien suosioon. Mediatutkimuksessa samaan ajanjaksoon ajoittuu myös laadullisen
tutkimuksen määrän nousu ja laadullisten menetelmien yleistyminen osin määrällisten
kustannuksella. Karvosen mukaan yhteiskunta- ja kulttuuritieteissä viime vuosina on
tietoteoreettinen realismi ja sosiaalinen konstruktivismi asetettu usein vastakkain. Rea-
lismien lähtökohtana mediatutkimuksessa on esitysten ja tekstien suhde todellisuuteen.
Konstruktio-
nismien lähestymistapa on toinen, sillä sen painopiste on esitysten raken-
teessa, siinä millaista kulttuurista konstruktio-
nismia vaikkapa uutisteksti uusintaa. Konstruktio-

tionismi perää usein ns. jäävuorimetaforalla kuvattuja ”pinnanalaisia asioita” ja kulttuurisia rakenteita (Karvonen 2000).

Heiskalan (2000, 197) mukaan konstruktionismi on vakiintumassa sellaisten ihmistieteellisten lähestymistapojen yleisnimitykseksi, joiden mukaan yhteiskunnallisen todellisuuden olemassaolo on riippuvainen inhimillisissä käytännöissä syntyvistä kulttuurisista konstruktioista. Lähestymistavan mukaan me tuotamme yhteiskunnallisen todellisuuden. Vain sellaiset instituutiot, jotka tuotetaan yhteiskunnallisissa käytännöissä aina uudelleen, voivat säilyä. Sosiaalisessa konstruktionismissa korostuu yhteiskuntaelämän ja asioiden ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa annettujen merkitysten suhde. Lähtökohdiana on, ettei asialla tai esineellä ole itsestään selvää, ”ylhäältä annettua”, muuttamatonta merkitystä. Kivi voi olla rajapyykki, taideteos tai rakennusmateriaalia patoon. (Väliaverron 1998, 18.)

Sosiaalisen konstruktionismin merkittävimpiin teoksiin luokitellaan poikkeuksetta sosiologien Bergerin ja Luckmannin *The social construction of reality*. Alun perin 1966 ilmestyneessä teoksessa käsitellään nimensä mukaisesti todellisuuden sosiaalista rakentumista tiedonsosiologisesta näkökulmasta. Teoksen peruskäsitteitä ovat todellisuus ja tieto. Todellisuus on tahdosta riippumaton ilmiömaailma, jonka olemusta ihminen ei toiveillaan kykene muuttamaan. Tieto taas merkitsee varmuutta siitä, että ilmiöt kaikki ne ominaisuuksineen ovat todellisia. (Berger ja Luckmann 1994, 11.)

Teoksen merkittävimpiä antia on kuvaus siitä, kuinka me ymmärrämme maailmaa, kuinka siitä tulee meille totta ja kuinka yhteiskunnallinen järjestys syntyy. Näitä ilmiöitä Berger & Luckmann kuvaavat eksternalisaation, objektivaation ja internalisaation käsittein. Eksternalisaatio on ihmisten aktiivista kielellistä toimintaa, esimerkiksi jonkin idean esittämistä. Objektivoituminen tapahtuu, kun tuota ideaa toistetaan riittävän kauan: asiasta tulee luonnollinen, mutta samalla sen yhteys idean esittämiseen ja sen sosiaaliseen alkuperään katoaa. Kun tiettyyn kulttuuriin syntyneet ja siihen sopeutuneet ihmiset omaksuvat idean sisäistäen sen osaksi tietoisuuttaan, tapahtuu internalisaatio. Tieto on tällöin sisäistetty eikä sitä kyseenalaisteta enää. (Burr 1995, 10; Potter 1996, 12–13; Juhila 2004, 11.)

Sosiaalista konstruktionismia on myös kritisoitu, useimmiten käsitteiden epätarkasta määrittelystä. Ian Hacking (2009, 7-15, 19–25) on todennut puheen asioiden sosiaalisesta rakentumisesta olevan vallalla oleva trendi. Kuitenkin käsitteen käyttöön liittyy asenteita ja arvolatauksia: jos käytät käsitettä myönteisesti, Hackingin mukaan pidät itseäsi radikaalina. Kielteinen suhtautuminen puolestaan viestii rationaalisuutta ja kunnollisuutta. Hackingin teoksen ”Mitä sosiaalinen konstruktionismi on?” tarkoituksena on etsiä sosiaalikonstruktionististen analyysien ydintä. Hän kaipaa tarkempaa määrittelyä sille, mikä oikeastaan nähdään sosiaalisesti rakentuneeksi. Esimerkiksi puhuttaessa naispakolaisista sosiaalisesti rakentuneina, Hacking toteaa sosiaalisesti konstruoitua olevan naispakolaisen idea, ei muu. Konstruktiota edustaa siis käsite, ei esimerkiksi tässä tapauksessa yksittäinen naispakolainen ihmisenä.

Sovellan omassa tutkielmassani ns. maltillista konstruktionismia. Sosiaalisen konstruktionismin käsitteen alla on astevaihteluja sen suhteen, kuinka suuri painoarvo ympäröivälle, fyysiselle maailmalle annetaan. Maltillinen konstruktionismi korostaa tiedon ja instituutioiden konstruoitua luonnetta ja tapaa, jolla tieto ”kantaa” jälkiä sosiaalisesta alkuperästään. Maltillisessa sosiaalisessa konstruktionismissa ajatellaan ainakin osan maailmasta olevan olemassa huolimatta ihmisten havainnoista ja väitteistä. Vahva tai fundamentaali koulukunta väittää tämän lisäksi myös, etteivät tiedon objektit ole mitään muuta kuin sosiaalisia konstruktioita ja kieltää täten fyysisen kokemusmaailman. (Kai-desoja, s.a.)

Gergen (1994, 72) ilmaisee tämän niin, ettemme tavoita todellisuutta suoraan, vaan sen välittää aina jokin sosiaalisesti tai historiallisesti kontekstoitunut esitys. Se, mikä on olemassa, on todella olemassa. Silti kuvaillessamme tätä, joudumme turvautumaan kulttuurisesti ”sovittuun” merkitykseen. Jotta viestimme menisi perille, on meidän turvaututtava kulttuurissa vakiintuneisiin käsityksiin siitä, mihin tietty merkki tai symboli viittaa. Ilman näiden merkitysten vakiintumista jo arkielämän toiminta olisi haastavaa. (Jokinen 1999, 39.)

Väliverronen (1998, 19) huomioi myös sen, kuinka vakiintuneet kulttuuriset käsitykset vaikuttavat käytännössä. Tavalla, jolla asioista puhutaan, asioita tai ilmiöitä nimetään tai mihin yhteyksiin ne liitetään, voi olla konkreettisiakin yhteiskunnallisia vaikutuksia.

Samaa on pohtinut lähikirjastodiskurssia pro gradussaan tutkinut Mikkola. Hallitsevat merkitystulkinnat ohjaavat sitä, mikä on ”oikeaa” ja ”vääää”, jättäen muunlaiset tulkinnat marginaaliin (Gergen 1994, 10). Sama pätee myös kirjastoista käytävään keskusteluun. Mikkolan mukaan kirjaston merkitys ihmisille ja yhteiskunnallinen rooli ei ole stabiili. Myöskään kirjasto käsitteenä ei ole selväpiirteinen, vaan on olemassa käsitettävissä erityyppisiä kirjastoja. Myös kirjastoista puhumisen ja arvottamisen tapoja on erilaisia. Se, minkä me kulloisenakin ajanjaksona kirjastoksi miellämme, riippuu esiin nostetuista tulkinnoista. Mikkolan mukaan esimerkiksi lähikirjastojen lakkauttamiseen liittyvät ristiriidat päättäjien ja asukkaiden välillä voivat mahdollisesti johtua erilaisista tulkinnoista ja merkityksenannoista. Vahva, vakiintunut tapa määrittellä kirjastojen merkitys vaikuttaa kuitenkin väistämättä myös kirjastoja koskevaan päätöksentekoon. (Mikkola 2005, 14 - 15.)

6. TUTKIMUSAINEISTO JA -MENETELMÄT

Esittelen tässä luvussa tutkimusaineistoni ja käyttämäni tutkimusmenetelmät. Tutkimusaineistoni koostuu viiden sanomalehden vuosina 2008 – 2010 ilmestyneistä, yleisiä kirjastoja käsittelevistä artikkeleista. Tutkimusongelmana on analysoida Suomen yleisten kirjastojen mediavälitteiseen julkisuuskuvaan liittyviä piirteitä, kuten kirjastoaiheisten tekstien aiheenvalintaa, puhujarakennetta, määrällisiä piirteitä (juttujen pituus, osasto), juttujen sävyä sekä laajempia keskustelun kehyksiä. Tätä kautta pyrin rakentamaan kokonaisnäkömyksen kirjastojen julkisuuskuvasta.

Ennen varsinaista tutkimusaineiston esittelyä perustelen valintaani sanomalehtien käytöstä tutkimuksessani ja esittelen myös käyttämäni julkaisut. Tämän jälkeen siirryn tutkimusaineiston hankintaprosessin kuvauksen kautta varsinaiseen tutkimusaineiston yksityiskohtaiseen esittelyyn. Luvun jälkimmäinen osa koostuu tutkimusmenetelmien esittelystä, joita tässä tutkielmassa ovat sisällönanalyysi, sisällön erittely sekä kehysanalyysi.

6.1 Sanomalehtimedia tutkimuksen kohteena

Tilastokeskuksen Tuomo Saurin mukaan suomalaiset ovat edelleen poikkeuksellisen ahkeria sanomalehtien lukijoita kansainvälisesti vertaillen. Vaikka levikkitaso on laskeutunut 1980-luvun huippuvuosista, lehtinimikkeitä on edelleen kansainvälisesti poikkeuksellisen paljon ja sanomalehdet tavoittavat useimmat kotitaloudet. (Sauri, 2007.) Lehtien lukemisessa suomalaiset ovat viime vuosina olleet maailmantilastojen kärjessä, johon on vaikuttanut suomalaisten tapa tilata sanomalehtensä kotiinkannettuna (Wiio 2006, 24). Viestimien seuraamiseen käytetystä ajasta vuonna 2009 seitsemän prosenttia kohdistuu sanomalehtiin. Keskimäärin tämä tarkoittaa reilua puolta tuntia päivittäin. (Sanomalehtien liitto, 2009.)

Wiio (2006, 21–22) toteaa sanomalehdistön olevan joukkoviestintämarkkinoiden ylivoimaisesti voimakkain osa, huolimatta viime vuosikymmenien muutoksista. Hän jakaa suomalaisen sanomalehdistön kolmeen osaan: valtakunnallisesti vaikuttavaan, voimak-

kaaseen maakunta- ja aluelehdistöön sekä paikalliseen ja muuhun lehdistöön. Tutkimusaineistoani edustavien päivälehtien osuus Suomen medialiiketoiminnasta oli vuonna 2006 25,3 prosenttia (Nieminen & Pantti 2009, 172). Joukkoviestimien tärkeän roolin yhteiskunnallisessa keskustelussa mahdollistaa sen asema ”interdiskursiivisena areenana”, joka kokoaa yhteen eri toimijoita, kertoo muiden areenojen yleisöistä ja puhuttelevat laajoja yleisöjä (Väliaverron 1996, 89).

Sanomalehtien, kuten koko painetun median tulevaisuutta on pohdittu 1990-luvun lammasta alkaen, jolloin taloudellinen taantuma heikensi julkaisujen toimintaedellytyksiä ilmoitus- ja tilaustulojen vähenemisen kautta. Lisäksi painettujen julkaisujen on epäilty jäävän nousevan sähköisen viestinnän jalkoihin. Niemen ja Pantin (2009, 173–174) mukaan uudet mediat eivät kuitenkaan ole muodostuneet kilpaileviksi tai vaihtoehtoisiksi medioiksi perinteisemmille viestimille, vaan täydentäviksi. Sanomalehdistön muuttuvia merkityksiä tutkinut Erkki Hujanen (2007, 103–105) on todennut sanomalehdettömän arjen olevan yleisintä nuorten ja nuorten aikuisten keskuudessa. Sanomalehdet ovatkin haasteen edessä, kuinka sitouttaa nuoret lehtien tilaajiksi. Nuorten ohella myös monet ikäihmiset eivät tilaa lehteä kotiinsa eläköitymisen myötä, vaikka aiemmin ovatkin niin tehneet. Ei-tilaajia ei kuitenkaan Hujanen mukaan voi niputtaa yhteen ryhmään, mutta tutkimuksessaan sanomalehti määrittäyty itselleni yllättäen miehiseksi mediavälineeksi. Naiset tilaavat sanomalehtiä selvästi vähemmän kuin miehet ja sanomalehteen ”uppoutuminen” on erityisesti vanhemman väestön parissa nähty miesten etuoikeudeksi. (Hujanen 2007, 106.)

6.2 Tutkimuksen kohdejulkaisut

Tutkimukseni aineisto on koottu viidestä sanomalehdestä, jotka ovat Aamulehti, Helsingin Sanomat, Lapin Kansa, Pohjolan Sanomat ja Satakunnan Kansa. Jyrkiäisen ja Savisaaren (2001, 62) määritelmän mukaan kyseiset julkaisut ovat seitsemänpäiväisiä päivälehtiä, joiden kieli on suomi. Kyseisten julkaisujen valinnassa kriteerini olivat sekä tutkimusekonomisia (aineisto kerättävissä sähköisesti) että halu tuoda esiin kirjastojen julkaisuuskuvaa erityyppisten julkaisujen kautta.

Helsingin Sanomilla on valtakunnallisena julkaisuna sekä välillistä että välitöntä vaikutusta: sitä luetaan koko maassa ja se määrittelee yhteiskunnallista agendaä voimakkaasti (Wiio 2006, 22). Aamulehti, Lapin Kansa ja Satakunnan Kansa ovat puolestaan ns. maakuntiensa ykköslehtiä ja Pohjolan Sanomat aluelehti, eli maakuntaa pienemmän talousalueen julkaisu. Maakunta- ja aluelehdillä on puolestaan merkittävä rooli mielipiteenmuodostajina omalla levikkialueellaan, sillä ne tarjoavat palstatilaa monipuolisesti eri toimijoille aina yhteiskunnallisista päättäjistä ”tavallisiin kansalaisiin”.

Julkaisujen perustiedot on esitetty allaolevassa taulukossa. Levikki- ja lukijatiedot on Suomen Levikintarkastus Oy:n vuoden 2010 tietoja, jotka ovat saatavissa internet-sivuiltaan osoitteesta <http://www.levikintarkastus.fi>.

Taulukko 1: Tutkimusaineiston kohdejulkaisujen kotipaikka, levikki, lukijamäärä ja julkaisija

Julkaisu	Kotipaikka	Levikki (kpl)	Lukijamäärä	Julkaisija
Aamulehti	Tampere	130000	305000	Alma Media
Helsingin Sanomat	Helsinki	383000	936000	Sanoma News
Lapin Kansa	Rovaniemi	32000	83000	Alma Media
Pohjolan Sanomat	Kemi	20000	51000	Alma Media
Satakunnan Kansa	Pori	52000	126000	Satakunnan Kirjateollisuus

Tutkimukseni sanomalehtien julkaisijoita tarkastellessa näkyy selkeästi 1980-luvulta alkanut fuusioitumisen trendi, jonka myötä suomalaiset sanomalehtikustantamot ovat muuttuneet yhden lehtituotteen yrityksistä monimediayhtiöiksi, useimmiten yritysfuusioiden kautta (Jyrkiäinen ja Savisaari 2001, 71). Helsingin Sanomien julkaisija Sanoma News on osa Sanoma-mediakonsernia, joka toimii Suomen ohella lukuisissa Euroopan maissa. Toisen suomalaisen media-alan suuryrityksen, Alma Median julkaisuja tutkimuksessani edustavat Aamulehti, Lapin Kansa ja Pohjolan Sanomat ja todellisuudessa myös Satakunnan Kansa tytäryhtiösuhteen kautta.

Kohdejulkaisuista olen käyttänyt seuraavia lyhenteitä:

- Aamulehti = AL
- Helsingin Sanomat = HS
- Lapin Kansa = LK
- Pohjolan Sanomat = PS
- Satakunnan Kansa = SK

6.3 Tutkimusaineiston ja keruuprosessin kuvaus

Tutkimusaineistoni koostuu vuosina 2008 – 2010 ilmestyneistä teksteistä edellä esitelmissäni julkaisuissa. Olen koonnut aineiston sähköisten arkistopalvelujen (Helsingin Sanomien arkisto, Suomen Media-arkisto) kautta eri hakutermejä käyttäen, jolloin kirjastoaiheisten artikkelien kokonaisuus on ollut hyvin saavutettavissa.

Aineistoa olen rajannut melko voimakkaasti sekä käytännön että tutkimusintressiin liittyvistä syistä. Ensimmäisessä keruuvaiheessa kävin läpi kaikki ne tekstit, joissa esiintyi sana ”kirjasto” tai sen johdannainen missä muodossa hyvänsä. Hyvin pian päädyin rajaamaan aineistoon vain ne tekstit, joissa kirjasto on pääaiheena tai yhtenä niistä tutkimusekonomisista syistä. Esimerkiksi Helsingin Sanomissa vuonna 2009 sana kirjasto johdannaissineen mainittiin 888 jutussa.

Lisäksi tutkimusintressini mukaisesti rajasin pois muita kuin Suomen yleisiä kirjastoja koskevan kirjastokirjoittelun (esimerkiksi tieteelliset, yksityiset tai ulkomaiset kirjastot). Lisäksi olen karsinut aineistosta luettelomuotoiset tapahtumakalenterit, joita merkittävä osa alustavasta aineistosta on. Olen kuitenkin sisällyttänyt aineistoon sellaiset tapahtumiin liittyvät tekstit, jotka on toimituksen journalistisen harkinnan kautta nostettu varsinaiseksi jutuksi ja joissa kirjasto toimii muussakin roolissa kuin vain tapahtumapaikkana. Aineiston ulkopuolelle olen rajannut myös tekstit, joissa aiheena ovat kirjastokorvaukset ja nykymuotoiset lainauskorvaukset, jotka nimellisesti liittyvät kirjastoon. Ne eivät kuitenkaan vaikuta kirjastojen toimintaan tai rahoitukseen, sillä nimestään huolimatta niihin liittyvä hallinto ja hakumenettely eivät liity kirjastolaitokseen.

Kohdejulkaisujen liiteaineiston olen sisällyttänyt tutkimusaineistoon, jos se on ollut sähköisesti saatavilla. Helsingin Sanomien liiteaineisto on tämän rajauksen myötä jäänyt tutkimusaineiston ulkopuolelle. Tutkimusaineistossa liitesivujen sisältämät jutut ovat kuitenkin marginaalisessa asemassa, juttujen kokonaismäärä on yhteensä viisi.

Olen yhdenmukaistanut eri julkaisujen aineiston niin, että olen jättänyt aineistosta pois mielipidesivujen tekstiviestipalstat, joita ei kaikissa julkaisuissa ole. Samaa periaatetta noudattaen en sisällyttänyt aineistoon myöskään Aamulehdessä viikoittain ilmestyvää varatuimpien kirjojen listaa. Koska tutkimukseni sijoittuu 2000-luvun loppuun, olen myös jättänyt pois ”50 vuotta sitten” -tyyppiset vakiopalstat, vaikka teksti olisikin julkaistu tutkimuksen kohdevuosina ja olisi sisällöltään muuten relevantti.

Tutkimusaineiston perusjoukko koostuu 1337 tekstistä, jotka täyttävät edellä mainitut ehdot. Tutkimusaineistooni olen systemaattisella satunnaisotannalla valinnut 267 tekstiä, joka viidennen havaintoyksikön perusjoukosta. Päädyin kyseiseen otantamenetelmään ja havaintoyksiköiden määrään sillä perusteella, että aineistosta olisi realistista toteuttaa sekä laadullista että määrällistä tutkimusta pro gradu – tutkielman laajuudessa. Luettelon havaintoyksiköistä eli käytännössä sanomalehtien jutuista olen toteuttanut julkaisukohtaisesti kronologisessa, käänteisessä järjestyksessä edeten vuoden 2010 loppusta 2008 alkuun. Luettelo tutkimusaineistoon kuuluvista jutuista on liitteessä yksi.

Tutkimusaineisto koostuu 57 515 sanasta ja 6520 lauseesta. Lausemäärän arvioimiseksi sovelsin systemaattista satunnaisotantaa, jonka perusjoukosta (tutkimusaineiston teksteistä) analysoin kymmenen prosentin otannan. Aineistossa yksi lause sisältää keskimäärin noin yhdeksän sanaa (8,82).

Aineisto sisältää vaihtelevasti eri tekstityyppejä, mielipidekirjoituksista uutisteksteihin ja laajempiin artikkeleihin. Tämän suhteen en ole tehnyt minkäänlaista rajausta. Olen lähtenyt siitä taustaoletuksesta, että jokainen aineistoni teksti on tekijästä riippumatta valittu julkaisuihin journalistisin kriteerein ja on täten tekijästään tai laajuudestaan riippumatta samanarvoinen. Julkaisujen välistä aineistoyhteistyötä en myöskään ole huomioinut. Tämä tarkoittaa, että sama teksti voi esiintyä aineistossa useampaan kertaan, koska julkaisut hankkivat osan aineistostaan esimerkiksi uutistoimistojen kautta tai tekevät

saman konsernin sisällä aineistovaihtoa. Tämä ei kuitenkaan kyseisessä aineistossa ollut merkittävä ilmiö, vaan ilmeni yksittäistapauksina.

Sähköinen aineistonkeruu asettaa omat rajoituksensa, joka tutkimusaineistossa näkyy kahdella tapaa. Kuva-aineisto on rajattu tutkimusaineiston ulkopuolelle, koska sitä ei sähköisissä arkistoissa ole saatavilla ja lisäksi sen analysointi vaatisi toisentyypistä menetelmäosaamista. Lisäksi omat tutkimusintressini kietoutuvat juurikin kieleen, vaikka kuva-aineisto onkin sanomalehtijournalismissa olennaisessa roolissa. Myöskään julkaisujen layout, eli aineiston asettelu eri sivuille jää tutkielmani ulkopuolelle samasta syystä. Olen kuitenkin pyrkinyt erittelemään aineistosta tekstien sijoittumisen lehtien eri osastoihin mahdollisuuksien mukaan.

Juttujen pituudet olen analysoinut ja luokitellut merkkimäärän mukaisesti. Tässä olen pääsääntöisesti noudattanut julkaisujen ilmoittamia tietoja. Poikkeuksen tästä muodostavat ne julkaisut, joissa useampi uutisjuttu on voitu ns. ketjuttaa yhteen varsinaiseen artikkeliin. Näissä tapauksissa olen poiminut vain kirjastoja koskevan jutun ja käyttänyt merkkimäärän laskennassa tekstinkäsittelyohjelman tilasto-ominaisuuksia.

6.4 Aineiston analyysimetodit: sisällön erittely ja kehysanalyysi

Esittelen tässä luvussa tutkimusaineiston analyysimetodit, joiden valinnassa olen pyrkinyt luomaan mahdollisimman tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden sekä laadullisen että määrällisen analyysin toteuttamiseksi. Laadulliseen analyysiin sovellan erästä sisällönanalyysin muotoa, kehysanalyysiä. Määrällisen analyysin toteutan sisällön erittelyn keinoin. Pohdin ensin sisällönanalyysin yleispiirteitä, siihen liitettyjä ongelmia sekä laadullisen ja määrällisen analyysin eroja. Lisäksi esittelen lyhyesti sisällönanalyysin keinoja siltä osin, kun ne liittyvät omaan tutkimukseeni. Esittelen myös yksityiskohtaisemmin sisällön erittelyn ja kehysanalyysin omina alalukuinaan.

6.4.1 Laadullista, määrällistä vai molempien analyysiä?

Sisällönanalyysi on eräs laadullisen tutkimuksen perusanalyysimeteodeista, jonka tarkoituksena on luoda sanallinen esitys tutkimusaineistosta. Sisällönanalyysin pyrkimyksenä

on järjestää aineisto tiiviiseen ja selkeään muotoon informaatiota kadottamatta. Sisällönanalyysin keinoja ovat esimerkiksi luokittelu, tyyppittely ja teemoittelu. Sisällönanalyysiin soveltuvia aineistoja ovat esimerkiksi kirjat, artikkelit, päiväkirjat, kirjeet, raportit ja miltei mikä tahansa kirjalliseen muotoon saatettu materiaali. (Tuomi ja Sarajärvi 2002, 105, 110.) Näin se soveltuu myös omaan tutkimusaineistooni hyvin.

Sisällönanalyysin positiivisia ja negatiivisia аспекteja pohtinut Berger (1998, 117) mainitsee metodin eduksi sen, että sitä voi soveltaa sekä nykyisten että historiallisten tapahtumien tutkimukseen. Lisäksi sisällönanalyysin tuottamaa dataa voi kvantifioida ja aineistonhankinta on suhteellisen yksinkertaista. Kuitenkin sisällönanalyysiin liittyy myös epävarmuustekijöitä esimerkiksi pohdittaessa tutkimusaineiston edustavuutta, tutkimuksen aiheen määrittelyä (esimerkiksi väkivalta on käsitteenä moniulotteinen) tai havaintoyksikön määrittelemistä. Tässä tutkimuksessa olen pyrkinyt mahdollisimman edustavaan otokseen, jonka esittelin tarkemmin aikaisemmin. Lisäksi yleiset kirjastot on suhteellisen yksiselitteinen käsite tässä aineistossa, samoin sanomalehtiartikkeli havaintoyksikkönä.

Gunter (2000, 82) on määritellyt laadullisten ja määrällisten analyysimetodien keskeiseksi eroavaisuudeksi sen, kuinka ne suhtautuvat merkityksen sijaintiin mediateksteissä. Määrällisessä analyysissä merkityksen ajatellaan olevan pysyvä (fixed), jolloin samasta analyttisestä viitekehystä katsottaessa merkityksen tunnistaminen voi toistua eri lukijoilla. Laadullisen tutkimuksen analyysin menettelytavat korostavat tekstien mahdollisuutta ilmaista useita merkityksiä vastaanottajasta riippuen.

Sisällönanalyysiä voi tehdä monin eri keinoin. Omassa tutkimuksessani sovellan aineistolähtöisen analyysin metodia. Metodien avainajatuksena on, etteivät analyysissä käytettävät yksiköt ole etukäteen sovittuja tai harkittuja ja etteivät aiemmat havainnot, tiedot tai teoriat periaatteessa vaikuta analyysin toteuttamisen tai lopputuloksen kanssa. (Tuomi ja Sarajärvi 2002, 97.)

Aineistolähtöisen tutkimuksen olennainen haaste liittyy tutkimuksen objektiivisuuteen. Tuomen ja Sarajärven mukaan (2002, 98) tutkimuksessa käytetyt käsitteet, tutkimusmenetelmä ja -asetelma ovat tutkijan asettamia ja vaikuttavat lopputuloksiin. Tutkijan

haasteena on myös omien ennakkoluulojensa selättäminen ja sen kontrollointi, että analyysi tapahtuu aineiston tiedonantajien ehdoilla. Sisällönanalyysillä toteutettujen tutkimusten ongelmana voi olla myös keskeneräisyys. Analyysiprosessin yksityiskohtaisen esittelyn lisäksi analyysiin tulee liittää myös mielekkäät johtopäätökset aineistosta. Pelkkä järjestetty aineisto ei tutkimustulokseksi riitä. (Tuomi ja Sarajärvi 2002, 105.)

Laadullisten ja määrällisten tutkimusotteiden vastakkainasettelu on viime vuosikymmeninä vähentynyt. Väliverroksen (1998, 16) mukaan määrällinen sisällön erittely vaatii tuekseen laadullisia analyysimenetelmiä. Tämä on myös ollut oma pyrkimykseni tutkimusmetodien valinnassa.

6.4.2 Sisällön erittely

Sisällön erittelyn käsitteen taustalla on Berelsonin vuonna 1952 esittämä klassinen määritelmä, jonka mukaan sisällön erittely on viestinnän ilmissisällön objektiivista, systemaattista ja määrällistä kuvailua varten soveltuva tutkimustekniikka (kts. Tuomi ja Sarajärvi 2002, 107 ja Väliverronen 1998, 15). Sisällön erittelyn avulla voidaan esimerkiksi luokitella ja laskea tekstien sisältämiä aiheita, asenteita, mielipiteitä, toimijoita ja niiden välisiä suhteita.

Määrällisen sisällön erittelyn kautta on mahdollisuus luoda yleiskuva suhteellisen laajasta aineistosta, joihin myös tutkimusaineistoni kuuluu. Sisällön erittelyn kautta voi tarkastella aineiston tärkeimpiä teemoja, toimijoita ja teemojen käsittelyn tapoja. Usein sisällön erittely toimii pohjana tarkemmille tulkinnoille aineistosta. (Väliverronen 1996, 18–19.)

Sisällön erittelyn ja sisällönanalyysin välisistä käsitteellisistä eroista on tutkimuskirjallisuudessa keskusteltu jonkin verran. Sovellan tässä tutkimuksessa Tuomen ja Sarajärven (2002, 107) määritelmää, jonka mukaan sisällön erittely on dokumenttien analyysiä, jossa tekstin sisältöä kuvataan kvantitatiivisesti. Sisällönanalyysissä kuvaus tapahtuu sanallisesti.

Viestintätutkimuksen historiassa sisällön erittely oli suosituimpia tekstintutkimuksen metodeita ennen 1980-lukua, jolloin tutkimuksen objektiivisuuden sijaan alettiin koros-

taa tutkijan valintoja ja niiden vaikutusta teksteistä tehtäviin päätelmiin. Teoreettisen viitekehyksen ja sen pohjalta tehtyjen rajausten todettiin vaikuttavan ratkaisevasti siihen, millaisia tulkintoja aineistosta voi tehdä. Laadulliset menetelmät ovat pitkälti korvanneet määrälliset ja yksittäisten tekstien tulkinnan sijaan tutkimuskohteeksi on valikoitunut tekstin suhde kontekstiinsa. Suomalaiseen tutkimusperinteeseen sisällön erittely tuli 1970-luvulla Pietilän ja Eskolan myötä. Sisällön erittely perustui ajalleen tyypilliselle käsitykselle viestinnästä informaation siirtona ja kielestä todellisuuden kuvaajana. (Väliverronen 1998, 15–16.)

Sisällön erittelyn objektiivisuutta on kritisoinut esimerkiksi Väliverronen (1996, 18) todeten, että tutkimuksen luokittelut eivät läheskään aina ole yksiselitteisiä. Luokittelun tapa myös rajaa sitä, millaista tietoa tutkimuksessa voidaan tuottaa. Sisällön erittelylle tyypillinen palstamillimetrien mittaaminen tai sanojen frekvenssien laskenta on suhteellisen yksiselitteistä, mutta näin tuotetulla tiedolla ei ole hänen mukaansa aina kovin suurta käyttöarvoa.

6.4.3 Kehysanalyysi

Kehyksen (frame) käsitteen takana on sosiologi Erving Goffman, joka kehitti analyysimetodia arkielämän vuorovaikutustilanteiden tutkimukseen. Kehyksen käsitteellä Goffman tarkoittaa tulkintakehystä, jonka avulla yksilö havainnoi, tunnistaa ja nimeää asioita ja tapahtumia. Kehystämisen kautta asiat, tilanteet ja tapahtumat saavat mielen ja merkityksen. (Väliverronen 1996, 107). Kehyksen käsitettä pro gradu -tutkielmassaan soveltanut Eeva Sihvonen (2009, 41) rinnastaa kehyksen käsitteellisesti diskurssiin, genreen, formaattiin ja kertomukseen, koska kaikkia näitä käsitteitä voidaan hänen mukaansa käyttää samantyyppisesti.

Karvosen (2000, 2) mukaan nopeasti muuttuvassa maailmassa olemme jatkuvasti etsimässä tilannemääritelmiä ja kysymässä: mitä tässä tapahtuu? Mikä on tilannemääritelmä? Arkipäivän kulku on siirtymistä kehyksistä toiseen ja Goffmanin mukaan kehysten vaihtaminen on jokaisen kulttuurimme jäsenen hallitsema, arkipäiväinen taito. (Peräkylä 1990, 17.) Karvonen (2002, 2) käyttää esimerkkinä kaupassa käyntiä: lähipuodissa käydessämme annamme kassaneidille sen kummemmin miettimättä sopivan määrän rahaa

vastineena ostoskärryihin lastaamistamme tavaroista. Jos näemme hänet istumassa kahvilassa, hoksaamme heti hänen olevan tilanteessa yksityishenkilönä, emmekä mene kyselemään tuotteiden hinnoista. Kehys vertautuukin kognitiivisen psykologian skeeman käsitteeseen: se on keskeinen järjestämisen periaate, joka sekä liittää yhteen että antaa johdonmukaisen merkityksen kulttuurisille symboleille (Gamson et al 1992, 384). Kehyksen käsite korostaa sitä, kuinka yksilö tuottaa erilaisia versioita todellisuudesta maailmassa toimiessaan (Väliaverronen 1996, 108).

Kehystämisen ideassa on Karvosesta (2000, 2, 5) kyse eräänlaisesta ”valikoivasta kontekstualisoinnista”, jossa viestijä voi tiedostaen tai tiedostamatta suostutella yleisönsä ajattelemaan halutulla tavalla luomalla valikoivasti sopivat kehykset tai tarkastelukontekstin. Tämä tarkoittaa myös sitä, että yksittäiselle asialle voidaan antaa vaihtoehtoisia kehyksiä ja näten määrittää sen luonne erilaiseksi. Kehysanalyysiä Suomessa kehittänyt ja soveltanut Esa Väliaverronen toteaa kehyksen käsitteen tarjoavan mahdollisuuden ymmärtää ihmisen tietoisuuden ja toiminnan suhdetta siihen kulttuuriin, jossa hän elää. Siinä missä esimerkiksi median kautta kohtaamme tilanteita valmiiksi kehystettyinä, luomme kehyksiä oman toimintamme kautta myös itse. (Väliaverronen & Hellsten 2002.) Kehystämistä tapahtuu kolmella tasolla: yksittäisten tapahtumien ja tietyn aihepiirin tai ongelman lisäksi kehykset voi määrittellä myös laajemmalle kulttuuriselle teki- jälle, joka ylittää yksittäisen tapahtuman tai ilmiön rajat, esimerkiksi kustannus-hyöty - mallille. (Gamson et al 1992, 385.) Tässä tutkimuksessa keskityn tietyn aihepiirin kehystämiseen.

Kehysanalyysiä on sovellettu myös esimerkiksi journalismin sekä yhteiskunnallisten ongelmien ja liikkeiden tutkimukseen. Journalismin tutkimuksessa kehyksen käsitteellä korostetaan journalismin luonnetta ”rakennettuna todellisuutena”. (Väliaverronen 1998, 108.) Toimittajan työssä kehystäminen vaikuttaa siihen, kuinka toimittajat organisoivat vastaanottamaansa, usein laajaa määrää informaatiota (Karvonen 2000, 1). Kehyksen käsitteen kautta voi myös hahmottaa journalismin jatkuvuutta. Pintapuolisesti journalismi voi vaikuttaa yksittäisten asioiden raportoinnilla, vaikka Väliaverronen (1998, 111) mukaan se on vain yksi näkökulma. Irrallinen tapahtumakin on toisin katsottuna osa laajempaa prosessia. Kehystämällä mediat jäsentävät yksittäisiä tapahtumia ja laajem-

pia ilmiöitä ymmärrettäviksi kokonaisuuksiksi, syineen ja seurauksineen. Kehystämisen keinoja ovat avainsanat, metaforat, konseptit (concepts), symbolit ja visuaaliset kuvat (Entman 1991, 7). Tilannemääritelmien teko pätee myös julkiseen keskusteluun, jossa usein mukana on eri intressiryhmien asiantuntijoita kamppailemassa siitä, kenen tilannemääritelmä muodostuu vallitsevaksi (Karvonen 2000, 2).

Koska kehys sisältää tietyn ennakkokäsityksen siitä, miten todellisuus on rakentunut ja mikä siinä on merkittävää, ohjaa se korostamaan tiettyjä puolia ja jättämään toiset huomiotta (Karvonen 2002, 2). Tietty kehystämisen tapa ehdottaa esimerkiksi sanomalehden lukijalle tiettyä tapaa tekstin lukemiseen ja näkökulmaa siinä kuvatun ilmiön tulkitsemiseen (Väliverronen 1998, 109). Kehystämisen kautta voidaan Entmanin (1993, 52–53) mukaan määritellä, kuinka valtaosa ihmisistä huomaa, ymmärtää ja muistaa jonkin ongelman, arvioi sen ja valitsee millaiseen toimintaan sen suhteen ryhtyy. Entman korostaa myös, etteivät kehykset ole toisiaan poissulkevia eivätkä selkeästi rajattuja, mutta niiden avulla on mahdollista tehdä näkyväksi aineiston taustalla olevia oletuksia ja käsityksiä todellisuudesta. Hänen mukaansa kehystämisessä ensisijaista on se valinta, jossa vallitsevasta todellisuudesta nostetaan joitain ulottuvuuksia näkyvämmäksi. Kehystämisessä määritellään ongelmia, diagnosoidaan syitä sekä annetaan moraalisia tuomioita ja ongelmanratkaisuehdotuksia. Viestin vastaanottaja ei kuitenkaan ole passiivinen toimija kehystämiprosessissa, vaan hän tulkitsee tekstin omasta kehyksestään käsin. Teksteillä kuitenkin voidaan vaikuttaa lukijoihin esimerkiksi toiston keinoin.

Kehysanalyysiä voi soveltaa sisällön analyysissä monin tavoin. Entman (1993, 57) toteaa sisällön analyysin tärkeimpiin tehtäviin kuuluvan tekstin sisältämien kehysten tunnistamisen ja kuvailun. Sovellan tässä tutkimuksessa Esa Väliverrosen mallia kehysanalyysin eri vaiheista ja noudatan myös hänen ympäristöjournalismin väitöskirjatutkimuksessaan esittelemää aineistolähtöistä metodia, jossa kehykset muodostetaan tutkimusaineistosta ja ovat itsessään tutkimuksen tulos. Esittelen seuraavaksi ne kehysanalyysin ominaispiirteet, jotka ovat omalle tutkimukselleni relevantteja.

Väliverrosen mallissa kehysanalyysin ensimmäisessä vaiheessa aineistosta erotellaan teemat ja toimijat, tarkoituksena kuvailla ilmiön tunnuspiirteitä myös iskulauseiden ja kielikuvien kautta. Tätä seuraa kehysten erottelu ja kuvaus, joka toteutetaan näiden tun-

nuspiirteiden systemaattisen kuvauksen keinoin analysoiden tekstistä käytetyt metaforat, iskulauseet, esimerkit ja toimijoiden kuvaukset. Argumentaation kuvauksessa tekstistä paikallistetaan ns. perusongelmat, joiden syyt, seuraukset ja ratkaisut esitetään analyysin tässä vaiheessa. Lopuksi seuraa kehysten tulkinta ja kontekstualisointi valitusta näkökulmasta. Kehysten analysointi tapahtuu aina sosiokulttuurisessa kontekstissa (Välvirronen 2002).

7. TULOKSET

Esittelen tässä luvussa tutkimukseni tulokset edeten kirjastoaiheisten juttujen perusanatomiasta (pituus, osasto, juttutyypit, sävy) tarkastelemaan juttujen aiheenvalintaa sekä puhuja- ja kirjoittajarakennetta. Lisäksi olen eritellyt mielipideaineistosta muodostuvan julkisen kuvan kirjastosta, jota käsittelen alaluvussa 7.5. Määrällisen erittelyn jälkeen esittelen kehysanalyysin viisi laadullista kirjastokeskustelun kehystä, jotka ovat traditio, niukkuus, integraatio, palvelukulttuurin muutos sekä saatavuus. Luvun lopussa esitän vielä neljä tarinaa kirjastosta, jotka tuovat aikaisemmista analyysimeteodeista poikkeavan näkökulman aineistoon. Sisällön erittelyssä käytetty luokitusrunko on kuvattu liitteessä kaksi.

Esitän tulokset yhtenä kokonaisuutena tiedostaen sen, että tutkimuksen kohdejulkaisujen välillä on vaihtelua ja julkaisukohtaisten profiilien luominen olisi tuonut mahdollisuuden toisentyypiseen tulosten analysointiin. Peruste tälle on pyrkimykseni kokonaiskuvan luomiseen ja työn mitoittamiseen pro gradu – tutkielman laajuuteen.

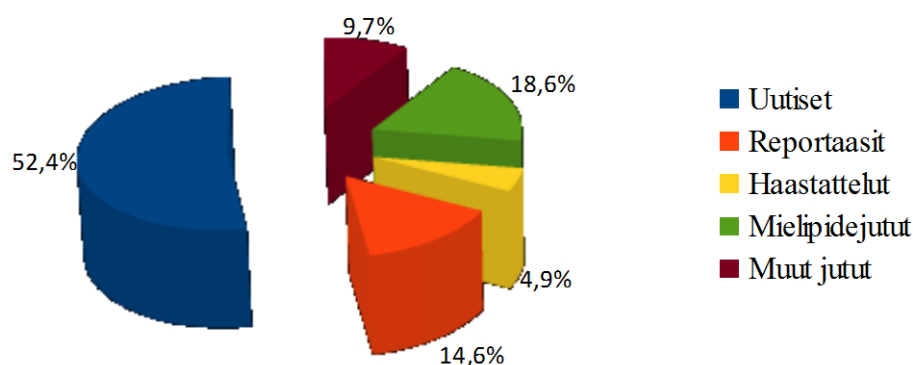
7.1 Kirjastotekstien perusanatomiaa

Aloitan tutkimustulosten esittelyn kirjastoaiheisten juttujen peruspiirteistä. Tässä luvussa esittelen tutkimusaineiston juttutyypit, tekstien pituusluokituksen sekä jakautumisen kohdejulkaisujen eri osastoihin. Lisäksi kuvaan kirjastoaiheisen kirjoittelun sävyä.

Kuviossa yksi on esitetty aineiston eri juttutyypien jakauma.

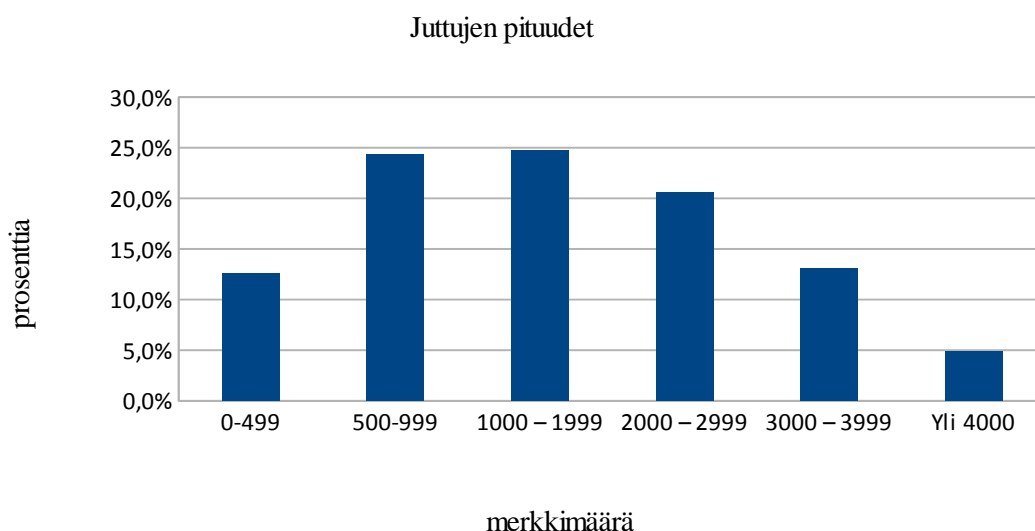
Juttujen tyypit

Kuvio 1: Tutkimusaineiston juttutyypin jakauma (N=267)

Tutkimusaineiston määrällisesti suurimman ryhmän muodostaa uutisaineisto, jota on 52,4 prosenttia koko aineistosta. Määrällisesti toiseksi eniten aineistossa on mieliidejuttuja, joka sisältää sekä toimituksen mieliideitekstit (pääkirjoitukset, kommentit, pakinat jne.) sekä lukijamieliideit. Lukijamieliideitä on koko aineistosta 12,7 prosenttia ja toimituksen mieliideitekstejä 5,9 prosenttia. Kirjastot ovat perinteisesti aihe, jotka kirvoittavat lukijamieliideitä erityisesti palvelujen heikentämistä suunniteltaessa. Kuitenkin myös lehtien toimitus on aineistossa ottanut aktiivisesti kantaa kirjaston toimintaan ja palveluihin.

Uutista enemmän tausta-aineistoa sisältäviä ja kerronnaltaan laajempia reportaaseja oli aineistossa kolmanneksi eniten. Kategoria ”muut jutut” sisältävät monentyyppistä aineistoa, mutta enemmistö luokan jutuista on tapahtumailmoituksia. Tähän luokkaan olen määritellyt myös esimerkiksi kirjastoalan ammattilaisia käsittelevät nekrologit. Melko vähäiseen rooliin tutkimusaineistossa jäi haastatteluaineisto, jossa haastateltavina ovat lähes poikkeuksetta kirjastoalan ammattilaiset ja enemmistönä kirjaston johto. Haastattelutilanteita olivat tyypillisesti eläköityminen, palkintojen saanti tai virkaan astuminen.

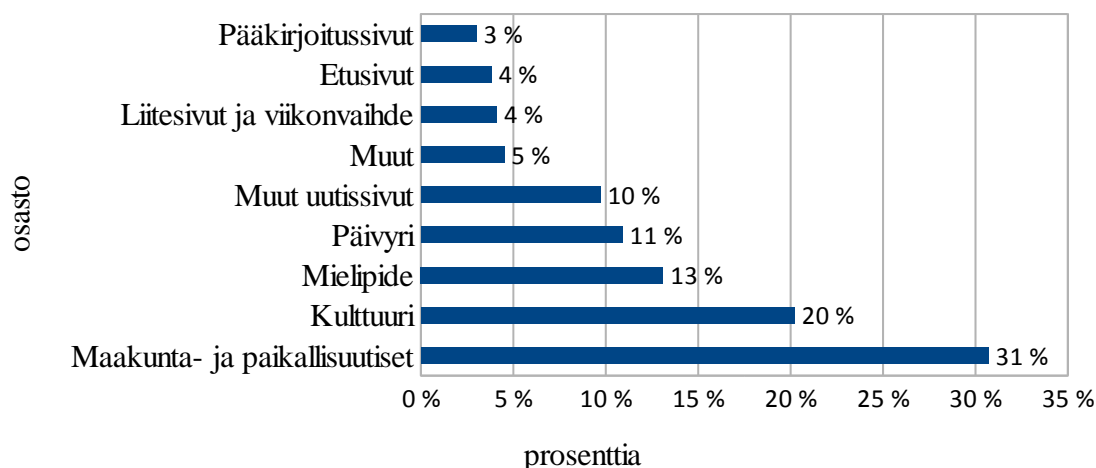

Kuvio 2: Juttujen jakauma merkkimäärien mukaan (N=267)

Kuviossa 2 jutut on jaoteltu niiden merkkimäärän mukaisesti. Tutkimusaineistossa pääpaino on lyhyehköillä teksteillä johtuen uutisaineiston suuresta osuudesta. Alle 500 merkin tekstit ovat erittäin lyhyitä uutisia tai ns. nostoja esimerkiksi etusivulla, viitaten varsinaiseen juttuun myöhemmin lehdessä. Yli 4000 merkkiä käsittävien laajempien artikkeleiden osuus on alle 5 prosenttia ja yli kaksi kolmasosaa aineistosta on 500 – 2999 merkkiä pitkiä.

Sanomalehdet jaotellaan yleisesti eri osastoihin, joita ovat esimerkiksi kotimaan ja ulkomaan uutiset, kulttuuri, urheilu ja vaikkapa sarjakuvat. Tutkimukseni kohdejulkaisut ovat rakenteeltaan toki samankaltaisia, mutta yksilöllisillä vivahteilla. Kuviossa 3 olen esittänyt luokittelun kirjastojuttujen jakautumisesta eri osastoihin. Haasteena jaottelussa oli pienehkö määrä juttuja (12 kappaletta), joiden sijoittuminen ei sähköisestä arkistoa-ineistosta selvinnyt tai jotka on julkaisijan toimesta luokiteltu kategoriaan muut.

Juttujen sijoittuminen eri osastoihin

Kuvio 3: Kirjastoaiheisten juttujen sijoittuminen lehden eri osastoihin (N=267)

Kirjastojutut jakautuvat melko tasaisesti julkaisujen eri osastoille. Uutisaineiston suuresta määrästä johtuen lähes puolet jutuista sijoittui uutis- tai etusivuille (44,2 %). Uutissivuille tässä on luokiteltu maakunta- ja paikallisuutiset sekä muut uutissivut, jotka sisältävät kotimaan uutisia. Lapin Kansassa uutisosastoa ei ole sähköisessä arkistoinnissa eritelty, joka vaikuttaa sekä muiden uutissivujen verrattain suureen määrään että uutisoinnin paikallisen luonteen määrittämiseen. Kirjastouutisten voidaan kuitenkin todeta olevan usein luonteeltaan paikallisia, sillä paikallis-, kaupunki- tai maakuntasivuilla oli kaikista jutuista 30,7 prosenttia.

Etusivulle sijoittui yhteensä kymmenen juttua, eli 3,8 prosenttia koko aineistosta. Etusivun uutiskynnyksen ylittivät seuraavat otsikot (suluissa julkaisun lyhenne ja ilmestymispäivä):

- Kirjastot tilasivat viallisen ohjelmiston ilman kilpailutusta (AL 28.12.2010)
- 600 000 tarraa urakalla kirjoihin (AL 21.10.2010)
- Kirjastot: Kurun vanhasta kunnanvirastosta tuli Ylöjärven uuden kaupunginosan kirjasto (AL 22.9.2009)
- Kirjastojen tueksi nousi kansanliike (HS 27.11.2009)
- Keskustakirjasto Töölönlahdelle? (HS 26.10.2008)
- Pajunen: Keskustakirjasto Töölönlahdelle (HS 13.3.2008)
- Kirjaston asiakkaat sanoivat sanansa (PS 8.6.2010)

Lukijat: Kemin kirjasto palkitsi viime vuoden ahkerimmat lainaajat (PS 10.2.2009)
Lapin kirjastoautot tärkeää lähipalvelua (PS 12.3.2008)
Merikarvian kirjasto juhlii 150 vuottaan (SK 10.11.2010)

Etusivun jutuissa on julkaisukohtaisia eroja. Helsingin Sanomien etusivulla on enemmän ns. kovia uutisia kuin esimerkiksi Pohjolan Sanomien ja Satakunnan Kansan, jotka uutisoivat arkipäiväisemmistä teemoista. Huomion arvoista on myös se, ettei Lapin Kansasta noussut tutkimusaineistoon yhtään kirjastoaiheista etusivun juttua ja Satakunnan Kansasta vain yksi.

Utissivujen ulkopuolella kirjastoaiheisia juttuja on eniten kulttuuri- ja mielipidesivulla. Kulttuurisivujen juttujen määrä oli julkaisujen kesken tasainen, mutta mielipideaineiston määrä vaihteli kohdejulkaisuittain merkittävästi. Helsingin Sanomissa mielipideaineistoa oli kaikista jutuista 26,6 prosenttia. Aamulehdessä ja Satakunnan Kansassa mielipideaineiston osuus oli alle viisi prosenttia (Aamulehti 4,3 prosenttia ja Satakunnan Kansa 4,8 prosenttia).

Kolme prosenttia jutuista oli pääkirjoitussivuilla, joista puolet Helsingin Sanomissa julkaistuja. Pääkirjoitukset käsittelevät kirjastojen heikkoa rahatilannetta (kaksi juttua), kirjastoaineistojen digitointia, Helsingin keskustakirjastohanketta, laajenevia palveluvälikoimaa (kaksi juttua), sunnuntiaukioloja sekä kirjaston merkitystä taantumassa.

Edellä mainittujen osastojen lisäksi kirjasto kirvoitti juttuja julkaisujen muihin osastoihin ja liitteisiin. Päivrytityyppisten osastojen osuus oli 10,9 prosenttia sekä liitteiden ja viikonvaihte-lukemistojen 4,1 prosenttia. Kategoria tänään sisältää esimerkiksi tapahtumasivut sekä nimiä tänään – tyyppiset osastot.

7.2 Mikä ylittää uutiskynnyksen?

Esittelen tässä luvussa kirjastoaiheisten juttujen aiheenvalintaa, joka on eräs tutkimusintresseistäni. Aiheenmukainen luokitus on toteutettu kahdella tavalla. Pääaiheen mukaisessa luokituksessa havaintoyksikkönä on yksittäinen juttu kokonaisuudessaan. Jutun

otsikko ja ingressi (alkukappale) korostuu varsinaiseen leipätekstiin verrattuna, sillä niillä on jutun huomioarvon kannalta suurempi merkitys. Pääaiheluokituksen pääluokat ovat alla olevassa taulukossa ja luokitus kokonaisuudessaan liitteessä kaksi.

Taulukko 2: Juttujen aiheenvalinnan pääaiheluokituksen pääluokat (N=267)

Aihe	Prosenttia havainnoista
Kirjastotilat, -rakennukset ja toimintayksiköt	20,6
Tapahtumat	14,2
Aineistot, kirjastonkäyttö ja asiakkaat	12,7
Palvelut ja järjestelmät	11,6
Etiikka, merkityspohdinta sekä tulevaisuus- ja arvopuhe	10,9
Talous	10,1
Kirjastoammattilaiset ja -työ	8,6
Aukioloajat	6,7
Yhteistyö	4,5
<i>Yhteensä</i>	<i>100</i>

Pääaiheen mukaisessa erittelyssä kirjasto konkretisoituu sanomalehden sivuilla erityisesti fyysisten tilojen ja erilaisten tapahtumien kautta, joita käsitteleviä tekstejä otoksesta on 42 prosenttia. Jutuista suurimman ryhmän muodostavat kirjastotiloja, -rakennuksia ja toimintayksiköitä käsittelevät tekstit, jotka vaihtelevat huomattavasti. Eniten mediahuomiota on saanut Helsingin keskustakirjastohanke, jota on vuosina 2008 – 2010 valmisteltu nopealla aikataululla. Hyvin toisentyyppinen esimerkki kirjastotiloja käsittelevästä uutisoinnista aineistossa on Kemistä, jossa tilauudistuksen tavoitteena oli kirjaston tilojen pienentäminen ja uudelleenorganisointi. Tilat -luokan tyypillistä uutisointia edustaa myös jutut kirjastotiloissa tapahtuneista onnettomuuksista, kuten vesivahingoista, tulipaloista ja murroista.

Toimintayksiköiden palvelukuvauksilla tarkoitan aineistossa esiintyviä hyvin heterogeenisiä tekstejä, joissa kuvataan joko erikoiskirjastojen tai yleisten kirjastojen tavantomaisuudesta poikkeavien osastojen toiminnan kuvausta ja yhteistyötä yleisten kirjastojen kanssa. Näitä kirjastoja ovat Näkövammaisten kirjasto Celia, Helsingin kaupungin-

kirjaston Monikielinen kirjasto sekä saamelainen erikoiskirjasto. Samantyyppinen kategoria on kirjastoautotoiminta, joka käsittelee esimerkiksi uusia kirjastoautohankintoja sekä kirjastoauton perustoimintaa.

Kirjaston tapahtumatarjonta on tutkimusaineiston perusteella melko monimuotoista, vaikka toiminnassa painottuvatkin kirjallisuuteen liittyvät tapahtumat, kuten kirjailijataapaamiset ja satutunnit. Asiakkaiden palkitseminen kirjastonkäyttöön liittyvästä aktiivisuudesta on tyypillinen esimerkki tapahtumasta, joka toistuu valtakunnallisesti melko samantyyppisenä. Samoin perinteinen Lainan päivä on profiloitunut kirjastojen tapahtumapäiväksi.

Luokassa aineistot, kirjastonkäyttö ja asiakkaat yleisintä uutisointia ovat kirjaston vastaanottamat aineistolahjoitukset, nuorten kirjallisuustrendit sekä asiakasaktiivisuudesta kertovat jutut. Määrällisesti lähes yhtä suuri luokka ovat kirjaston palvelut ja järjestelmät, joissa erityisesti korostuvat verkkopalvelut sekä palvelujen laajeneminen yleensä.

Pääaiheluokituksessa eräs muista poikkeava kategoria on nimeltään etiikka, merkityspohdinta sekä tulevaisuus- ja arvopuhe, johon kuuluu 10,9 prosenttia jutuista. Olen koonnut tähän luokkaan ne tekstit, joissa aiheena joko kirjastojen, kirjallisuuden tai lukemisharrastusten merkitys, kirjastojen tulevaisuus tai kirjastojen toimintaan liittyvä eettinen pohdinta. Luokan suuruus osoittaa mielestäni sen, kuinka kirjastojen tulevaisuus puhuttaa sekä asiakkaita että alan toimijoita. Sekä kirjastojen että edustamansa lukemisharrastuksen puolesta ollaan toisaalta valmiita argumentoimaan julkisestikin.

Talous on eräs kirjastoihin liitetyistä vakioaiheista, jossa määrällisesti eniten uutisoitiin määrärahasäästöistä. Alakategoria ”hankkeiden kustannusarviot ja yleinen rahoituspohdinta” koostuu lähes täysin Helsingin keskustakirjastohanketta koskevista jutuista, jossa hankkeen rahoitusmallia pohdiskeltiin.

Kirjastoammattilaisten ja -työn kategoriassa tyypillisesti julkisuutta saavat viranhaku-prosessit ja virkanimitykset, mutta luokkaan mahtuu myös kirjastoammattilaisten työtä laajemmin esiin tuovia tekstejä. Kirjastonhoitajuus – alaluokalla tarkoitan sellaisia tekstejä, joissa esimerkiksi eläköitymisen tai virkaan astumisen yhteydessä kirjastoammatti-

lainen kertoo omasta työhistoriastaan. Toisentyyppistä näkökulmaa aiheeseen tuovat kirjastoammattilaisten nekrologit.

Kaksi määrällisesti pienintä luokkaa ovat aukioloajat sekä yhteistyö. Aukiolojen suhteen eniten näkyvyyttä sai keskustelu sunnuntaiaukioloista, joka vuosina 2008 – 2010 nähtiin sekä talous- että saavutettavuuskysymyksenä. Tietyllä tavalla samaan teemaan liittyy julkinen keskustelu yhteistyöstä, josta eniten uutisoitiin seutukirjastohankkeista ja muusta alueellisesta yhteistyöstä.

Yksityiskohtaisessa aiheuokituksessa havaintoyksikkönä toimii Pietilän (1976, 111) sisällön erittelyn teorian mukaisesti lausuma, joka voi tarkoittaa yksittäistä virkettä tai tekstikappaletta. Luokituksessa olen pyrkinyt havainnoimaan tekstistä lause- tai kappaletasolla esiintyvät aiheet. Taulukossa 3 kuvaan yksityiskohtaisen aiheuokituksen pääluokat luokiteltuna havaintomäärittäin.

Taulukko 3: Yksityiskohtaisen aiheuokituksen pääluokat havaintomäärittäin luokiteltuna (N=1405)

Aihe	Prosenttia havainnoista
Aineistot, kirjastonkäyttö ja asiakkaat	30,7
Kirjastotilat, -rakennukset ja toimintayksiköt	29,3
Etiikka, merkityspohdinta, tulevaisuus- ja arvopuhe	7,7
Kirjastoammattilaiset ja työ	7,6
Palvelut ja järjestelmät	7,3
Talous	4,9
Tapahtumat	4,8
Yhteistyö	4,7
Aukioloajat	2,6
<i>Yhteensä</i>	<i>100</i>

Kirjastoaiheisille jutuille on tyypillistä useamman aiheen käsittely yksittäisessä jutussa, kuten taulukon 3 havaintomäärät osoittavat. Keskimäärin yhdessä jutussa on havaintoja

5,2 eri aiheesta, vaihtelun ollessa merkittävä. Havaintojen määrällä en tässä kuitenkaan tarkoita jutuissa esiintyvien lausumien määrää. Yksittäisestä jutusta jokainen sisältämänsä aihe on sijoitettu pääluokkaan yhden kerran. Esimerkiksi aukioloaikoja käsittelevästä jutusta olen sijoittanut jutun pääluokkaan aukioloajat, mutten ole laskenut kuinka monessa jutun virkkeessä aukioloaikoja käsitellään.

Esittelen seuraavassa yksityiskohtaisen aiheuokituksen tulokset pää- ja alaluokittain.

7.2.1 Aineistot, kirjastonkäyttö ja asiakkaat

Esittelen tässä alaluvussa kirjastojen aineistoihin, kirjastonkäyttöön ja asiakkaisiin liittyviä havaintoja. Tutkimusaineistossa esiintyvät havainnot kirjastoaineistoista on luokiteltu aineistotyypeittäin taulukossa neljä. Lisäksi kuvaan aineistoihin liittyviä muita havaintoja. Kirjaston asiakkaisiin liittyvät havainnot on taulukossa viisi.

Taulukko 4: Kirjastojen aineistoon ja kokoelmiin liittyvät havainnot (N=167)

Aihe	Prosenttia havainnoista
<i>Kirjastojen kokoelmat aineistotyypeittäin</i>	
Kirjallisuus	34,1
Äänikirjat	3,6
Vieraskielinen kirjallisuus	2,4
Suosituimmat: kirjallisuus	1,8
Musiikkiaineisto	11,3
Painettu lehtiaineisto	10,8
Audiovisuaalinen aineisto	9,0
Elektroninen aineisto	7,2
Muu aineisto	4,2
Kotiseutukokoelmat	0,6
<i>Aineistoihin ja kokoelmiin liittyvät muut aiheet</i>	
Kokoelmien uudelleenjärjestäminen ja esillepano	4,2
Kirjatalokoot	3,6
Aineistomuotojen muuttuminen	3,0
Aineistolahjoitukset	3,0
Aineistovarkaudet	1,2
<i>Yhteensä</i>	<i>100</i>

Painettu kirjallisuus ja siihen liittyvät ilmiöt olivat määrällisesti eniten edustettuina tutkimusaineistossa. Tähän myötävaikutti myös aineiston keruuajana käynnissä ollut Kirjatalokoot – hanke, jossa Suomen Kulttuurirahasto tuki kirjallisuuden hankintaa taloudellisesti. Kirjallisuutta selkeästi vähäisemmin aineistossa oli havaintoja kirjastojen muista aineistomuodoista.

Keskenään lähes samanveroisesti, mutta huomattavasti kirjallisuutta vähemmän huomiota saivat kirjastojen muut vakiintuneet aineistomuodot: musiikki, lehdet sekä audiovisuaalinen aineisto. Elektronisten aineistojen rooli poikkeaa tässä muista aineistomuodoista: vaikka mainintoja onkin melko paljon, käsittelevät ne lähes poikkeuksetta nyky-

tilanteen sijasta tulevaisuutta. Muu aineisto sisältää esimerkiksi liikuntavälineet, sähkökulutusmittarit sekä tietokone- ja konsolipelit.

Aineistoon liittyviä ilmiöitä kuvattiin jutuissa 23 kertaa. Tyypillisiä esimerkkejä ovat aineistolahjoitukset, jotka ylittivät uutiskynnyksen erityisesti Pohjolan Sanomissa. Laajempia aineistoihin liittyviä muutostrendejä ovat kokoelmien uudelleenjärjestäminen ja esillepanon muutokset sekä aineistomuotojen muuttuminen, joihin viitattiin yhteensä 12 kertaa. Näissä kategorioissa korostui kirjastojen varautuminen tulevaisuuteen ja ns. perinteisten asenteiden murtuminen jossain määrin. Aineistot oltiin valmiit järjestämään asiakasystävällisemmin ja aineistomuotojen muutoksen koettiin olevan olennainen osa kirjastojen toimintaympäristöä elektronisten aineistojen yleistymisen myötä.

Taulukko 5: Havainnot kirjastojen asiakkaista asiakasryhmittäin luokiteltuina (N=154)

Aihe	Prosenttia havainnoista
Lapset ja lapsiperheet	33,1
Aikuiset	21,4
Nuoret	13,6
Ikäihmiset & eläkeläiset	11,0
Erityisryhmät	7,8
Opiskelijat ja koululaiset	4,5
Tietokoneettomat	2,6
Eri ammattiryhmien edustajat	1,9
Muut	3,9
<i>Yhteensä</i>	<i>100</i>

Taulukossa viisi esitetty asiakasluokitus perustuu havaintoihin jutuissa siteeratuista tai mainituista asiakkaista. Luokittelun tarkoituksena on saada käsitys siitä, ketkä kirjastoa tutkimusaineiston mukaan käyttävät tai kenelle kirjaston koetaan olevan tarkoitettu. Luokitus on toteutettu asiakkaiden ikäryhmän sekä muiden jutuissa mainittujen ominaisuuksien perusteella. Tästä syystä luokissa esiintyy myös päällekkäisyyttä.

Asiakasryhmissä määrällisesti eniten havaintoja saivat lapset ja lapsiperheet, jotka olen luokitellut samaan alaluokkaan huolimatta siitä, että lapsiperheet sisältävät myös aikuisasiakkaita. Mielestäni on perusteltua lapsista ja lapsiperheistä melko homogeenisenä ryhmänä. Tätä ryhmää seuraa aikuiset, nuoret sekä ikäihmiset ja eläkeläiset. Nuorten verrattain suuri määrä ei korreloi juttujen puhujarakenteen kanssa: jutuissa on useimmiten viitattu nuoriin siteeraamatta heitä. Lasten ja ikäihmisten tarpeita käytettiin tutkimusaineistossa usein argumenttina kirjaston merkityksestä ja lähipalvelujen saatavuuden puolesta.

Ikäryhmäjaottelun ulkopuolella merkittävin käyttäjäryhmä ovat erityisryhmät: näkö- ja kuulovammaiset, liikuntarajoitteiset sekä lukemisesteiset. Olen tässä luokitellut erityisryhmäksi myös maahanmuuttajat, vaikka ratkaisu onkin ristiriitainen. Tein päätöksen siltä pohjalta, että maahanmuuttajiin viitattiin jutuissa yhtenäisenä ryhmänä eikä yksittäisinä asiakkaina. Muista kirjastonkäyttäjäryhmistä tutkimusaineistossa oli useita havaintoja tietokoneettomista asiakkaista. Eri ammattiryhmien tarpeisiin viitattiin melko harvoin.

Kirjastonkäyttöön liittyvät havainnot on esitetty taulukossa 6 sekä kirjastonkäytön muutostrendeihin taulukossa 7. Asiakkaiden aktiivisuuteen ja vaikutusmahdollisuuksiin liittyvät havainnot on esitetty taulukossa 8.

Taulukko 6: Kirjastonkäyttöön liittyvät havainnot (N=56)

Aihe	Prosenttia havainnoista
Kirjalainaus	34,0
Musiikkiaineiston lainaus	9,0
Lehtilainaus	7,1
Audiovisuaalisen aineiston lainaus	3,6
Painettujen lehtien lukeminen kirjastossa	16
Aineiston varaaminen	7,1
Aineiston käyttö kirjastossa tai kirjastoautossa	5,4
Oleskelu & kokoontuminen	5,4
Sukututkimus	3,6
Näyttelyiden tai tapahtumien seuraaminen	3,6
Muut	5,6
<i>Yhteensä</i>	<i>100</i>

Kirjastonkäytön eri muotoihin liittyviä havaintoja analysoitaessa aineistolainauksen, erityisesti kirjalainauksen osuus on selkeästi suurin. Merkittävässä määrin havaintoja oli myös painettujen lehtien lukemisesta kirjastossa tai aineiston käytöstä yleensä kirjastotiloissa tai -autossa.

Muista kirjastonkäytön muodoista havaintomäärä oli alhaisempi, mutta mielestäni myös alhaisemmat havaintomäärät osoittavat kirjastonkäytön monimuotoisuutta. Kategoriassa ”muut” kirjastonkäytön muotoina oli läksyjen teko, elektronisten aineistojen käyttö kirjastossa sekä yhteisötaiteilijan ”kirjastoanarkismi” tarkoittaen esimerkiksi viestien jättämistä teoskappaleiden väliin.

Taulukko 7: Kirjastonkäytön muutostrendeihin liittyvät havainnot (N=40)

Aihe	Prosenttia havainnoista
Lisäys lainaus- tai kävijämäärässä tai verkkoasioinnissa	25,0
Vähennys lainaus- tai kävijämäärässä	22,5
Itsepalvelu	12,5
Internetin vaikutus fyysisiin käynteihin	10,0
Muiden medioiden vaikutus lukemiseen	10,0
Muuttunut vapaa-aika	10,0
Pidemmät käynnit	7,5
Omalla tietokoneella työskentely	2,5
<i>Yhteensä</i>	<i>100</i>

Kirjastonkäytön muutostrendeihin liittyviä havaintoja oli tutkimusaineistossa melko paljon. Määrällisesti eniten havaintoja oli liittyen muutoksiin lainaus-, kävijä- tai asiointin määriin. Internetin vaikutuksesta kirjastonkäyttöön havaintoja on kolmessa luokassa: lisäyksessä lainaus-, kävijä- tai verkkoasioinnissa, Internetin vaikutuksessa fyysisiin käynteihin sekä muiden medioiden vaikutuksessa lukemiseen.

Toinen merkittävä kirjastonkäytön muutostrendi havaintomäärän mukaan analysoituna on itsepalvelun lisääntyminen, tässä tapauksessa poikkeuksetta lainaus- ja palautusautomaattien käyttö. Lisäksi muuttuneen vapaa-ajan koettiin tutkimusaineistossa vaikuttavan kirjastonkäyttöön ja usein keskustelu tästä liittyi aukioloaikojen muuttamiseen asiakasystävällisemmiksi. Pidempiin käynteihin liittyvät havainnot olivat kirjastoammattilaisten argumentaatiota siitä, kuinka kirjastossa toivottaisiin vietettävän enemmän aikaa.

Eräs asiakkaisiin ja kirjastonkäyttöön liittyvä alaluokka on asiakasaktiivisuus ja asiakaiden vaikutusmahdollisuudet, joihin liittyviä havaintoja esittelen taulukossa kahdeksan.

Taulukko 8: Asiakasaktiivisuuteen ja asiakkaiden vaikutusmahdollisuuksiin liittyvät havainnot (N=15)

Aihe	Prosenttia havainnoista
Adressit (painetut ja sähköiset)	33,3
Asiakaskyselyt	26,7
Kansanliikkeet	26,7
Asiakkaat mukana kirjaston toiminnan suunnittelussa	13,3
<i>Yhteensä</i>	<i>100</i>

Havaintoja asiakkaiden aktiivisuudesta kirjastoja ja kirjastopalveluja kohtaan oli yhteensä 15. Tutkimusaineistossa yleisin tapa vaikuttaa ovat adressit sekä painetussa että sähköisessä muodossa ja kansanliikkeet. Termillä kansanliike tarkoitan tässä asiakkaiden aktiivista toimintaa erityisesti internetissä, joka kohdejulkaisujen toimesta on luokiteltu kansanliikkeeksi. Kirjastojen tarjoamista vaikutusmahdollisuuksista tutkimusaineistossa oli havaintoja asiakaskyselyistä. Helsingin keskustakirjastohankkeessa asiakkaat haluttiin integroida myös tulevan kirjaston suunnitteluun.

7.2.2 Kirjastotilat, -rakennukset ja toimintayksiköt

Pääluokka kirjastotilat, -rakennukset ja toimintayksiköt koostuu kahdentyyppisestä sisällöstä. Kirjastotiloihin ja -rakennuksiin liittyvät havainnot kuvaavat kirjastotiloja ja niihin kohdistuvia muutoksia tutkimusaineistossa. Toimintayksiköitä kuvaavien havaintojen kautta luon kokonaiskuvaa kirjastoverkosta sekä kuvaan kokonaisuun yksiköihin liittyvää julkista keskustelua, kuten lakkauttamispohdintoja.

Kirjastojen toimintayksiköitä tarkasteltaessa tutkimusaineistossa korostuvat pää- ja lähikirjastot sekä kirjastoautot. Muut, kuten erityispalveluja tarjoavat kirjastot, Kansalliskirjasto tai koulu- ja laitoskirjastot ovat marginaalisessa asemassa. Pääkirjastoiksi olen tässä luokitellut myös maakuntakirjastot ja lähikirjastoiksi sivu-, alue-, kylä- ja nuorten kirjastot sekä tietotorit ja Helsingin musiikkipainotteisen kirjasto 10:n. Lehtilukusalit

olen myös luokitellut omiksi toimintayksiköikseen havainnollisuuden vuoksi, vaikka ne pääasiassa sijaitsevatkin kirjastojen yhteydessä.

Toimintayksiköihin kohdistuvassa uutisoinnissa määrällisesti tyypillisiä ovat havainnot lakkauttamispohdinnoista sekä toteutuneista lakkautuksista. Tutkimusaineistossani lakkauttamista käsitteleviä mainintoja on 19 ja toteutuneista lakkautuksista mainittiin kahdeksan kertaa.

Toimintayksikkötasolla kirjastoihin kohdistuvia investointeja edustaa kirjastoautojen hankintoihin ja myyntiin liittyvät havainnot, joista uutisoi erityisesti Aamulehti. Havainnot kirjastojen saamista palkinnoista oli yhteensä kuusi, joista neljä käsitteli Kirjakillan vuosittaista palkintoa niukoista aineistomäärärahoista.

Taulukko 9: Jutuissa kuvatut kirjastojen toimintayksiköt sekä niihin liittyvät havainnot
(N=310)

Aihe	Prosenttia havainnoista
Pääkirjasto	31,6
Lähikirjasto	27,1
Kirjastoauto	14,5
Lehtilukusali	5,5
Erityispalvelua tarjoavat	2,6
Koulu- ja laitoskirjastot	1,0
Kansalliskirjasto	0,6
Väliaikaiset palvelupisteet	0,3
<i>Toimintayksiköihin liittyvät havainnot</i>	
Lakkauttamispohdinnat	6,1
Toteutuneet lakkautukset	2,6
Kirjastojen määrän lasku	1,3
Palvelujen keskittäminen	1,3
Kirjastoautot: hankinnat ja myynti	2,9
Palkinnot (Kirjakilta)	1,3
Palkinnot	0,6
Muut	0,6
<i>Yhteensä</i>	<i>100</i>

Taulukossa 10 on kuvattu kirjastotiloihin ja -rakennuksiin liittyviä havaintoja.

Taulukko 10: Kirjastotiloihin ja -rakennuksiin liittyvät havainnot (N=102)

Aihe	Prosenttia havainnoista
<i>Rakentaminen ja tilasuunnittelu</i>	53,6
Uudisrakennukset	17,6
Remontit, peruskorjaukset, laajennukset, tilauudistukset	16,7
Arkkitehtuuri	7,8
Sijaintikysymykset	7,4
Purkuhankkeet	2,0
Uusien kirjastotilojen ja -rakennusten harkinta	2,0
<i>Osastoihin liittyvät havainnot</i>	10,4
Musiikkiosasto	5,6
Käsikirjasto	1,0
Lastenosasto	2,8
Taideosasto	1,0
<i>Muut tiloja kuvaavat havainnot</i>	23,4
Näyttely- ja esiintymistilat sekä auditoriot	3,7
Ryhmätilat	2,8
Lukusali	1,9
Kahvila	2,8
Yritystilat	1,9
Satunurkat ja -tilat, touhuhuoneet ja seikkailutilat	3,7
Oppimis- ja mediatilat	2,8
Monitoimitilat	1,9
Musiikkihuone	1,9
<i>Muut tiloihin liittyvät havainnot</i>	7,4
Onnettomuudet	3,7
Liikenneyhteydet kirjastoihin	3,7
Muut	2,8
<i>Yhteensä</i>	100

Tutkimusaineistossa kirjastojen fyysisiin tiloihin kohdistuvia havaintoja on merkittävä määrä. Pääluokan kaksi määrällisesti suurinta alaluokkaa ovat uudisrakennukset sekä muut tiloihin kohdistuvat muutokset, kuten laajennukset, peruskorjaukset ja tilauudistukset. Uudisrakennusten alaluokan suureen havaintomäärään vaikutti laaja uutisointi Helsingin keskustakirjastohankkeesta, jota erityisesti Helsingin Sanomista tutkimusaineistoon valikoituneissa artikkeleissa käsiteltiin paljon ja useasta näkökulmasta.

Kirjastojen tiloihin liittyvät havainnot olen eritellyt osastoihin liittyviin että muihin tiloja kuvaaviin havaintoihin. Muissa tiloja kuvaavissa havainnoissa havaintoja saivat monentyyppiset tilat, joita on joko toteutettu yksittäisissä kirjastoissa esimerkiksi uudisrakentamisen myötä tai joita suunnitellaan tuleviin rakennushankkeisiin. Muita kirjastojen tiloihin ja rakennuksiin liittyviä teemoja ovat liikenneyhteydet sekä tiloissa tapahtuneet onnettomuudet.

7.2.3 Etiikka, merkityspohdinta, tulevaisuus- ja arvopuhe

Pääluokka etiikka, merkityspohdinta, tulevaisuus- ja arvopuhe poikkeaa muista pääluokituksista siten, että tähän luokkaan on koottu kirjastoihin liitettyjä arvoja ja määritteitä. Pääaihekohtaisesta aihealuokituksista kävi selkeästi ilmi, kuinka merkittävä osa (noin 10,9 prosenttia) juttujen pääaiheista käsitteli kirjastojen tulevaisuutta, merkitystä, eettisiä kysymyksiä sekä kirjastoon liitettyjä arvoja. Esittelen seuraavassa kirjastoon liitettyjä arvoja, joiden kautta argumentoidaan kirjastojen merkityksestä.

Taulukko 11: Havainnot kirjastoon liitetystä arvoista ja määritteistä (N=109)

Aihe	Prosenttia havainnoista
Kohtaamispaikka & olohuone	18,3
Maksuttomuus	9,2
Tasa-arvo	9,2
Sivistystehtävä	8,3
Kulttuuri- ja kirjallisuustoimija	7,3
Pääsy tietoon	7,3
Tekijänoikeus	6,4
Lähipalvelu	5,5
Rauhoittuminen	4,6
Ainoa jäljellä oleva (palvelu tai kulttuuripalvelu)	3,7
Irtiotto, satumaaailma, henkireikä, turva	3,7
Tapahtumapaikka	2,8
Pääsy viihteeseen ja sanataiteeseen	2,8
Lukutaito	1,8
Oppiminen	1,8
Henkilökohtainen palvelu	1,8
Muut arvot	3,7
<i>Eettiset kysymykset</i>	
Internetin sisältösuodatus	1,8
<i>Yhteensä</i>	<i>100</i>

Kirjastoihin liitetystä arvoista ja määritteistä neljä toistuivat jokaisessa kohdejulkaisussa: kohtaamispaikka & olohuone, maksuttomuus, tasa-arvo ja sivistystehtävä. Tutkimusaineiston havaintojen perusteella kirjasto mielletään kaikkien saatavilla olevaksi, sosiaalisesti oikeudenmukaiseksi yhteiseksi tilaksi.

Tutkimusaineistossa kirjasto presentoituu kirjallisuus- ja kulttuuritoimijana, joka vaikuttaa kulttuuriperinnön säilyttämiseen ja esimerkiksi pienlehtien näkyvyyteen. Myös tekijänoikeus on arvo, joka aineistossa liitettiin kirjastoon suhteellisen usein. Lähipalvelun

sekä ainoan jäljellä olevan kulttuuri- tai muun kunnan palvelun määrite oli myös tutkimusaineistossa toistuva.

Kirjasto mahdollistaa pääsyn tietoon ja viihteeseen ja sitä kautta vaikuttaa oppimiseen ja lukutaitoon. Oppimisen lisäksi kirjaston koetaan tutkimusaineistossa tarjoavan mahdollisuuden rauhoittumiseen sekä irtiottoon arkimaailmasta.

Edellä mainitut määritelmät luovat kuvaa monentyyppisestä kirjastosta ja arvoihin liittyvän argumentaation kautta kirjastosta luodaan poikkeuksetta positiivinen kuva. Tähän vaikuttaa oletettavasti se, että tutkimusaineistossa kirjaston aktiivikäyttäjät sekä kirjastosta positiivisesti ajattelevat ovat todennäköisesti määränemmistönä. Eettisten kysymysten käsittelyyn liittyviä havaintoja oli tutkimusaineistossa vähän ja ne liittyivät Internetin sisällönsuodatukseen kirjastossa.

7.2.4 Kirjastoammattilaiset ja -työ

Olennainen osa kirjastoja ja kirjastojen toimintaa on sen henkilökunta. Sama pätee myös tutkimusaineistoon, jossa kirjastoammattilaisia ja -työtä on käsitelty verrattain paljon. Esittelen seuraavassa tutkimusaineiston havaintoja kirjastoammattilaisten työtehtävistä sekä muista kirjastotyöhön liittyvistä ja siihen vaikuttavista aiheista.

Taulukko 12: Kirjastoammattilaisuuteen ja –työhön liitetyt havainnot (N=108)

Aihe	Prosenttia havainnoista
<i>Työtehtävät</i>	26,9
Lukusuositusten antaminen asiakkaille	5,6
Kokoelmatyö	4,6
Aineiston saattaminen lainauskuntoon	3,7
Lainaus ja palautus	2,8
Kirjallisuustietouden välittäminen medialle	2,8
Asiakaspalvelu	1,9
Tietopalvelu	1,9
Aineistojen hävittäminen ja varastointi	1,9
Muut työtehtävät	1,9
<i>Muut kirjastotyöhön liittyvät teemat</i>	45,4
Viranhakuprosessit ja virkanimitykset	11,1
Negatiiviset henkilöstömuutokset	15,7
Kirjastonhoitajuus	6,5
Henkilökunta-aktiivisuus	4,6
Muut	7,4
<i>Kirjastotyöhön vaikuttavat trendit</i>	16,7
Työn uudelleenorganisointi	5,6
Työn tehostaminen keskittämällä ja kirjastotekniikalla	2,8
Työaikajärjestelyt	3,7
Palvelukulttuurin muutos	4,6
<i>Kirjastoammattilaisiin liitetyt piirteet</i>	11,1
Ammattitaito ja osaavuus	7,4
Ystävällisyys ja avuliaisuus	3,7
<i>Yhteensä</i>	100

Tutkimusaineistossa kirjastoammattilaisten työtehtäviin liittyvä havaintojen määrä oli melko suppea, yhteensä 29. Määrällisesti eniten kirjastotyöhön liitettyjä tehtäviä olivat lukusuositusten antaminen asiakkaille sekä kokoelmatyö. Varsinaisia työtehtäviä enemmän kirjastoammattilaisuutta käsiteltiin siihen liittyvien aiheiden kautta.

Tyypillisintä uutisointia ovat viranhakuprosesseja käsittelevät uutiset, joiden merkitys kohdejulkaisuissa oli suurin pohjoisen lehdissä. Usein puhuttiin myös työn uudelleenorganisoinnista, työaikajärjestelyistä sekä palvelukulttuurin muutoksesta. Näiden teemojen taustalla häilyi usein itsepalvelun lisääminen ja sitä kautta vapautuvan henkilöstöresurssin työtehtävien järjesteleminen uudelleen. Työaikajärjestelyillä viitattiin usein aukioloaikojen muutokseen ja toivottuun sunnuntaiaukioloon. Palvelukulttuurin muutos on sateenvarjokäsite, jolla käsitettiin kirjastotyön muuttuvan ”liukuhihnalainaisesta” vaativampiin palvelutilanteisiin ja esimerkiksi jalkautumiseksi asiakkaiden pariin.

Kirjaston henkilöstöön kohdistuvia negatiivisia muutoksia kuvattiin tutkimusaineistossa yhteensä 17 kertaa. Tämän tyyppisiksi muutoksiksi olen luokitellut esimerkiksi virkojen täyttämättä jättämisen, sijaisten rekrytointikiellot ja lomautukset. Henkilöstön vähäisyyttä käytettiin aineistossa myös argumenttikeinona aukioloajoista tai aineistokierron nopeudesta puhuttaessa.

Kirjastotyötä ammatinvalintana ja kirjastoammattilaisen työuraa tuotiin tutkimusaineistossa esiin kahdella tavalla. Olen tässä luokituksessa määritellyt alaluokkaan ”kirjastonhoitajuus” nekrologit sekä yksittäiset, haastattelumuotoiset jutut, joissa kirjastoammattilainen kertoo työstään ja urastaan useimmiten eläköitymisen tai palkitsemistilanteen yhteydessä. Näissä jutuissa kirjastotyötä tuodaan esiin monesta perspektiivistä ja myös työtehtäviä kuvataan realistisesti.

Henkilökunta-aktiivisuuden alaluokkaan sijoittuvat havainnot kirjastoammattilaisten vaikutusmahdollisuuksista oman työnsä suhteen sekä asiakkaiden vaikutusmahdollisuuksien tukeminen. Henkilöstö oli tutkimusaineistossa vaikuttanut esimerkiksi aukioloaikamuutoksiin ja tilasuunnitteluun.

7.2.5 Kirjastojen palvelut ja järjestelmät

Havaintomäärältään kolmanneksi suurin aiheuokituksen pääluokka on kirjastojen palvelut ja järjestelmät, jonka havainnot kuvaavat kirjastojen palvelutarjontaa sekä kirjaston käytännön toiminnan mahdollistavia järjestelmiä. Kirjastojen palvelutarjontaan ja

sen muutoksiin liittyvien havaintojen jakauma on esitetty taulukossa 12 ja järjestelmiin liittyvä taulukossa 13.

Taulukko 13: Kirjastojen palvelutarjontaan ja siihen liittyviin muutoksiin liittyvät havainnot (N=87)

Aihe	Prosenttia havainnoista
<i>Kirjaston palvelut</i>	
Tietokoneet ja Internet-päätteet	16,0
Verkkopalvelut	13,8
Langaton verkko ja laajakaistayhteydet	4,6
Lainaus- ja palautusautomaatit	9,2
Tiedonhaku	6,9
Kotipalvelu	5,7
Kaukopalvelu	4,6
Monikieliset palvelut	2,3
Kirjavinkkaus & tutustumiskäynnit	5,7
Kierrätyshyllyt	2,3
Asiakaskoulutus (verkkomedia & mediakritiikki)	3,4
E-aineistojen lukualustat	2,3
Digitointi- ja editointipalvelut	2,3
Muut palvelut	6,9
<i>Palvelutarjonnan muutokseen liittyvät havainnot</i>	
Laajenevat palvelut kirjastoautoissa	5,7
Palvelutarjonnan laajeneminen	3,4
<i>Yhteensä</i>	<i>100</i>

Kirjastojen asiakaspalveluista eniten mainintoja sai Internetiin liittyvä palvelutarjonta, kuten asiakkaiden mahdollisuudet käyttää tietokonetta, nopeat ja/tai langattomat verkko-yhteydet kirjastossa sekä kirjastojen tarjoamat verkkopalvelut. Verkkopalveluilla tar-

koitan tässä verkkokirjastopalveluita, kirjastojen tuottamia verkkoaineistoja sekä Internetin välityksellä tapahtuvaa asioimista.

Itsepalvelun trendiä tässä pääluokassa toi esiin havainnot lainaus- ja palautusautomaateista, joista oli tutkimusaineistossa kahdeksan havaintoa. Edellä mainittuja määrällisesti suuria alaluokkia lukuun ottamatta kirjastojen palveluista oli havaintoja tasaisesti. Palvelutarjonnan muutokseen liittyvissä havainnoissa käsiteltiin palvelutarjonnan laajenemista joko kirjastoautoissa tai yleisesti.

Kirjaston tieto- ja muihin järjestelmiin liittyvien havaintojen määrä oli tutkimusaineistossa melko alhainen, mutta vaihtelu kohdejulkaisujen kesken oli merkittävää. Tässä alaluokassa havaintojen määrään vaikutti olennaisesti Aamulehden uutisointi Pirkanmaan osittain epäonnistuneesta kirjastojärjestelmäpäivityksestä. Myös hävikinestojärjestelmien hankinnasta aineistossa oli kolme havaintoa.

Taulukko 14: Kirjastojen järjestelmiin liittyvät havainnot (N=16)

Aihe	Prosenttia havainnoista
Kirjastojärjestelmien päivitys	50,0
Hävikinestojärjestelmät	18,8
Kirjastojärjestelmien viat ja puutteet	12,5
Järjestelmäostot, hankinta ja kilpailutus	6,3
Järjestelmien uudet palvelut	6,3
Avoimen lähdekoodin käyttö kirjastojärjestelmissä	6,3
<i>Yhteensä</i>	<i>100</i>

7.2.6 Kirjastojen talous

Esittelen seuraavassa tutkimusaineiston kirjaston talouteen liittyvän havaintojakauman.

Taulukko 15: Kirjastojen talouteen liittyvät havainnot (N=69)

Aihe	Prosenttia havainnoista
Aineistomäärärahat	21,7
Määrärahasäästöt	20,3
Valtionosuudet ja avustukset	15,9
Investointien rahoitus	10,1
Asiakasmaksut	11,6
Taantuman vaikutus rahoitukseen	7,2
Kustannusarviot ja lainoitukset	10,1
Muut	2,9
<i>Yhteensä</i>	<i>100</i>

Määrällisesti eniten havaintoja tutkimusaineistossa oli aineistomäärärahoista sekä määrärahoihin kohdistuvista säästöpainneista. Julkaisukohtaisesti määrärahasäästöt olivat eniten pinnalla Pirkanmaalla, mutta aiheen käsittelyä oli lähes jokaisessa kohdejulkaisussa. Käsi kädessä määrärahasäästöjen kanssa kulki keskustelu aineistomäärärahoista. Käytännössä vuosina 2008 – 2010 kirja-aineiston määrärahat nousivat Kirjatalokoiden myötä, mutta muiden aineistolajien (elokuvat, musiikki) laskivat.

Kirjastojen rahoitukseen osallistuvat kuntien lisäksi myös valtio sekä Ely-keskukset, joiden myöntämät avustukset erilaisiin hankkeisiin saivat runsaasti mainintoja. Valtio tukee esimerkiksi kirjastoautojen hankintaa sekä myöntää tukea erilaisiin kehityshankkeisiin. Ely-keskukset rahoittivat esimerkiksi Ylitornion lehtilukusalin itsepalvelumahdollisuuksia. Myös asiakasmaksut nousivat julkiseen keskusteluun monestakin näkökulmasta. Mediassa pohdittiin esimerkiksi myöhästymismaksujen käyttämistä aineistohankintaan sekä maksujen poistamista lapsilta.

Rahoitusta käsittelevistä maininnoista merkittävä osa oli myös neutraalia puhetta, kuten esimerkiksi kustannusarvioiden tai kirjaston yleisten rahoitusperiaatteiden pohdintaa. Kuitenkin rahoituksesta puhuttaessa myös taantumalla oli oma merkityksensä, sillä sen vaikutus kirjastojen rahoitukseen sai viisi mainintaa. Myös uudisrakennushankkeiden

rahoitusta pohdittiin, pääasiassa Helsingin keskustakirjastohankkeen, jonka rahoitusmalli vaati toteutuakseen laajamittaista rahoitusyhteistyötä.

7.2.7 Tapahtumat

Taulukossa 16 esitän tiivistetyn havaintoluokittelun kirjastojen asiakkaille suunnatuista tapahtumista. Määrällisesti tyypillinen esimerkki jokaisessa kohdejulkaisussa toistuvasta tapahtumahavainnosta on asiakkaiden palkitseminen aktiivisesta kirjastonkäytöstä sekä avajaiset ja merkkipäivät. Myös perinteinen aineistomyynti sai määrällisesti paljon havaintoja, samoin esimerkiksi uudisrakennuksen tai uuden kirjastoauton käyttöönottoon liittyvät nimikilpailut. Kirjastojen yleiseksi tapahtumapäiväksi on aineiston perusteella vakiintunut Lainan päivä, jonka tapahtumista aineistossa oli kolme mainintaa. Osalle tapahtumista oli aineistossa määritelty kohderyhmä, joka valtaosassa oli lapset.

Taulukko 16: Kirjastojen tapahtumatarjontaan liittyvät havainnot (N=68)

Aihe	Prosenttia havainnoista
Asiakkaiden palkitseminen aktiivikäytöstä	11,8
Avajaiset ja merkkipäiväjuhlat	10,3
Aineistomyynti	10,3
Nimikilpailut	8,2
Musiikkitapahtumat	7,4
Lainan päivä	4,4
Lapsille suunnatut tapahtumat	19,1
Sarjakuvatapahtumat	5,9
Aikuisten kirjallisuustapahtumat	5,9
Näyttelytoiminta	2,9
Muut tapahtumat	13,3
<i>Yhteensä</i>	<i>100</i>

Verrattaessa kirjastojen aineistotyyppejä, merkittävin osa tapahtumista liittyy kirjallisuuteen. Aikuisten kirjallisuustapahtumia, sarjakuvatapahtumia sekä esimerkiksi lasten

satutunteja oli eri kohdejulkaisuissa vaihtelevasti. Musiikkitapahtumien luonne vaihteli bänditapahtumista musiikkiaineiston vinkkauskiertueeseen.

Alaluokkaan ”muut tapahtumat” olen luokitellut tapahtumat, joista on tutkimusaineistossa yksittäinen havainto. Havaintojen määrällisestä vähydestä huolimatta alaluokkaa on mielenkiintoista tarkastella, koska se tarjoaa vilkaisun kirjastojen muuhun tapahtumatarjontaan. Muita tutkimusaineistossa esiintyviä tapahtumia olivat digi-tv -opastus, sanataidetapahtuma sekä nuorille suunnattu kirjavinkkaus. Lapissa kokeiltiin syrjäytymisvaarassa olevien aktivoimista puurotarjoilulla ja Helsingissä pohdittiin unelmien kirjastoa kaupunkiaktiivien ja taiteilijoiden organisoimassa tapahtumassa.

Tutkimusaineistossa kuvattujen tapahtumien luonne oli melko monisyinen. Tapahtumien tiivistäminen muutamaaan alaluokkaan on mielestäni tarpeellista kokonaiskuvan luomiseksi, mutta toisaalta se ei tee oikeutta tapahtumien varsinaiselle sisällölle ja monimuotoisuudelle. Toki perinteisillä tapahtumilla oli tutkimusaineistossa merkittävä rooli: esimerkiksi lasten satutunteihin liittyviä havaintoja oli useampia. Samaan aikaan kirjastoissa tutkimusaineiston mukaan myös piirretään 24 tuntia sarjakuvaa ja järjestetään paikallisille bändeille esiintymismahdollisuuksia. Myös kohdejulkaisujen julkaisupolitiikka tapahtumauutisoinnin suhteen on toisistaan poikkeavaa: esimerkiksi Helsingin Sanomissa uutiskynnys on pohjoisen lehtiin verrattuna korkealla.

7.2.8 Yhteistyö

Kirjastoalan perinne yhteistyöhön näkyy jatkumona myös tutkimusaineistossa, jossa yhteistyötä ja sen eri muotoja käsiteltiin melko paljon. Taulukossa 17 on kuvattu yhteistyöhön liittyviä havaintoja sekä yhteistyökumppaneiden että yhteistyön tekemiseen liittyvien argumenttien kautta.

Taulukko 17: Kirjastojen yhteistyöhön liittyvä havaintojakauma (N=67)

Aihe	Prosenttia havainnoista
<i>Kirjastoalan sisäinen yhteistyö</i>	38,8
Yhteistyö kirjastoautotoiminnassa	16,4
Kuntien verkkopalvelu-, kirjastojärjestelmä- ja henkilöstöyhteistyö	11,9
Seutukirjastoyhteistyö	9,0
<i>Yhteistyö muiden toimijoiden sekä kuntasektorien kesken</i>	46,3
Yhteistyö muiden taidealan toimijoiden kanssa ja digitointiyhteistyö	10,4
Kuntien sisäinen yhteistyö eri hallinnonalojen kesken	7,5
Yhteistyö valtion tai Opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa	7,5
Yhteistyökumppanina korkeakoulut, Tekes tai ulkomaiset toimijat	7,5
Rahoitusyhteistyö	7,5
Yritysyhteistyö	6,0
<i>Yhteistyötä motivoivat perustelut</i>	
Yhteistyö & laajenevat valinnanmahdollisuudet	11,9
Yhteistyö & kirjastopalvelujen säilyttäminen	3,0
<i>Yhteensä</i>	100

Yleisin yhteistyömuoto kirjastoalalla on aineiston perusteella kirjastojen sisäinen, kuntarajat ylittävä yhteistyö. Yhteistyötä tehdään kirjastoautotoiminnassa, verkkopalvelujen-, kirjastojärjestelmien ja henkilöstön suhteen. Seutukirjastoyhteistyö on konkretisoitunut Lapissa, jossa vuosina 2008 – 2010 on muodostettu kaksi seutukirjastoa. Kirjastoautojen suhteen yhteistyön muotoja ovat esimerkiksi yhteishankinnat ja ostopalvelutoiminta.

Mainintoja muiden toimijoiden kanssa tehtävästä yhteistyöstä oli myös merkittävä määrä. Muiden taidealan toimijoiden kanssa klassisin yhteistyön muoto on taidelainaamoyhteistyö, jota toteutetaan esimerkiksi Satakunnassa. Kuntien sisällä yhteistyö eri hallinnonalojen kesken sai viisi mainintaa, samoin rahoitusyhteistyö. Jälkimmäisellä viitataan tässä Helsingin keskustakirjastohankkeen rahoitusmalleihin, joissa myös naapurikuntien toivottiin liittyvän hankkeen rahoittajiksi. Keskustakirjaston suhteen yhteistyön muodot ovat osittain muutenkin muiden kirjastojen toiminnasta poikkeavia, sillä kirjaston suunnittelussa on otettu myös ”saman katon alle” tulevat muut organisaatiot, kuten Kansalli-

nen audiovisuaalinen arkisto huomioon. Lisäksi hankkeessa tehdään laajaa yhteistyötä valtion sekä opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa, myös yritys yhteistyötä viritellään.

Yhteistyöhön liittyvästä argumentaatiosta eniten havaintoja kohdistui asiakkaan laajeneviin valinnanmahdollisuuksiin, esimerkiksi aineistoyhteistyön kautta. Erityisesti kirjastojen sisäisten yhteistyön koettiin myös tehostavan kirjastojen niukkojen resurssien täysipainoista hyödyntämistä. Pohjoisessa julkisessa keskustelussa yhteistyöhön liitetään edellä mainittujen syiden lisäksi hieman negatiivisemmalta kalskahtava peruste: kirjastopalvelujen säilyttäminen.

7.2.9 Aukioloajat

Edellä kuvatut kahdeksan pääluokkaa ovat olleet määrällisesti merkittäviä. Aukioloaikoihin liittyvien havaintojen pääluokka on määrällisesti suhteessa suurimpiin minimaalinen. Olen kuitenkin halunnut luokitella sen omaksi pääluokakseen, koska mielestäni kirjaston medianäkyvyydestä aukiolot lohkaisevat havaintojen lukumäärää suuremman palan. Kuten pääaiheluokituksessa todettiin, aukioloaikoihin liittyvä uutisointi saa suhteellisesti enemmän julkisuutta johtuen siitä, että aukioloajoista uutisoidaan usein erillisinä juttuina.

Taulukko 18: Kirjastojen aukioloaikoihin liittyvä havaintojakauma (N=37)

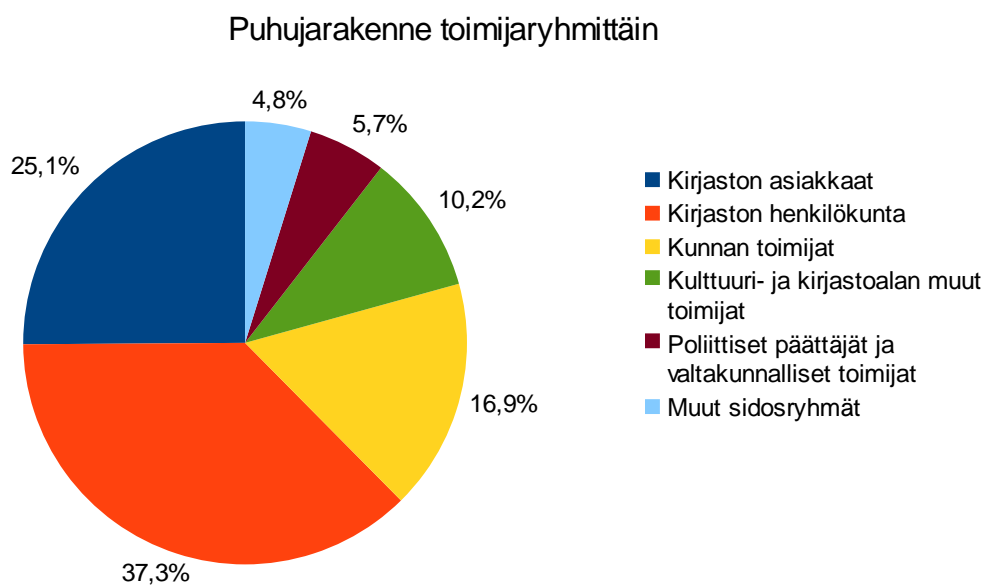
Aihe	Prosenttia havainnoista
Tilapäinen sulkeminen	24,3
Pidentäminen	13,5
Lyhentäminen	10,8
Ennallaan pysyminen	8,1
Poikkeukset	8,1
<i>Sunnuntaiaukiolot</i>	<i>35,1</i>
Sunnuntaiaukiolojen pohdinta	21,6
Toteutuneet sunnuntaiaukiolot	10,8
Vähennetyt sunnuntaiaukiolot	2,7
<i>Yhteensä</i>	<i>100</i>

Luokittelussa olen jaotellut havainnot sunnuntaiaukioloihin liittyviin sekä muihin havaintoihin. Määrällisesti eniten havainnot koskivat kirjastojen tilapäistä sulkeutumista, johon on luokiteltu yhtä päivää pidempiin ajanjaksoihin liittyvät havainnot. Tämän tyyppisten tilapäisten sulkeutumisten syynä olivat järjestelmäpäivitykset, tilamuutokset sekä lomautukset ja havaintoja kyseiseen alaluokkaan oli jokaisessa kohdejulkaisussa. Aukioloaikojen supistamiseen ja pidentämiseen liittyvien havaintojen määrä on tutkimusaineistossa lähes samansuuruinen, vaikka pidentämiseen liittyvät havainnot usein kuvasivat tulevaisuuden tavoitteita. Utiskynnyksen ylitti pohjoisessa myös ennallaan pysyminen.

Havainnot sunnuntaiaukioloja koskien poikkeavat edellä mainituista siten, että enemmistö havainnoista liittyy spekulointiin aiheesta. Keskustelua kirjastojen aukioloajoista sunnuntaisin käytiin jokaisen kohdejulkaisun sivuilla, vaikka kohdejulkaisujen ilmentymispaikkakunnista ainoastaan Helsingissä sunnuntaiaukiolot ovat toteutuneet käytännössä. Tampereella niitä vuosina 2008 – 2010 jopa supistettiin.

7.3 Kenen sana kuuluu?

Esittelen seuraavassa kirjastoaiheisten juttujen puhujarakenteen. Puhujiksi olen määrittellyt ne henkilöt, toimijat tai organisaatiot, joita jutuissa siteerataan. Puhujalla ei siis välttämättä viitata konkreettiseen henkilöön, vaan esimerkiksi myös asiakirjaan. Lähteiden käyttö on yksi toimittajan keskeisistä valinnan mahdollisuuksista ja kuvastaa toimittajan roolia ”portinvartijana” julkisessa keskustelussa. Henkilöiden suhteen luokitus on toteutettu heidän tekstissä ottamansa roolin mukaan tiedostaen roolien mahdollisen päällekkäisyyden.

Kuvio 4: Juttujen puhujarakenne toimijaryhmittäin jaoteltuna

Kaksi merkittävintä puhujaryhmää jutuissa olivat kirjastojen henkilöstö ja asiakkaat, joista ensin mainitun osuus puheenvuoroista oli suurin. Kirjastojen johto (kirjastotoimen-, kirjastojen ja osastonjohtajat) sekä muun henkilöstön käyttö lähteenä oli määrällisesti tasaveroista.

Kuntatason toimijoilla tarkoitan tässä kunnan johtoa, luottamushenkilöitä sekä muita viranhaltijoita. Myös heitä on kirjastoaiheisissa teksteissä siteerattu paljon. Tässä ryhmässä suurin alaryhmä on päällikkötaso, kuten esimerkiksi Tampereen kaupungin tilaajapäälliköt. Tämä on mielestäni loogista, koska useimmiten siteerattu lähde on kirjasto-toimen hallinnonalasta vastuussa oleva johtaja. Kunnan- tai kaupunginjohtajien sitaattimäärän suuruutta selittää jälleen kerran Helsinki, jossa kaupunginjohtajalla tai apulaiskaupunginjohtajalla on ollut aktiivinen rooli keskustakirjastohankkeeseen liittyvässä keskustelussa. Tätä lukuun ottamatta kuntajohto ei juuri ole kirjastoaiheisiin liittyvä lähde eikä aktiivinen keskustelun osapuoli. Muilla viranhaltijoilla tarkoitan tässä esimerkiksi opettajia ja poliiseja. Vaikka poliisi ei olekaan kunnan palkkalistoilla, on mielestäni luontevaa rinnastaa hänet tähän ryhmään. Kuntatason toimijoihin kuuluvien luottamushenkilöiden, kuten valtuutettujen ja lautakunnan jäsenten rooli keskustelijana on mielestäni määrällisesti melko pieni. Luottamushenkilöiden sitaatteja on jutuissa kaksitoista. Saman verran siteerataan lapsiasiakkaista tyttöjä.

Kulttuuri- ja kirjastoalan toimijat ovat usein joko kulttuurialan itsenäisiä toimijoita (kirjailijoita, musiikkialan ammattilaisia, sukututkijoita) tai edustavat valtakunnallisia järjestöjä. Usein näiden ryhmien edustajat ovat mukana keskustelussa, jossa linjataan kirjastojen tulevaisuutta laajemminkin tai pohditaan alalle keskeisiä kysymyksiä, kuten kirjastoautojen hankinnan vähenemistä tai sunnuntaiaukioloja. Tässä ryhmässä eniten käytetty lähde on loogisesti Suomen Kirjastoseura, yleisten kirjastojen edunvalvontajärjestö. Kirjastoseuran ohella kirjailijat ja kustannustoimittajat ovat muita kulttuuritoimijoita aktiivisemmin siteerattu lähde. Kulttuurirahasto on tutkimuksen toteutusaikana profiloitunut Kirjatalokoot – projektin myötä, mutta varsinaisesti lähteenä rahastoa ja sen edustajia on käytetty vain kahdesti.

Poliittisilla päättäjillä ja valtakunnallisilla toimijoilla tarkoitan tässä kuviossa 4 mainittuja toimijoita, joiden rooli suomalaisessa kirjastokentässä on usein asiantuntijan. Esimerkiksi Kuntaliiton erityisasiantuntijat, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten sivistystoimentarkastajat sekä opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuriasianneuvos ovat meritoituneita puhujia kirjastokeskustelussa. Heidän roolinsa on usein tuoda valtakunnallista näkemystä kirjastoalaan liittyviin aiheisiin hieman samaan tapaan kuin esimer-

kiksi Kirjastoseuran toimijoiden. Kuntaliitto, kuntien ja kaupunkien omistama yhteistyöelin, toimii myös yhtenä kirjastoalan valtakunnallisena kehittäjänä. Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalaan kuuluvat luonnollisesti myös kirjastoasiat ja ministeriön henkilökuntaa siteerattiin tutkimusaineistossani yhteensä kuusi kertaa. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset, entiset lääninhallitukset, toteuttavat kirjastopolitiikkaa maakuntatasolla ja kirjastoasioihin keskittyneitä sivistystoimentarkastajia käytetään satunnaisesti taustoittavammissa kirjastoaiheisissa jutuissa. Merkille pantavaa poliittisten päättäjien osallistumisessa kirjastokeskusteluun on kansanedustajien vähäinen rooli. Opetus- ja kulttuuriministeriöllä tarkoitan tässä sen virkamiehiä, en varsinaisia ministereitä.

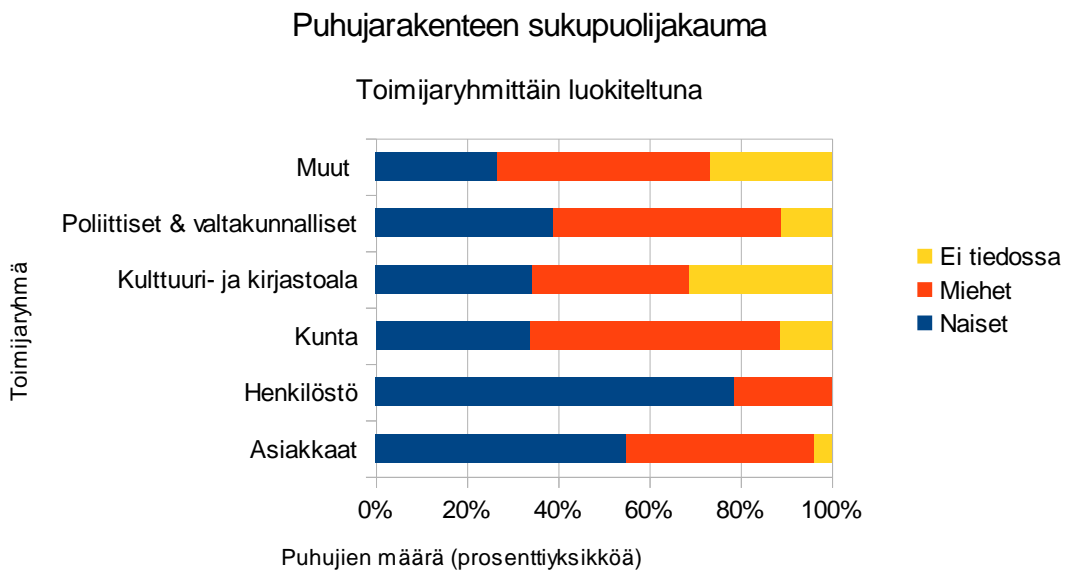
Kirjastoaiheisissa jutuissa muiden sidosryhmien ääni kuuluu melko harvoin. Muut sidosryhmät edustavat muiden kuin kirjasto- tai kulttuurialan asiantuntijoita, esimerkiksi paikallisia asukkaita. Asukas- ja kaupunginosayhdistysten rooli on kirjastokeskustelussa hyvin selkeä: he puolustavat oman asuinalueensa lähipalveluita ja aktivoituvat poikkeuksetta lakkautuspohdintojen myötä. Yritysjuridiikan ja teknologian asiantuntijoista teknologialla tarkoitan tässä tietotekniikkaan liittyviä asiantuntijoita, joita jutuissa siteerattiin kirjastoalan teknisiin innovaatioihin liittyen. Muista sidosryhmistä merkittävin on kuitenkin rakentamiseen ja arkkitehtuuriin perehtyneet lähteet, joiden roolina oli kirjastotiloihin liittyvään keskusteluun osallistuminen.

Kirjastoaiheisten juttujen puhujarakenne on melko monimuotoinen, mutta noudattaa mielestäni tietyn tyypistä logiikkaa. Puhujarakenteen kannalta jutut rakentuvat usein paikallisesti: kirjastojen asiakkaiden, henkilökunnan ja kuntatason toimijoiden osuus juttujen lähteistä on lähes 80 prosenttia (79,3). Jutuissa toistuvat samat asiantuntijat: niin sanottuja ”päivystäviä dosentteja”, jotka tarpeen mukaan otetaan mukaan keskusteluun, ovat Kirjastoseuran, opetus- ja kulttuuriministeriön, Ely-keskuksen sekä jossain määrin myös Kuntaliiton asiantuntijat. Tämä on lähestulkoon vakiokokoonpano kirjastoaiheisten juttujen lähteistä. Yllättävää lähteiden käytössä on mielestäni nuorten asiakkaiden sekä poliittisten päättäjien lähes täydellinen poissaolo. Kansanedustajien ja kuntien luottamushenkilöiden rooli kirjastokeskustelussa on pieni. Lähteiden käyttö on myös jossain määrin sukupuolittunutta, sillä naisten osuus sitaateista on 62,3 prosenttia.

Naisten osuus korostuu kirjaston henkilöstössä sekä asiakkaissa, miesten osuus on suurempi tai yhtä suuri muissa toimijaryhmissä.

7.3.1 Puhujarakenteen ikä- ja sukupuolijakauma

Toimijaryhmiin perustuvan puhujarakenteen lisäksi olen mahdollisuuksien mukaan luokitellut tutkimusaineistossa esiintyvät puhujat myös iän ja sukupuolen mukaisesti, joka on eräs tutkimusintresseistäni. Työhypoteesini on, että tietyt ikäryhmät ovat julkisessa kirjastokeskustelussa aliedustettuina, esimerkiksi nuoret asiakkaat ja että keskustelu on jonkin verran myös sukupuolittunutta. Ikäjaottelun olen toteuttanut puhujaryhmän kirjaston asiakkaat osalta, sillä muissa ryhmissä ikää ei jutuissa mainita.

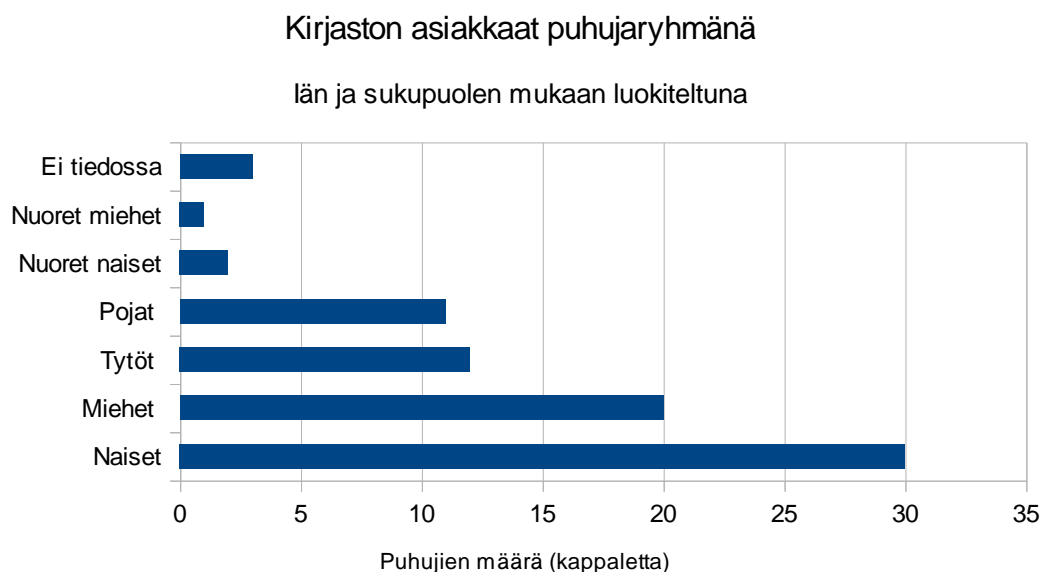

Kuvio 5: Puhujarakenteen sukupuolijakauma toimijaryhmittäin luokiteltuna

Tarkasteltaessa puhujarakennetta kokonaisuutena sukupuolittain naiset yleisesti ovat kirjastojutuissa aktiivisemmin siteerattu sukupuoli. Tähän vaikuttaa eniten siteeratun kirjastohenkilöstön naisvaltaisuus, sillä muissa kategorioissa samantyyppistä vastaavaa eroa ei ole huomattavissa. Kirjastohenkilöstön naisvaltaisuus on alalla normi, joka to-

teutuu myös tässä tutkimuksessa. Naisten ääntä kirjaston henkilöstön puheenvuoroista oli noin 78,6 prosenttia.

Kuntatason toimijoiden, poliittisten päättäjien ja valtakunnallisten toimijoiden suhteen miesten osuus puhujina on suurempi. Syitä tähän ovat esimerkiksi miesten suurempi osuus kuntien johdossa. Lisäksi pienehköissä kategorioissa esimerkiksi yhden viranhaltijan, kuten opetus- ja kulttuuriministeriön kirjastoneuvoksen sukupuoli vaikuttaa suhteellisesti paljon. Puhujarakenteessa mielenkiintoista on myös niiden puheenvuorojen osuus, joissa sukupuoli ei ole tunnistettavissa.

Kuvio 6: Kirjaston asiakkaat puhujaryhmänä iän ja sukupuolen mukaan jaoteltuna

Kirjaston asiakkaiden suhteen sukupuolijakauma on myös feminiininen: aikuisia naisia siteerataan enemmän kuin samanikäisiä miehiä. Lasten ja nuorten suhteen molempia sukupuolia siteerattiin tasaisesti. Yllättävää on nuorten vähäinen käyttö puhujina: vaikka nuorista asiakkaina sekä nuorille suunnatuista tapahtumista ja palveluista kirjoitetaan aihejaottelun mukaan jonkin verran, heitä kuitenkin siteerataan olemattoman vähän

esimerkiksi lapsiin verrattuna. Lapsiksi olen luokitellut alle 13-vuotiaat ja nuoriksi 13–17 -vuotiaat.

7.4 Juttujen sävy

Yhtenä määrällisen tutkimuksen osa-alueena olen analysoinut kirjastoaiheisten juttujen sävyä kahdella tasolla. Koko tutkimusaineistoon kohdistuvassa yleisen tason analyysissä kuvaan juttujen sävyä asteikolla positiivinen – ambivalentti – negatiivinen. Tässä analyysimuodossa havaintoyksikkönä toimii yksittäinen teksti kokonaisuudessaan ja tavoitteena on luoda kokonaiskuva kirjastojuttujen pohjavireestä.

Enemmistössä jutuista, lähes 63 prosentissa sävy oli ambivalentti eli kahtaalle suuntautuva. Positiivisten juttujen osuus on 25,5 prosenttia ja negatiivisten 11,6 prosenttia. Tyypillinen esimerkki ambivalentista jutusta on positiiviseen sävyyn kirjoitettu juttu kirjastojen palveluista, esimerkiksi lähikirjaston tarjonnasta lapsille. Ambivalentin jutusta tekee kritiikki kirjastojen niukkoja määrärahoja kohtaan. Helsingin keskustakirjastohanke toimii myös tyyppiesimerkkinä ambivalenssista keskusteltaessa kirjaston tulevasta sijainnista, palveluista tai siitä, karsitaanko kirjastoverkkoa uuden pääkirjaston myötä. Kuitenkin kokonaan negatiivisia juttuja aineistossa on melko vähän ja ne koskevat useimmiten palvelutason heikentämistä muodossa tai toisessa.

Yleisen tason analyysi ei kuitenkaan mielestäni luo riittävää käsitystä kirjastokirjoittelun sävystä eikä myöskään käsittele havaintojen sävyn jakautumista eri puhujaryhmien kesken. Tämän vuoksi olen lisäksi analysoinut aiheenvalinnan kolmeen pääluokkaan ja yhteen alaluokkaan liittyvien havaintojen sävyn sekä luokitellut havainnot puhujaryhmittäin. Nämä pää- tai alaluokat ovat kirjastojen talous, aukioloajat, kirjastoammattilaiset ja -työ sekä rakentaminen ja tilasuunnittelu. Kyseisten luokkien havainnot olen valinnut analyysin kohteeksi kahdesta syystä: luokkien yhteenlaskettu havaintomäärä kattaa noin 20 prosenttia koko tutkimusaineiston havaintomäärästä, jolloin analyysin tuloksista voidaan jossain määrin tehdä johtopäätöksiä koko tutkimusaineiston suhteen. Lisäksi kyseisissä luokissa on useimpiin muihin pääluokkiin verrattuna vastakkainasettelua eri puhujaryhmien kesken. Analyysin työmäärä asettuu myös pro gradu -tutkielman laajuuteen.

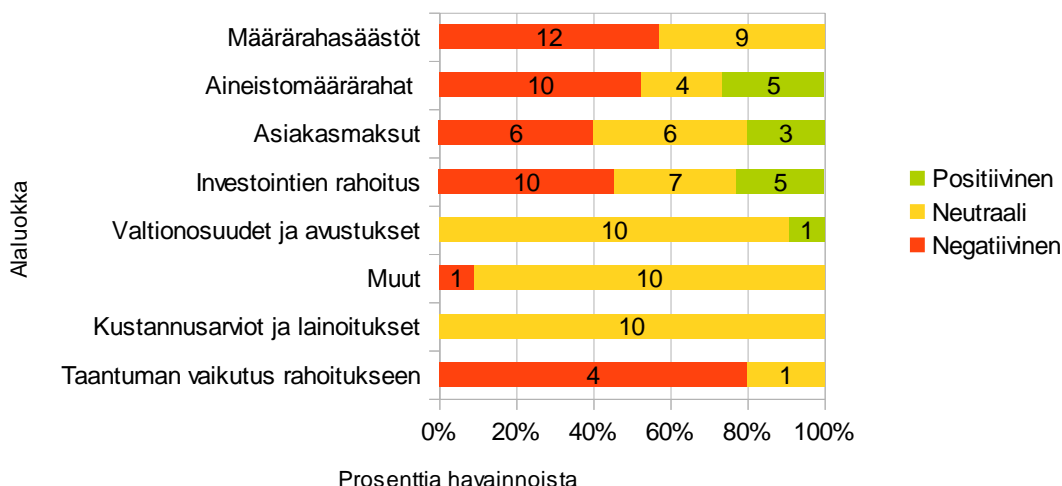
Havainnollisuuden lisäämiseksi olen usein luokitellut puhujaryhmät laajemmiksi kokonaisuuksiksi. Esimerkiksi puhujaryhmä ”kirjastoala” sisältää kirjastojen henkilöstön ja johdon lisäksi myös muut alan toimijat. Myös havaintojen analysoinnissa luokitusasteikko poikkeaa yleistason analyysistä. Ambivalentin sijaan olen käyttänyt tässä neutraalin käsitettä positiivinen ja negatiivisen lisäksi. Ambivalentit lausumat olen luokitellut sekä positiivisiksi että negatiivisiksi, koska muutoin ambivalenttien havaintojen osuus olisi ollut dominoiva ja analyysin tulokset epätydyttävät.

Esittelen seuraavassa analyysin tulokset aihealuokittain. Esitys sisältää vain ne kategoriat, joihin tutkimusaineistossa liittyy havaintoja. Lisäksi esittelen valikoidusti tiettyihin alaluokkiin liittyvää havaintojen sävyeroa. Havaintojakauma kokonaisuudessaan on liitteessä kolme. Kuvioissa 7 – 13 havaintojen määrä on esitetty sekä prosenttiosuuksina että havaintojen määränä. Havaintomääriä kuvaavat luvut on sijoitettu kuvioiden palkkeihin.

7.4.1 Talous jakaa puhujaryhmät

Kirjastojen taloutta käsiteltiin tutkimusaineistossa monin tavoin ja talouteen liittyvissä havainnoissa jakauma positiivisten, negatiivisten ja neutraalien kesken on selkein. Talouteen liittyvät havainnot sävyttävät kirjastosta käytävää julkista keskustelua myös muita aiheita enemmän negatiiviseen suuntaan.

Talouteen liittyvien havaintojen sävy

Kuvio 7: Kirjaston talouteen liittyvien havaintojen sävy

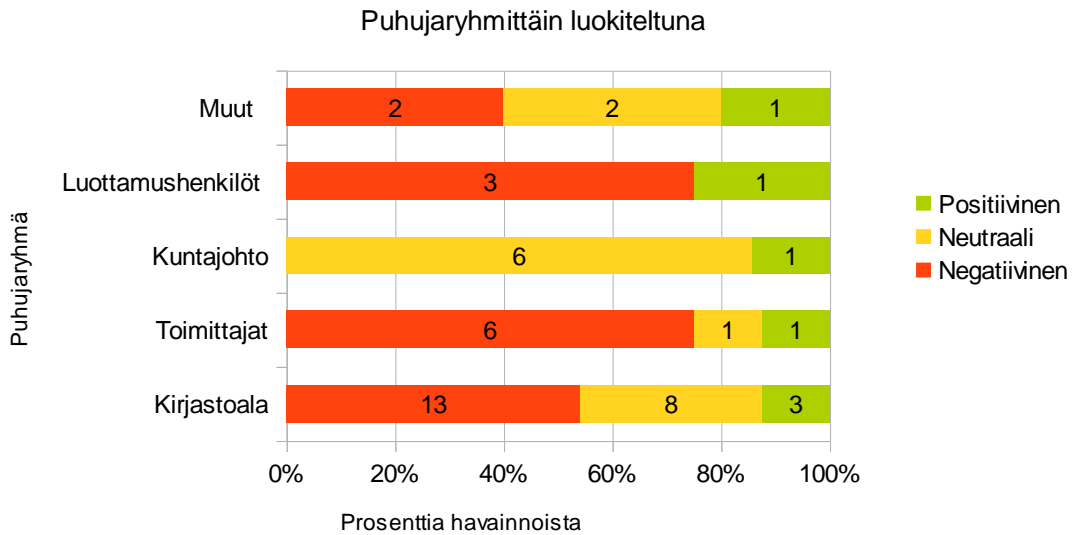
Tarkasteltaessa talouteen liittyviä havaintoja määrällisesti eniten huomiota kohdentui investointien rahoitukseen sekä määrärahasäästöihin. Investoinneilla tässä tarkoitetaan uudisrakennusten sekä esimerkiksi kirjastoautojen rahoitusta, muista kirjastojen investoinneista ei tutkimusaineistossa ollut havaintoja. Investointien rahoituksen kategoriassa korostuu Helsingin keskustakirjastohanke, jonka muusta kirjastoalasta poikkeava rahoitusmalli sai tutkimusaineistossa merkittävää huomiota.

Talouteen liittyvistä havainnosta osa on selkeästi neutraalia puhetta, kuten kustannusarvot ja lainoitus sekä valtionosuudet ja avustukset. Määrärahasäästöihin ja aineistomäärärahoihin liittyvät havainnot ovat sävyiltään luokiteltavissa suhteellisesti negatiivisiksi, vaikka aineistomäärärahoihin liittyviä positiivisia havaintoja onkin viisi. Hieman yllättävästi asiakasmaksuihin liittyvien havaintojen määrä on melko suuri ja jakaumassa korostuu myös negatiivisen puheen osuus.

Tarkastelen seuraavassa muutamia kirjastojen talouteen liittyviä teemoja puhujaryhmittäin. Tarkastelun kohteena ovat sellaiset alaluokat, joissa havaintojen sävy vaihtelee. Kuviosta 7 käy ilmi, että esimerkiksi taantuman vaikutuksesta rahoitukseen puhetta dominoivat negatiiviset kommentit. Analyysin ulkopuolelle olen myös jättänyt ne alaluokat,

kat, joiden havainnot koostuvat pääosin sävyiltään neutraaleista. Kuviossa 8 on esitetty aineistomäärärahoihin, investointien rahoitukseen, määrärahasäästöihin ja asiakasmaksuihin liittyvät havainnot puhujaryhmittäin.

Tiettyjen kirjastojen talouteen liittyvien teemojen havaintojen sävy

Kuvio 8: Tiettyjen kirjastojen talouteen liittyvien teemojen (investoinnit, määrärahasäästöt, asiakasmaksut ja aineistomäärärahat) havaintojen sävy puhujaryhmittäin luokiteltuna

Kuviosta 8 käy selkeästi ilmi vastakkainasettelu kuntajohdon ja muiden puhujaryhmien välillä: kuntajohdon rooli on neutraalin rahapuheen tuottajan. Muiden puhujaryhmien havainnoista kuultaa negatiivinen suhtautuminen kirjaston aineistomäärärahoihin, asiakasmaksuihin, määrärahasäästöihin ja investointeihin.

Tarkastelen seuraavassa kuvioon 8 tiivistettyjen alaluokkien havaintoja puhujaryhmittäin. Suhtautuminen investointeihin vaihtelee kuntajohdon ja toimittajien positiivisesta asiakkaiden negatiiviseen sekä kirjastoalan vaihtelevaan. Vähäisestä havaintomäärästä ei voida vetää yleistettäviä johtopäätöksiä, mutta Helsingin keskustakirjastosta käytävää julkista keskustelua havaintojakauma kuvaa melko hyvin. Kuntajohdon positiivinen suhtautuminen on kontrastissa asiakkaiden näkemyksen kanssa, jossa kuvastuu huoli

lähikirjastojen asemasta kalliiksi mielletyn keskustakirjaston toteutumisen myötä. Myös tässä alaluokassa toimittajat osallistuvat oman mielipiteensä ilmaisuun.

Määrärahasäästöjen suhteen vastakkainasettelu kuntajohdon ja muiden puhujaryhmien suhteen on selvä. Kunnan johdon rooli määrärahasäästöihin liittyvässä keskustelussa on neutraalin puhujan, joka lähinnä toteaa status quon. Osittain sama rooli on myös kirjastoväellä, jonka puheesta lähes puolet on neutraalia. Toki kirjastoala ilmaisee myös tyytymättömyytensä määrärahoista tinkimisen suhteen, samoin myös luottamushenkilöt, toimittajat ja asiakkaat. Luottamushenkilöiden käsityksiä aiheesta on aineistossa kuitenkin vain yksi.

Keskustelu aineistomäärärahoista on myös negatiivissävytteistä, positiivisten ja neutraalien kommenttien osuus on kaikista noin 41,7 prosenttia. Kuntajohdon asema on tässäkin neutraali puheentuottajan. Kirjastoalan, luottamushenkilöiden sekä toimittajien suhtautuminen aineistomäärärahoihin on pääosin negatiivinen johtuen kyseisten määrärahojen niukasta määrästä.

Asiakasmaksuihin liittyvät havainnot ovat mielenkiintoinen alaluokka tarkasteltavaksi. Vaikka kirjaston toiminta rahoitetaan pääasiassa verovaroin, ovat erityyppiset asiakasmaksut vakiintunut osa kirjaston toimintaa. Asiakasmaksuihin liittyvässä havainnoissa poikkeuksellista on myös se, että se tuo yhtenä harvana esimerkkinä koko tutkimusaineistossa esiin kunnallista päätöksentekoa lautakuntatasolla. Negatiivinen suhtautuminen asiakasmaksuihin tarkoittaa tässä joko sen kannattamista, että maksuista tietyn asiakasryhmän (lapset ja nuoret) suhteen luovuttaisiin tai vaihtelevia käytäntöjä asiakasmaksujen hyvittämisen suhteen. Positiivisesti puolestaan suhtauduttiin siihen, että asiakasmaksuja käytettäisiin kirjaston toiminnan rahoittamiseen.

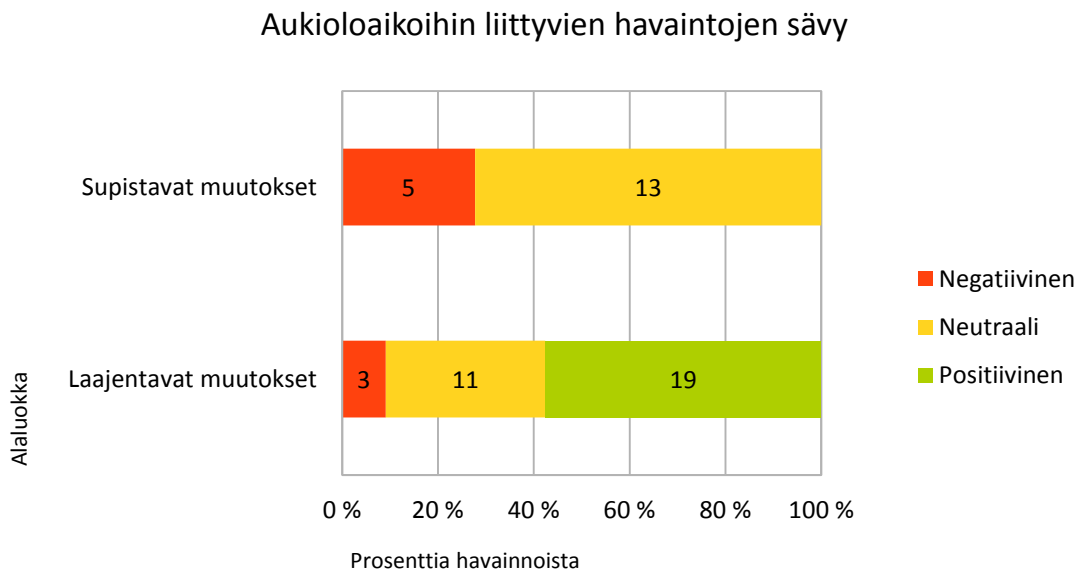
Talouteen liittyvässä keskustelussa tiettyjen puhujaryhmien rooli on melko vakiintunut. Kirjastoala on luokan määrällisesti suurin puhuja, jolla on kaksijakoinen rooli: toimia sekä neutraalina tiedonvälittäjänä että tuomaan ilmi omaa, usein negatiivista suhtautumista kirjastojen taloudelliseen tilanteeseen. Kunnan johto toimii keskustelussa neutraalina kommentaattorina, jonka puheenvuoroissa ei näy mielipiteen ilmaisua suuntaan tai toiseen. Asiakkaiden ja toimittajien rooli on vuorostaan usein kantaaottava, vaikuttaen

merkittävästi keskustelun sävyyn. Nämä periaatteet pätevät myös keskusteluun taantumman vaikutuksesta kirjastojen talouteen: toimittajat ja kirjastoväki ottavat kantaa, kunta johto puhuu neutraalisti. Luottamushenkilöiden rooli on melko vähäinen, lukuun ottamatta asiakasmaksuista käytyä yksittäistä keskustelua.

7.4.2 Puhetta aukioloajoista

Tarkasteltaessa aukioloaikoihin liittyvää keskustelua, olen jaotellut havainnot laajentaviin ja supistaviin muutoksiin. Tässä näkökulma on kirjaston: laajentavia muutoksia ovat aukiolojen lisäämiseen ja ennallaan pysymiseen liittyvät havainnot. Supistaviksi muutoksiksi olen luokitellut lyhentämiseen sekä tilapäiseen sulkemiseen liittyvät havainnot sekä poikkeukset, jotka tutkimusaineistossa viittaavat myös aukiolon rajoittamiseen. Negatiivisissa muutoksissa ovat myös ne havainnot, jotka suhtautuvat kielteisesti kirjaston aukiolon laajentamiseen, käytännössä aukioloon sunnuntaisin.

Kuvio 9: Aukioloaikoihin liittyvien havaintojen sävy

Merkittävä osa aukioloaikoja käsittelevästä puheesta on luonteeltaan neutraalia ja raporttoivaa, joka ei ota kantaa aiheeseen. Kuitenkin aineistosta käy selvästi ilmi, kuinka kirjastojen laajempaan aukioloon suhtaudutaan aineistossa positiivisesti ja negatiiviset

muutokset eivät saa positiivista huomiota. Puhuttaessa positiivisista muutoksista merkittävä osa havainnoista käsittelee sunnuntaiaukioloja, joita tutkimusaineistossa vastustettiin esimerkiksi uskonnollisista syistä.

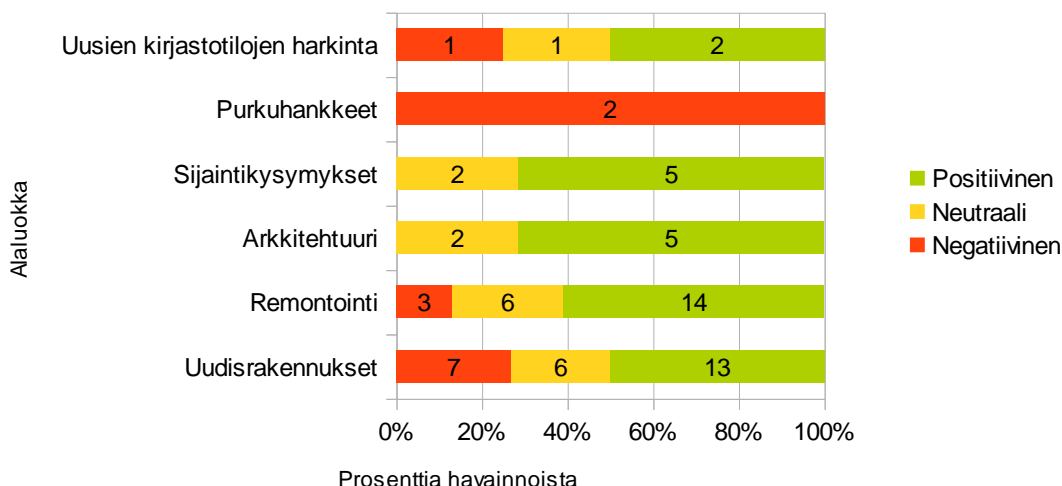
Tarkasteltaessa aukioloaikoihin liittyviä havaintoja puhujaryhmittäin, keskustelua dominoivat kirjastoalan edustajat. Havaintojakaumaan vaikuttaa suuresti tutkimusaineiston yksittäiset aiheita käsittelevät jutut, joissa tausta-aineistona toimii esimerkiksi kirjasto-toimenjohtajille suunnattu kysely. Sekä supistavien että laajentavien aukiolomuutosten pääasiallisina puhujina toimivat kirjastoala, asiakkaat sekä toimittajat. Esimerkiksi luotamushenkilöiden osuus on erittäin pieni, muut puhujaryhmät puuttuvat kokonaan. Neutraalin uutispuheen lisäksi toimittajat ottavat kantaa aukioloaikoihin, vaikkakin havaintojen määrä on vähäinen.

Suhtautuminen supistaviin aukiolojen muutoksiin oli valtaosin negatiivista: lyhentämiseen, tilapäiseen sulkemiseen sekä poikkeuksiin suhtauduttiin kaikissa puhujaryhmissä pääosin kielteisesti. Yleisemmin ajateltuna aukioloaikoihin liittyvässä julkisessa keskustelussa korostuu sanomalehden rooli tiedon välittäjänä: merkittävä osa aukioloaikoihin liittyvistä havainnoista on luonteeltaan tiedottavia. Keskustelu sunnuntaiaukioloista tai aukiolojen laajentamisesta liittyy kirjastojen asiakasystävällisyyden parantamiseen: aineistossa toistuva argumentti aukioloista käsitteli sitä, kuinka aukiolo pitäisi kohdentaa paremmin asiakkaiden vapaa-aikaan. Tällä tarkoitetaan useimmin laajempia viikonloppun aukioloja, erityisesti sunnuntain.

7.4.3 Rakentamiseen suhtautuminen valtaosin myönteistä

Rakentamisen ja tilasuunnittelun alaluokka kuuluu kirjastotilojen ja -rakennusten pääluokkaan käsitellen nykyisiin tiloihin liittyviä muutoksia sekä uusien tilojen ja uudisrakennusten suunnittelua.

Rakentamiseen ja tilasuunnitteluun liittyvien havaintojen sävy

Kuvio 10: Rakentamiseen ja tilasuunnitteluun liittyvien havaintojen sävy

Rakentamiseen ja tilasuunnitteluun liittyvät havainnot olivat määränemmistöltään positiivisia, joka kuvastaa myönteistä suhtautumista fyysisiin kirjastotiloihin ja niihin liittyviin hankkeisiin. Poikkeuksen tästä tekee purkuhankkeisiin liittyvät havainnot. Uudisrakentamisen suhteen ilmeni kritiikkiä, pääasiassa Helsingin keskustakirjastoa kohtaan. Myös pohdittaessa uusia kirjastotiloja suhtautuminen ei ollut pelkästään positiivista. Kyseinen havainto liittyi pohdintaan siitä, tulisiko kirjastopalvelut tarjota sivukirjaston vai kirjastoauton kautta. Remontointi -alaluokan negatiiviset havainnot liittyvät Kemian kaupunginkirjaston tilauudistukseen, josta tarkemmin luvussa 7.8.3.

Analysoin seuraavassa remontointiin ja uudisrakennuksiin liittyvää puhujarakennetta. Uudisrakentamiseen varauksettoman myönteisesti suhtautuivat kuntajohto, kirjastoala sekä luottamushenkilöt. Myös toimittajien asenne oli positiivinen. Poikkeavana puhujaryhmänä esiintyvät asiakkaat, joiden puheesta valtaosa on negatiivista. Uudisrakentamiseen liittyvät havainnot keskittyvät Helsingin keskustakirjastohankkeeseen, jossa asiakkaiden negatiiviset havainnot liittyvät pelkoon lähikirjastojen lakkauttamisesta. Negatiivisesti uudisrakentamiseen suhtautuivat myös toimittajat.

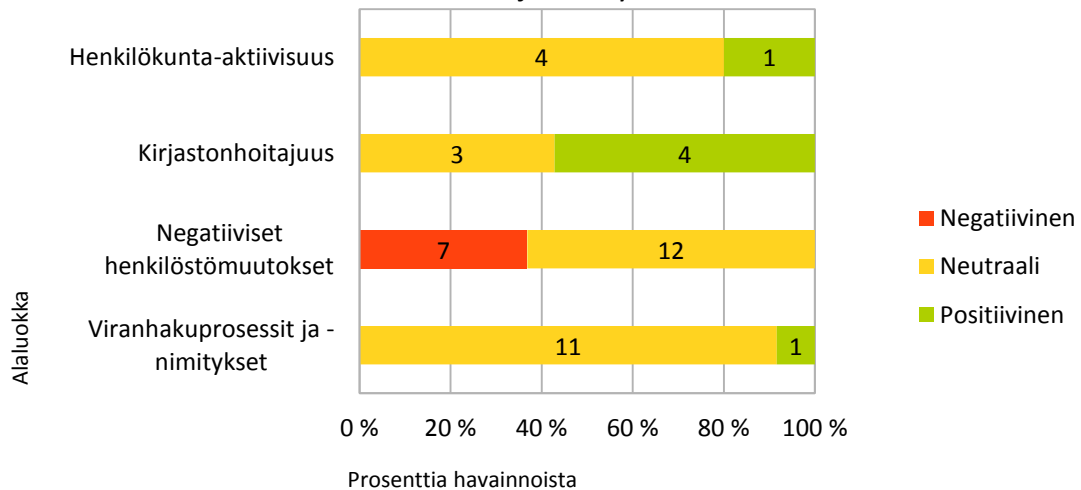
Remontteihin, johon olen tässä luokitellut myös peruskorjaamisen sekä tilauudistukset, suhtautuminen on pääasiassa myönteistä, vaikkei varauksettomasti. Määrällisesti asiakkaiden puheeseen liittyviä havaintoja on eniten ja asiakkaiden suhtautuminen on lievän ambivalenttia.

7.4.4 Kirjastotyöstä luodaan positiivinen kuva

Kirjastoammattilaista ja kirjastotyötä tarkasteltaessa varsinaista kirjastotyötä ja työtehtäviä enemmän keskustelu suuntautui kirjastotyöhön liittyviin teemoihin ja siihen vaikuttaviin trendeihin. Puhuttaessa kirjastoammattilaisista ja -työstä kokonaisuutena suurimpana puhujaryhmänä ovat kirjastoalan edustajat, joiden osuus kaikista havainnoista on 70 prosenttia.

Kuviossa 11 on kuvattu kirjastotyöhön liittyvien teemojen ja siihen vaikuttavien trendien havaintojen sävyä.

Kirjastotyöhön liittyvien teemojen ja siihen vaikuttavien trendejä koskevien havaintojen sävy

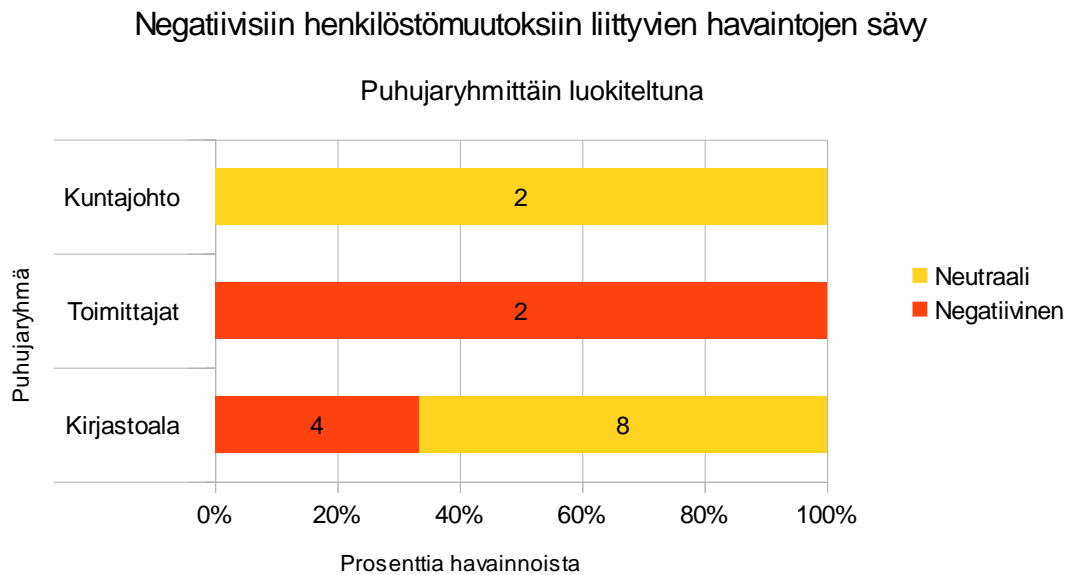

Kuvio 11: Kirjastotyöhön liittyvien teemojen ja siihen vaikuttavien trendejä koskevien havaintojen sävy

Kirjastoalan työhön liittyviin ilmiöihin tutkimusaineistossa suhtaudutaan pääasiassa positiivisesti tai neutraalisti, lukuun ottamatta negatiivisten henkilöstömuutosten ala-

luokkaa. Kyseinen alaluokka sai määrällisesti eniten havaintoja, joka antaa kirjastojen henkilöstökulttuurista melko negatiivisen kuvan. Kirjastotyön voidaan ajatella myös olevan murroksessa siltä osin, että havaintoja työn tehostamisesta, työn uudelleenorganisoinnista ja työaikajärjestelyistä on verrattain paljon. Suhtautuminen näihin muutoksiin on kuitenkin neutraalia tai positiivista. Määrällisesti paljon neutraalia huomiota saivat viranhakuprosessit ja -virkanimitykset.

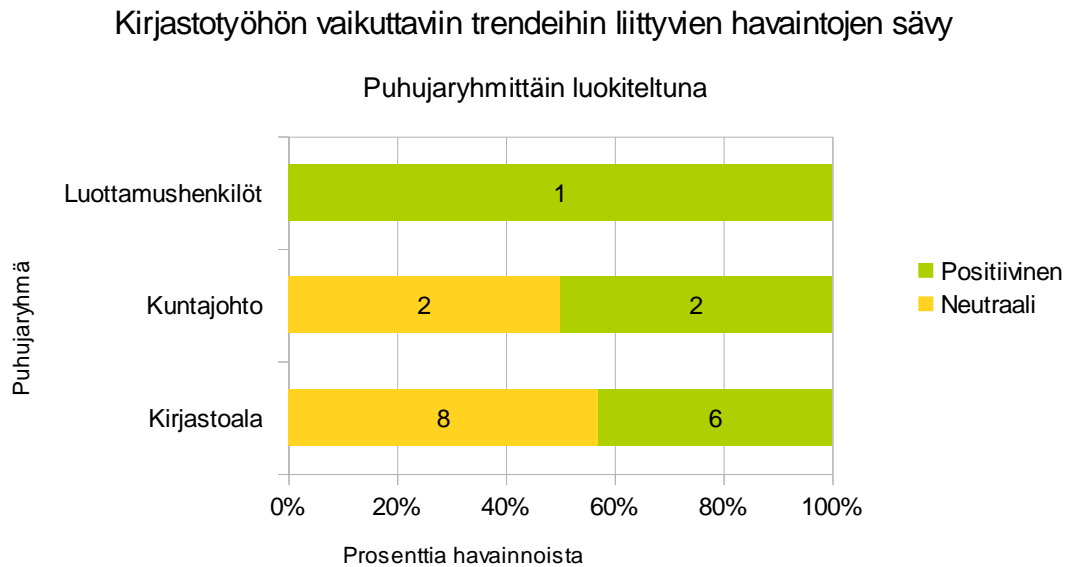
Käsittelen seuraavassa kahta alaluokkaa, jossa eri puhujaryhmien välinen vaihtelu on suurta: negatiivisia henkilöstömuutoksia sekä kirjastotyöhön vaikuttavia trendejä. Lopuksi käsittelen kirjastoammattilaisiin liitettyjä piirteitä sekä konkreettisia työtehtäviä.

Kuvio 12: Negatiivisiin henkilöstömuutoksiin liittyvien havaintojen sävy puhujaryhmittäin

Negatiivisilla henkilöstömuutoksilla tarkoitetaan tässä esimerkiksi kieltoa käyttää sijaisia tai rekrytoida henkilökuntaa. Kuviossa 12 näkyy kahtia jakautunut suhtautuminen näihin kysymyksiin: kuntajohto ja pääosin myös kirjastoala viestii neutraalisti, mutta toimittajat ottavat aiheeseen selkeästi kielteisen kannan. Toki myös kirjastoalan puhees-

sa näkyy samankaltainen suhtautuminen, mutta valtaosa puheesta on kuitenkin neutraalia.

Kuvio 13: Kirjastotyöhön vaikuttaviin trendeihin liittyvien havaintojen sävy

Julkisessa keskustelussa kirjastotyöhön vaikuttaviin trendeihin suhtaudutaan poikkeuksetta myönteisesti tai neutraalisti. Kirjastoalan edustajilla on tässäkin alaluokassa ääni useimmiten kuuluvissa. Median välityksellä kirjastosta syntyvä mielikuva on muutosvalmiin organisaation.

Kirjastoammattilaisista syntyvä kuva on myös sävyltään neutraali tai positiivinen. Henkilökuntaan liitetyt piirteet olivat positiivisia ja käsittelivät joko ammattitaitoa (kahdeksan havaintoa) tai ystävällisyyttä ja avuliaisuutta (4 havaintoa). Työtehtäviä tutkimusaineistossa tuotiin esiin useimmiten neutraalisti (20 havaintoa) tai positiivisesti (10 havaintoa), ainoa negatiivinen havainto oli toimittajan pohdinta verkkotyön tarpeellisudesta. Myönteisimmin suhtauduttiin asiakas- ja tietopalveluun, kokoelmatyöhön sekä kirjallisuuden suositteluun asiakkaille. Myönteistä kuvaa urasta kirjastossa toi myös kirjastonhoitajuuden alaluokka, jossa pitkän uran tehneet alan ammattilaiset toivat useimmiten positiiviseen sävyyn uravalintaansa ja ammattiaan.

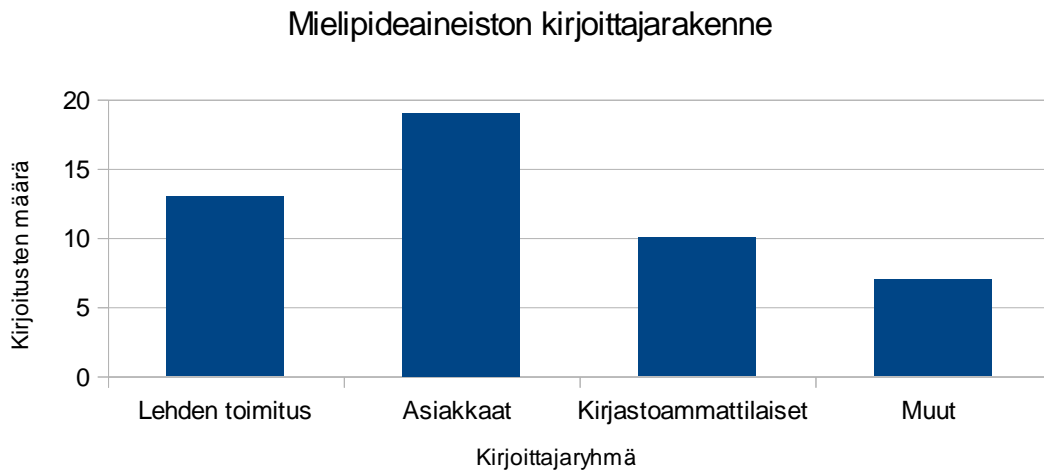
7.5 Mieli­pideosaston kirjasto

Mieli­pidekirjoitukset ovat yksi sanomalehden perusaineistosta ja niitä tuottavat sekä lehden toimitus, yleisö (asiakkaat) että muut toimijat. Erittelen seuraavassa tutkimukseeni mieli­pideaineistoa, johon olen sisällyttänyt yleisön mieli­pidejutut, toimituksen pääkirjoitukset, kolumnit, kommentit ja muut samantyyppiset sekä muiden toimijoiden jutut esimerkiksi Helsingin Sanomien vieraskynä-palstalla.

Vaihtelu mieli­pideaineiston määrässä kohdejulkaisujen kesken oli suuri. Aamulehdessä, Lapin Kansassa ja Satakunnan Kansassa mieli­pidekirjoitusten määrä vaihteli kolmesta viiteen, kun taas Pohjolan Sanomissa niitä oli 12 ja Helsingin Sanomissa 26. Kahdessa viimeksi mainituissa laajempi määrä johtui todennäköisesti alueella käynnissä olleista hankkeista. Kuitenkaan laajatakaan muutokset kirjastopalveluissa ei automaattisesti aktivoi kirjoittamista mieli­pideosastolle: Aamulehti uutisoi määrällisesti eniten palvelujen mahdollisista leikkauksista, mutta mieli­pideitä tämä ei silti kirjoittanut.

7.5.1 Mieli­pideaineiston kirjoittajarakenne

Tutkimusaineistossani mieli­pideaineiston määrä on merkittävä, yhteensä noin 18 prosenttia (49 kappaletta). Mieli­pideaineiston kirjoittajat voidaan jakaa kuviossa 14 esitetyllä tavalla neljään ryhmään: kirjaston asiakkaisiin, lehden toimitukseen, kirjastoammattilaisiin ja muihin. Olen luokitellut tekstien kirjoittajat heidän kyseisessä tekstissä käyttämänsä roolin mukaan tiedostaen mahdollisen päällekkäisyyden. Esimerkiksi asukasyhdistyksen toimija voi olla myös kirjaston asiakas, samoin kunnanvaltuutettu. Kansalliskirjaston lakimies on myös kirjastoammattilainen, mutta olen tässä kuitenkin luokitellut hänet ryhmään ”muut”, koska muut kirjastoammattilaiset ovat paikallisten kirjastojen henkilöstöä.

Kuvio 14: Mielipideaineiston kirjoittajarakenne toimijaryhmittäin luokiteltuna

Eniten mielipideaineistoa tuottivat kirjaston asiakkaat, joiden kanssa kirjastoammatilaiset kävivät dialogia mielipideosastolla. Lähes kaikki (8/10) kirjastoammatilaisten tuottamat mielipidetekstit olivat vastauksia asiakkaiden kritiikkiin. Kirjastoammatilaisten roolina mielipideosastolla oli ”käydä torjuntataistelua” esimerkiksi palvelu- tai tilaustuksia vastaan. Vain kaksi juttua oli keskustelunavauksia avoimen lähdekoodin käytön ja kirjavinkkauksen puolesta.

Julkaisujen toimitusten aktiivisuus mielipideaineiston tuottajina vaihteli suuresti ja lepäsi pitkälti Helsingin Sanomien harteilla, jossa julkaistiin yhdeksän 13:sta toimituksen mielipidejutusta. Käytännössä kirjastot eivät juurikaan nouse pääkirjoituksiin tai muihin toimituksen mielipidejuttuihin kuin erittäin harvoin. Helsingin Sanomissa korostuu paikallinen suurhanke, keskustakirjasto, johon toimittajat tarttuivat aktiivisesti tai alueella aloitettu liikuntavälineiden lainaus.

7.5.2 Mikä kirjoittaa mielipiteen?

Mielipidetekstien suhteellisen heterogeenisen aiheenvalinnan olen tiivistänyt taulukossa 19 kymmeneen kategoriaan.

Taulukko 19: Mieliopidejuttujen aiheenvalinta luokiteltuna (N=49)

Aihe	Juttuja (kappaletta)
Lakkauttamispohdinnat	8
Helsingin keskustakirjastohanke	8
Kirjastopalvelujen ja (painetun) kirjallisuuden merkitys	7
Muutokset kirjastotiloissa	7
Kirjastojen palvelut ja saavutettavuus	5
Yhteistyöhankkeet	4
Kirjastonkäytön ja kirjastoaineistojen muutos	4
Kirjastojen rahoitus verovaroin ja maksuttomuuden periaate	2
Määrärahasäästöt	2
Muut aiheet	3
<i>Yhteensä</i>	<i>49</i>

Mieliopideaineistossa kaksi pääryhmää sai eniten mainintoja. Perinteisin niistä on lakkauttamispohdinnat, joka on hyvin yleinen mieliopidekirjoitusten ja laajemmankin mediahuomion aihe. Täysin toisentyypinen, mutta edellä mainittuun aiheeseen myös kietoutuva aihe on Helsingin keskustakirjastohanke, josta keskusteltiin aktiivisesti myös mieliopideosastolla. Hankkeeseen kietoutuu myös samalla käynnissä ollut palveluverkoudistus, jota Helsingin Sanomissa kutsuttiin ”Pajusen listaksi” kaupunginjohtaja Jussi Pajusen mukaan. Pajusen listalla suunniteltiin useamman lähikirjaston lakkauttamista, joka useamman mieliopidekirjoittajan mukaan johtui vireillä olevasta pääkirjastohankkeesta. Olen tässä luokitellut ne tekstit, jotka käsittelevät suunniteltuja lähikirjastojen lakkauttamispohdintoja keskustakirjasto -luokkaan, koska jokaisessa niistä viitattiin mahdollisuuteen siirtää lähikirjastojen rahoitus uudelle pääkirjastolle. Tätä myös poikkeuksetta kritisoitiin.

Kolmanneksi suurin on kirjastojen ja kirjallisuuden merkitystä korostava jutturyhmä. Kirjallisuudella tarkoitan tässä painettua kirjallisuutta, jonka puolesta lukijat vetosivat

elektronisten aineistojen esiinmarssin ”uhatessa” perinteistä kirjaston toimintamallia. Tässä luokassa kirjaston merkitystä perustellaan melko perinteisin argumentein ja kirjallisuuden merkitystä erityisesti lasten elämässä korostetaan. Itseäni yllätti todella negatiivinen kirjaston asiakkaiden suhtautuminen elektronisiin aineistoihin, joiden koettiin uhkaavan fyysisiä kirjastotiloja ja koko kirjastolaitosta. Tässä ryhmässä puhuttiin myös kirjavinkkauksen merkityksestä erityisesti lapsille ja nuorille.

Kirjasto konkretisoituu myös mielipidejutuissa voimakkaasti tilaan, sillä näiden kolmen edellä mainitun luokan lisäksi muutokset kirjastotiloissa (käsittäen remontit, tilauudistukset jne.) on kolmanneksi suurin aiheryhmä. Kirjastotilojen muutoksiin suhtauduttiin sekä positiivisesti että negatiivisesti. Klassinen positiivinen esimerkki on kunnantalon remontoiminen uudeksi kirjastoksi. Kemissä keskustelu roihusi toisentyypiseen suuntaan. Pohjolan Sanomien kotikaupungissa tutkimuksen toteutusaikana suunniteltiin tilauudistusta, jonka tarkoituksena oli uudelleenorganisoida kirjaston tilat niin, että samaan rakennukseen olisi ollut mahdollista sisällyttää myös muita toimijoita. Suomeksi tämä tarkoittaa kirjaston tilojen pienentämistä. Tähän otettiin myös useassa jutussa kantaa ja hanke sai runsaasti kritiikkiä kirjastohenkilöstön perusteluista huolimatta.

Kirjastojen palvelut ja saavutettavuus -ryhmä käsittelee erilaisia kirjaston palveluja, kuten Internetin käyttömahdollisuutta sekä palvelujen saavutettavuutta, kuten liikenneyhteyksiä. Tekstit saattoivat vaihdella hyvin neutraaleista, toteamustyyppisistä argumenteista äärimmäisen negatiivisiin ja kirjastoon kriittisesti suhtautuviin puheenvuoroihin esimerkiksi siitä, kuinka Internetin käytöllä kirjastossa ei ole mitään lisäarvoa itse laitokselle eikä asiakkaalle.

Yhteistyöhankkeita käsittelevissä teksteissä äänessä olivat useimmiten kirjoittajaryhmä ”muut”, esimerkiksi Kansalliskirjaston lakimies, Kansallisen audiovisuaalisen arkiston edustaja tai taidealan toimija. Näissä teksteissä korostui halu tehdä yhteistyötä kirjastojen kanssa esimerkiksi taidelainaamojen merkeissä tai taata kirjastoaineistojen laajempi käyttö digitoituna aineistona verkossa.

Kirjastonkäytön ja kirjastoaineistojen muutosta käsiteltiin kolmessa mielipidetekstissä. Muutoksella aineistoissa tarkoitan tässä esimerkiksi liikuntavälineitä, joita on kohdeju-

kaisujen levikkialueilla otettu kirjastojen kokoelmiin. Tähän teksteissä suhtauduttiin melko kaksijakoisesti: toisaalta kirjasto nähtiin soveltuvana paikkana muidenkin palvelujen ja aineistojen tarjoamiseen, mutta korostettiin kirjaston ydintehtävää kirjallisuuden ja kulttuurin tarjoajana. Kirjastonkäytön muutosta käsiteltiin tekstissä, jossa toimittaja pohti lisääntyntä verkkoasiointia ja alentuneita lainauslukuja.

Ikuisesti relevantti aihe, kirjastojen rahoitus, näkyy myös mielipideosastolla. Kirjastojen rahoitusta käsiteltiin monesta näkökulmasta. Kahden tekstin aiheena oli kritiikki kuntien kirjastoihin kohdistamia määrärahasäästöjä kohtaan, joka on mielestäni loogista ottaen huomioon sen, että kohdejulkaisujen levikkialueilla kaksi kaupunkia sai vuosina 2008 – 2010 Kirjakillan palkinnon niukimmista aineistomäärärahoista. Lisäksi debatoitiin ironiseen sävyyn maksuttomuuden järjettömyydestä ja verrattiin kirjastojen rahoitusta televisiolupamaksuun. Muita aiheita mielipideteksteissä olivat avoimen lähdekoodin käyttö kirjastojärjestelmissä, kirjastojärjestelmien puutteet sekä sunnuntaiaukiolot.

Mielipideaineistossa korostuu sama ilmiö kuin muidenkin tekstien aihe- ja puhujavalinnassa. Kirjastoista käytävä keskustelu oli hyvin paikallista. Käytännössä sitä kävivät kirjastojen asiakkaat ja henkilöstö. Julkaisujen toimituksen rooli oli Helsingin Sanomia lukuun ottamatta marginaalinen. Myöskään mielipidesivuilla ei juuri näkynyt poliittista vaikutusvaltaa: vajaasta viidestäkymmenestä mielipidekirjoituksesta yksi oli kaupunginvaltuutetun kynästä. Mielipiteensä ilmaiseminen sanomalehden sivuilla oli myös yhtä poikkeusta lukuun ottamatta aikuisten käymää keskustelua ja naisvaltaista: naisten puheenvuoroja oli kaksinkertainen määrä miehiin verrattuna. Toisaalta kirjastokirjoittelussa sukupuolettomuuskin on verrattain yleistä: yhdeksässä puheenvuorossa sukupuolta ei ilmaistu.

7.6 Yhteenveto määrällisen sisällön erittelyn tuloksista

Määrällisen analyysin pohjalta kirjaston julkisuuskuvaan vaikuttavat selkeästi tietyt tekijät. Kirjasto nähdään paikallisena ilmiönä: paikallis- tai maakuntatason uutisointia oli määrällisesti eniten. Myös puhujarakenteessa paikallisuus korostui, sillä kirjaston asiakkaiden, henkilökunnan sekä kuntatason toimijoiden osuus kaikista puhujista oli lähes 80 prosenttia (79,3). Vaikka asiakkaiden ja henkilökunnan suhteen ei paikallisuut-

ta olekaan analysoitu tutkimuksessa tarkemmin, useimmiten lähteinä käytetään paikallisia henkilöitä.

Kuten juttujen aiheuokittelu osoittaa, kirjastoaiheinen julkinen keskustelu ei keskity määrällisesti tiettyihin aiheisiin. Pääsääntöisesti voidaan kuitenkin sanoa, että usein kirjaston fyysinen toimintaympäristö luo kontekstin kirjastoaiheiselle uutisoinnille, sillä jutuista 80 prosentissa aihe liittyi kirjastotilaan tai -rakennukseen. Jos tähän luokitteluun lisätään painettuja aineistoja käsittelevät jutut, osuudeksi tulee 84,3 prosenttia. Usein kirjasto konkretisoituu eri toimintayksikköjensä kautta ja myös muutoksista kirjastojen tiloissa uutisoidaan paljon (rakennushankkeet, lakkauttamispohdinnat). Tutkimusaineisto vahvistaa mielikuvaani siitä, että kirjastotilat ja -rakennukset ovat uutisaiheena ja julkisen keskustelun kohteena perinteisiä ja vaikuttavat myös laajemmin kuin tarjoamiensa kirjastopalvelujen kautta. Rakennukset vaikuttavat myös kaupunkikuvaan ja arkkitehtuuriin; usein myös kunnan tarjoamat palvelut konkretisoituvat fyysisen palvelupisteen kautta. Esimerkiksi tietoverkkojen välityksellä käytettävien palveluiden varsinaista esiintuloa saa mediassa odottaa vielä.

Kirjasto profiloituu myös tapahtumatarjontansa kautta sekä usein myös pienten, arkisten ilmiöiden myötä. Esimerkiksi kirjastojen aukioloajat ovat kohdejulkaisujen vakioutisointia, samoin aineistolahjoitukset. Tarkasteltaessa kirjastoaineistoja kirjallisuuden rooli on määrällisesti merkittävin. Kirjallisuuteen liittyvä julkisuus myös poikkeaa luonteeltaan muista aineistotyypeistä. Musiikki ja audiovisuaalinen aineisto, jotka ovat kirjallisuuden ohella kirjastojen vakiintuneita aineistomuotoja, eivät nouse samalla tavalla juttujen keskiöön eikä näiden aineistojen aktiivikäyttäjistä uutisoida samalla tavalla kuin aktiivilukijoista.

Pohdittaessa kirjastojen julkisuuskuvaa jutuissa käytettyjen lähteiden ja mielipideaineiston kirjoittajarakenteen kautta, on asiakkaiden vaikutus kiistaton. Tämä korostaa mielestäni sitä, kuinka kirjasto profiloituu kuntalaisten peruspalveluna, jonka ”asiantuntijoita” mediassa ovat muiden toimijoiden lisäksi asiakkaat itse. Asiakkaiden aktiivisuus kirjastopalvelujen suhteen on yleinen jutunaihe mediassa. Asiakkaidensa kautta kirjasto näyttyy lähes kaikenikäisten palveluna, ainoastaan nuorten osuus siteeratuista puhujista on alhainen. Kirjaston koetaan olevan tarpeellinen nuorille, mutta tämän puolesta argu-

mentoivat yleensä aikuiset asiakkaat tai kirjaston henkilökunta. Yllättävää puhujaraken-
teen kannalta on poliittisten päättäjien melko vaatimaton osuus julkisessa kirjastokes-
kustelussa: sekä kunnallistason että valtakunnallisten poliittisten päättäjien ääni jää tut-
kimusaineistossa hyvin hiljaiseksi. Tähän ei vaikuttanut edes vuonna 2008 pidetyt kun-
nallisvaalit.

Kirjaston julkiseen kuvaan vaikuttavat myös voimakkaasti alueelliset trendit. Helsingin
Sanomien kirjastokeskustelu on vuosina 2008 – 2010 painottunut puheeseen keskusta-
kirjastohankkeesta ja siihen liitetystä palveluverkkoselvityksestä lähikirjastojen lakkaut-
tamishankkeineen. Pohjoisessa kirjastojen toimintaympäristö näyttäytyy melko toisen-
laisena: uudisrakennushankkeiden sijaan Lapissa kirjastotoiminnan muutostrendinä on
kirjastopalvelujen integrointi ja tehostaminen. Kirjaston julkisuuskuvassa korostuu
myös yhteistyön merkitys, useimmiten kirjastoalan sisäisesti.

Määrällisen analyysin kautta kirjastosta hahmottuva julkinen kuva on myös arvolatau-
tunut. Kirjasto nähdään maksuttomana, tasa-arvoisena kulttuuritoimijana, joka tukee
pääsyä tietoon, viihteeseen ja kulttuuriin. Kirjasto on myös kohtaamispaikka, rauhoit-
tumisen tyyssija ja sivistyksen mekka. Kirjastoon liitetyt arvot ovat poikkeuksetta posi-
tiivisia. Toki kirjaston puolesta ja sen merkityksestä argumentoivilla on positiivinen
katsantokanta aiheeseen ja todennäköisesti he ovat palvelujen aktiivikäyttäjii. Arvola-
tautuneessa puheessa korostuu myös huoli kirjastojen ja kirjastopalvelujen tulevaisuu-
desta, niukasta resursoinnista ja aineistomuotojen muutoksesta. Yllättävänä keskustelun
aiheena pidin elektronisiin aineistoihin ja niiden mahdolliseen yleistymiseen liittyvää
argumentointia. Elektronisten aineistojen nähtiin asiakasnäkökulmasta vaikuttavan ne-
gatiivisesti kirjastojen toimintaan ja jopa uhkaavan kirjastojen ”vuosisataista perinnet-
tä”. Tämä tuntuu itsestäni erikoiselta siitä näkökulmasta ajatellen, että kirjaston perus-
tehtäväksi on jo kirjastolaissa määritelty kansalaisten tietojen ja taitojen kehittämisen
edistäminen. Kirjasto kuitenkin profiloituu voimakkaasti kirjallisuuden ja painetun kult-
tuurin edistäjänä, jolle elektroniset aineistot näyttäytyvät uhkana. Aineistomuotojen
muutoksen lisäksi merkittävän uhkan kirjastojen tulevaisuudelle loi kirjastojen resur-
sointi, jonka riittämättömyydestä argumentoitiin monin tavoin.

7.7 Kirjastokeskustelun kehukset

Esittelen seuraavassa kehysanalyysin tulokset. Laadullisen kehysanalyysin kautta pyrin tuomaan yksittäisten juttujen taustalla olevia laajempia kirjastokeskustelun kehyyksiä. Määrällisessä analyysissä korostui kirjaston saaman mediahuomion monimuotoinen luonne, joka tuo kehysanalyysiin omat haasteensa.

Tutkimusaineistosta olen paikallistanut viisi kehystä: traditio, integraatio, niukkuus, saatavuus ja palvelukulttuurin muutos. Tradition kehyksessä kirjaston ensisijaisena funktiona on toimia perinteen jatkajana: painetun tiedon ja kirjallisuuden välittäjänä fyysisessä kirjastotilassa. Integraation kehyksessä korostuu kirjastojen aktiivinen rooli yhteistyökumppanina sekä yhteistyön merkitys alan tulevaisuudelle. Niukkuuskehyksessä fokus on resursoinnissa. Saatavuuden ja palvelukulttuurin muutoksen kehukset ovat tietyllä tapaa kolikon käänttöpuolia: kirjastopalvelujen saatavuuden parantaminen sekä muutokset palvelukulttuurissa nähdään kirjaston menestystekijöinä. Esittelen seuraavassa kunkin kehysten, yhteenvedon kehysanalyysistä sekä analysoin tulkintakehysten välisiä suhteita.

7.7.1 Tradition kehys

Tradition kehyksessä kirjasto nähdään ensisijaisesti niiden palvelujen ja aineistojen kautta, jotka ovat jo vakiinnuttaneet asemansa kirjaston toiminnassa. Kirjasto profiloituu kirjallisuuden välittäjänä, jonka ydintoimintana nähdään painettujen kokoelmien tarjoaminen fyysisessä kirjastotilassa. Myös muut aineistomuodot, kuten musiikki- tai elokuva-aineisto, nähdään osana kokoelmia, mutta niille ei anneta samanlaista statusta kuin kirjallisuudelle tai lehdille. Tradition kehyksessä asiakkaan representaatio konkretisoituu lukemiseen tai aktiiviseen lukemisharrastukseen, jonka painoarvon hän ymmärtää ja jota vaalii. Erityishuomion saavat lapset, joiden lukemisharrastuksen edistäminen nähdään merkittävänä. Väliverroksen käsitteitä käyttäen tradition kehysten perusongelmia on kaksi: lukemisaktiivisuuden vähenemiseen vaikuttava yhteiskunnallinen ja kulttuurinen kehitys sekä vähäisemmässä määrin myös kirjastojen niukka resursointi. Tradition kehys on tutkimusaineistossa voimakkain.

Tradition kehystä luodaan tutkimusaineistossa monen toimijaryhmän osalta. Päätoimijoina ovat julkaisujen toimittajat, kirjastohenkilökunta sekä kirjastojen asiakkaat, mutta heidän tapansa luoda kehystä poikkeavat keskenään. Toimittajien argumentaatio sekä kielelliset valinnat luovat tradition kehystä niin, että kirjastoa kuvataan usein kirjallisuuden sekä lukemisharrastuksen kautta. Näihin liittyviä argumentteja toimittajat käyttivät kuvaamaan monentyyppisiä kirjastoon liittyviä tilanteita. Esimerkiksi aukioloaikojen supistamista kuvattiin lauseella ”ensi vuonna sastamalalaiset eivät enää pääse lauantaisin lainaamaan kirjoja tai lukemaan lehtiä”. Pirkanmaalla toteutettuun kirjastojärjestelmän päivitykseen liittyvä uutisointi korosti kirjojen uudelleentarroitusta, vaikka suurimmat muutokset koskivat kirjastojen verkkopalveluita. Näkökulmaksi valittiin henkilökunnan ”askartelu” kirjojen parissa. Samaa aihetta käsittelevän jutun otsikointina oli ”Remes ja Tervo odottivat jo hyllyssä lainaajaa”. Kirjaston valmistautumista remontointiin kertovassa jutussa pääpaino oli kirjakappaleiden varastoinnilla. Tämän tyyppisiä esimerkkejä tutkimusaineistossa on todella paljon ja onkin perusteltua sanoa, että toimittajat kuvaavat kirjastoa usein kirjojen tai kirjallisuuden kautta.

Toimittajien tapa luoda tradition kehystä näkyy myös siinä, millaista erityishuomiota kirjallisuus saa muihin aineistolajeihin verrattuna. Julkaisujen perussisältöä ovat esimerkiksi lainatuimpien tai suosituimpien kirjojen luettelot sekä jutut, joissa kirjastoammattilaista haastatellaan kirjallisuuden trendeistä. Tämän tyyppistä huomiota vaille jäävät käytännössä kaikki muut aineistolajit, joiden rooli on useimmiten maininta sivulauseessa kirjakokoelmia täydentäen. Tradition kehystä luo myös uutisointi esimerkiksi Kirjatalkoot -hankkeen etenemisestä, jonka vaikutus nähdään lähes täysin positiivisena.

Aiheenvalinnan ja kielellisten valintojen kautta toimittajat luovat kehystä myös mielipiteenilmaisun kautta. Mielipideaineistossaan toimittajat perustelevat kirjastojen merkitystä sillä, että se mahdollistaa lukemisen ja sitä kautta myös sivistyksen kaikille kansalaisille sosioekonomisesta taustasta riippumatta. Kirjastolla nähdään olevan kulttuuri-tehtävä, jota se toteuttaa kirjallisuutta levittämällä.

Tradition kehüksessä merkittävä aspekti on myös lukevalla asiakkaalla, jota tuovat esiin sekä kirjaston asiakkaat että toimittajakunta. Juttujen aiheenvalinnassa näkyy selkeästi, kuinka aktiivilukijoita tuodaan korostetusti esille, esimerkiksi pyytämällä teiniä vink-

kaamaan sopivaa kesälukemista ja samalla kertomaan omasta lukemiseen painottuvasta kirjastonkäytöstä. Koululaisryhmän vierailussa kertovassa jutussa toimittajan näkökulma ja haastattelukysymykset liittyvät lukemistottumuksiin sekä ”seikkailuihin kirjahyllyjen välissä”. Aktiivisimpana asianajajana koko kehykselle toimivat kuitenkin asiakkaat, joiden kirjastonkäyttöä kuvattiin usein lukemisen kautta. Asiakkaat korostivat lukemisen merkitystä sekä omaan elämäänsä että laajemmin jopa niin, että ajanpuutteen vuoksi niukaksi jäävää lukemista perusteltiin hieman nolostuneeseen sävyyn tai luke-mattoman kirjan todettiin olevan häpeä koko kansakunnalle. Useimmiten asiakkaat kuitenkin toisinsivat kehystä kuvaamalla lukemista harrastuksenaan sekä ajanvietteenään ilman, että käytettyihin argumentteihin liittyi arvolatausta. On kuitenkin perusteltua sanoa, että tradition kehyksessä lukemisen ja sitä kautta hankitun sivistyksen nähdään meritoivan ihmisen. Lukemisen kautta yksilön koettiin kehittyvän ”ihan eri tavalla kuin tietokoneruutua tai televisiota tuijottamalla”. Vastaavaa arvopuhetta ei liitetä esimerkiksi aktiiviseen musiikinkuuntelijaan tai elokuvaharrastajaan. Asiakkaiden lisäksi myös toimittajat argumentoivat näin.

Asiakkaiden argumentaatiossa korostuu myös jokseenkin kielteinen suhtautuminen painetuista kokoelmista poikkeaviin aineistomuotoihin, kuten elektronisiin aineistoihin tai täysin uudentyypisiin aineistomuotoihin. Fyysisten kirjojen vähenemisen ja elektronisten aineistojen nähtiin johtavan jopa kirjastojen lopettamiseen. Kirjastojen myös toivottiin säilyvän ”kirjojen kiehtovana maailmana” eikä ryhtyvän ”puuhakeskuksiksi”, viitaten liikuntavälineiden tarjoamiseen. Painetulla kirjallisuudella nähtiin olevan erityinen merkitys kulttuurillemme. Painoarvoa saa myös henkilökohtainen palvelu, jolla asiakkaiden argumentaatiossa nähdään olevan muutakin kuin välinearvoa esimerkiksi vanhusten arjessa. Itsepalvelun trendiin tutkimusaineistossa suhtaudutaan moniäänisesti, mutta asiakkaiden puheessa korostuu usein henkilökohtaisen palvelun merkitys.

Kirjastoammattilaisten rooli tradition kehyksen luojina ei ole yhtä selkeäpiirteinen tai aktiivinen kuin asiakkaiden tai toimittajien, vaan henkilökunta toimii enemmänkin traditiopuheen mahdollistajana esimerkiksi tapahtumatarjonnan kautta. ”Vuoden lukijan” palkitseminen sekä lapsille ja nuorille suunnatun ”himolukija” -kilpailun järjestäminen korostaa lukemisen merkitystä ja tarjoaa tiedotusvälineille potentiaalisen tilaisuuden

tuoda esiin kirjastojen roolia kirjallisuustoimijana. Toki kirjastoammattilaiset myös aktiivisesti argumentoivat lukemisen puolesta, mutta muista puhujaryhmistä poiketen kirjastoammattilaiset viestivät tasa-arvoisemmin myös muista aineistomuodoista. Kuitenkin fyysisten kirjojen kautta usein tuodaan esiin kirjastotyötä: kirjastoauton kuljettaja kertoo aineistojen suosittelusta sen, että tuntemattomille asiakkaille on vaikeaa suositella lukemista ja virkailija kertoo pitävänsä kirjojen lainauskuntoon saattamisesta. Se, että kirja siirtyy lainattavaksi hitaammin, toimii yleisesti myös metaforana henkilökunnan vähenemiselle.

Tradition kehys syntyy muista kehyksistä poiketen sirpalemaisemmin. Sitä toisinnetaan monin tavoin, joka luo kehyksen voimakkaan aseman. Merkittävin tekijä kehyksen voimakkuudelle on se intensiteetti, jolla kirjallisuus liitetään kirjaston ydintoiminnaksi. Kirja on vahva symboli kirjastolle jo laitoksen nimen vuoksi. Toimittajien aiheenvalinnan ja kielellisten keinojen, kirjaston esimerkiksi tapahtumatoiminnallaan luovan kontekstin avulla sekä asiakkaiden kirjallisuuspuheen kautta traditio on keskustelun kehyksistä voimakkain. Kielellisesti tarkasteltuna kirjallisuuteen liitetään neutraalin uutiskielen lisäksi myös voimakkaita tunneilmajaisia: puhutaan kirjojen parhaudesta ja kiehtovasta maailmasta, rakkaudesta kirjoihin, lukemisharrastuksen hienoudesta ja mittaamattomasta arvosta, lukuinnon siemenistä, henkisestä pääomasta sekä lukemisen hauskuudesta. Kirjastoa kuvaillaan lukutaidon ja sivistyksen lähteeksi, aktiivisia asiakkaita lukuja kirjatoukiksi. Tradition kehys syntyy fuusiona näistä kielellisistä argumenteista, toimittajien aiheenvalinnasta, kirjaston luomasta kirjallisuusmyönteisestä kontekstista unohtamatta sitä, kuinka kirjaston toimintaa kuvataan usein fyysisen teoskappaleen kautta.

7.7.2 Integraation kehys

Integraation kehyksessä kirjasto presentoituu yhteistyön, joko alan sisäisen tai ulkoisen, kautta. Kehyksen perusongelmat liittyvät kirjastopalvelujen saatavuuteen sekä resurssointiin: integraation kautta haetaan käytettävissä olevien resurssien, kuten aineistojen ja henkilöstön, täysipainoista hyödyntämistä ilman resurssien lisäämistä. Taustalla on halu tehostaa kirjastopalvelujen käyttöä sekä mahdollistaa kirjastojen toimintaedellytyk-

set. Integraatiota motivoi myös tarve tuottaa kuntapalveluja uudella tavalla esimerkiksi väestön ikääntymisen myötä. Verrattuna tradition kehykseen, integraatioon liittyvä kieli on luonteeltaan neutraalia uutiskieltä ja asiantuntijapuhetta, jossa metaforien ja muiden kielikuvien käyttö on hyvin vähäistä. Argumentaatiossa vedotaan tunteen sijasta järkeen. Integraatiokeskustelu on osittain luonteeltaan hyvin jäsentymätöntä: keskustelussa kirjastoalan sisäisestä yhteistyöstä on havaittavissa selkeää vastavuoroisuutta ja jatku-moa, mutta muiden yhteistyömuotojen suhteen ”keskustelu” koostuu lähinnä yksittäisistä puheenvuoroista.

Kehyksen puhujaryhmiä tarkasteltaessa on mielestäni perusteltua jaotella keskustelu kirjastoalan sisäiseen integraatioon sekä muuhun yhteistyöhön. Sisäisessä yhteistyössä kirjastoalan edustajien rooli on selvästi aktiivisin ja tietyllä tapaa integraation kehys onkin luonnollinen jatkumo alan vuosikymmeniä jatkuneelle yhteistyölle, vaikka sen muodot voivatkin poiketa aiemmasta perinteestä. Yleistyksenä voidaan sanoa, että kirjastoalan sisäisestä yhteistyöstä keskustelevat lähinnä kirjastoammattilaiset keskenään höystettynä satunnaisilla kuntajohdon puheenvuoroilla. Puhuttaessa muuntyyppisestä yhteistyöstä puhujajoukko on heterogeenisempi: keskusteluun osallistuu myös kuntien luottamushenkilöitä, sekä muita kulttuurialan toimijoita. Myös kirjastoalan ammattilais-ten ääni kuuluu, muttei yhtä voimakkaasti kuin edellä mainittujen. Kuntajohdon sekä toimittajien rooli korostuu erityisesti Helsingin keskustakirjastohankkeessa.

Kirjastoalan sisäinen yhteistyö on kehyksen määrällisesti merkittävin aspekti, jonka toimijana kirjastoalan lisäksi on vähäisessä määrin myös kuntajohto. Argumentaatiossa vedotaan järkeen: yhteistyön todetaan tuovan laajemmat kirjastopalvelut yhä useamman kuntalaisen ulottuville, helpottavan kirjastossa asiointia yli kuntarajojen sekä tehostavan esimerkiksi aineistojen käyttöä sekä kirjastotyötä. Yhteistyötä motivoi molemmissa puhujaryhmissä alan niukka resursointi. Alan sisäinen integraatio voidaan nähdä myös jopa edellytyksenä kirjastopalvelujen säilymiselle huolimatta siitä, että kirjaston asema on lakisääteisesti määritelty. Yhteistyöstä myös luodaan kaikkien puhujaryhmien toimesta hyvin positiivinen mielikuva, johon ei liity minkäänlaisia negatiivisia Aspekteja. Lapissa Pellon kunnan hallintojohtaja totesi yhteistä kirjastolaitosta perustettaessa, että

pyrkimys on säilyttää kirjastopalvelut jokaisessa yhteistyössä mukana olevassa kunnassa.

Kuntajohdon rooli toimijana on kuitenkin integraation kehyksessä rajattu, liittyen speifeihin hankkeisiin. Edellä mainittu Lapissa toteutettu kolmen kunnan yhteinen kirjastolaitos on tästä tyypillinen esimerkki, samoin Helsingin keskustakirjastohanke. Tässä kuntajohto toimii kuitenkin vastavaikuttajana integraation kehykselle. Helsingin keskustakirjastohankkeessa kuntien ja myös valtion yhteistyöllä tarkoitetaan tässä rahoitusyhteistyötä, johon kuntajohto on aktiivisesti ottanut kantaa lähinnä kriittisin äänenpainoin. Integraation kehystä luodaan voimakkaasti juuri näissä edellä mainituissa hankkeissa, vaikkakin puheenvuoroja integraation puolesta on toki muuallakin tutkimusaineistossa. Kunnan johdon rooli keskustelussa ei ole uudentyyppisen, innovatiivisen yhteistyön kehittäjän vaan rahakirstun vartijan.

Puhuttaessa kirjastojen muusta kuin alan sisäisestä yhteistyöstä, toimijajoukko on moniäänisempi. Kirjastot nähdään potentiaalisina yhteistyökumppaneina esimerkiksi muille kulttuurialan toimijoille sekä kuntapalvelujen tuottajille: kirjastotilojen toivottaisiin ”avaavan ovensa” esimerkiksi taidelainaamoille ja pelialan yrityksille sekä kirjastoautojen tuovan muita kuntapalveluita erityisesti ikääntyneille kuntalaisille. Samalla kirjastoja halutaan integroida myös muiden kuntapalvelujen yhteyteen, esimerkiksi monitoimitaloihin ja nuorisotilojen yhteyteen. Tähän liittyvä keskustelu on luonteeltaan hajanaista ja koostuu lähinnä yksittäisistä puheenvuoroista heterogeenisistä toimijaryhmistä. Toimijoina ovat kunnan luottamushenkilöt, eri toimijoiden edustajat, toimittajat sekä kirjastoalan edustajat. Keskustelun jäsentymätön luonne ei luo selkeää kuvaa integraatiosta joko kunnan hallintorajat ylittäen tai muiden toimijoiden kanssa, vaan integraation kehys edustaakin tältä osin tämänhetkistä pyrkimystä laajempaan yhteistyöhön. Puheen roolitus on kuitenkin selkeää: kirjasto ei juuri aktiivisesti tutkimusaineistossa etsi yhteistyömuotoja muiden kuin kuntarajojen tai oman alan sisältä, vaan yhteistyön aloitteentekijänä toimivat muut puhujaryhmät.

Tarkasteltaessa integraation valtakunnallisesti eri muotoja, tutkimusaineistosta käy ilmi merkittävä alueellinen vaihtelu. Lapissa seutukirjastohankkeiden kautta halutaan taata lain velvoittamat kirjastopalvelut ja motivaatiota haetaan kuntien selkeästi heikosta ta-

loustilanteesta. Siirryttäessä etelämmäs, Pirkanmaalla ja Satakunnassa integraatiota haetaan seudullisista kirjastojärjestelmistä, jotka mahdollistavat esimerkiksi kirjastoaineistojen tehokkaamman liikkuvuuden yli kuntarajojen ilman hallintomallien muuttamista. Helsingissä erityisesti keskustakirjaston kaavaillaan tekevän innovatiivista yhteistyötä eri toimijoiden kanssa ja tarjoavan yhteistyömahdollisuuksia myös kaupallisille toimijoille. Suomalaisen kirjastolaitoksen ”lippulaivaksi” suunniteltuun kirjastoon halutaan mediapuheessa monentyyppistä toimintaa ja useita eri toimijoita, joka tutkimusaineistossa näkyy selkeästi. Integraatiolla ei tässä siis tarkoiteta mitään tietentyyppistä toimintaa vaan yhteistyön muodot vaihtelevat tapauskohtaisesti. Integraation kehyksessä olennaista on kuitenkin ajatus siitä, että kaipuu nykyhetkeä suurempaan yhteistyöhön on kaksisuuntaista: kirjastoa kaivataan kumppaniksi ja samalla kirjasto tiedostaa yhteistyön merkityksen kilpailussa ihmisten ajasta ja kirjaston roolin säilyttämisessä.

7.7.3 Niukkuuden kehys

Kuten myös Arvolan (2005) tutkimuksessa, myös tässä tutkimusaineistosta eräänä laajempaan keskustelun kehystenä nousee niukkuuden kehys, jossa perusongelmana on kirjastojen resursoinnin vähäisyys. Tähän ongelmaan eri puhujaryhmät hakevat ratkaisuja: kirjastoammattilaisten näkemys on usein resurssien tehokkaampi hyödyntäminen, asiakkaiden ja toimittajien taas lisärahoituksen saanti. Kehys poikkeaa muista kehyksistä siten, ettei se ilmene aineistossa paljoakaan itsenäisesti vaan muiden kehysten taustalla vaikuttaen. Olen kuitenkin ottanut sen mukaan kehysanalyysiin siksi, että se mielestäni muokkaa kirjastojen julkista kuvaa erittäin voimakkaasti. Puhe niukoista resursseista on samalla puhetta myös palvelujen saatavuudesta ja niiden tasosta. Usein niukkuuden kautta myös kuvastetaan muutoksia kirjastopalveluissa. Niukkuuden kehyksessä näkyy myös selkeästi eniten taantuman vaikutus, mutta myös suuret alueelliset erot. Niukkuuden kehukseen vaikuttaa selkeästi median uutisoinnin logiikka siitä, että negatiivisuus on merkittävä uutisarvo. Yksinkertaistetusti voisi sanoa rahasta puhuttavan silloin, kun sitä ei ole.

Tarkasteltaessa kehysten puhujaryhmiä merkittävimpään asemaan nousevat kirjastoammattilaiset sekä puhujaryhmä asiakkaat-toimittajat, joiden roolit kuitenkin poikkeavat toisistaan. Kirjastoammattilaisten rooli niukkuuden kehyksessä on kaksijakoinen.

Kirjastoammattilaiset, usein kirjaston johto, saa talouskeskustelussa luonnollisesti palstamillimetrejä ja sitä kautta he ovat luomassa käsitystä kirjastojen usein heikoista taloudellisista toimintaedellytyksistä. Kuitenkaan tutkimusaineistossani kirjastoammattilaiset puhuvat usein rahasta neutraalisti ja avoimesti, muttei muista puhujaryhmistä poiketen kuitenkin kovin tunnepitoisesti. Tilannetta ei kaunistella, mutta siihen suhtaudutaan realistisesti, vaihtoehtoja pohtien: edullisempia investointeja ja fyysisten toimipisteiden korvaamista kirjastoautopalveluin. Tunnepitoisempi ilmaisu näkyy lähinnä yksittäisissä sanavalinnoissa, joissa kirjastojen arkea kuvaillaan ”pinnistelyksi” ja ”kamppailuksi”.

Toimittajien ja asiakkaiden puhujaryhmän vaikutus kehyykseen on toisentyypinen. Toimittajat ja asiakkaat ottavat rohkeasti kantaa kirjastojen niukkojen resurssien lisäämiseksi ja käyttämässään kielessä näkyy tunnepitoinen suhtautuminen kirjastojen resurssipulaan. Meneillään olevaa kehitystä kuvailtiin erityisesti pohjoisessa ”kurjistumiseksi” sekä ”takaperoiseksi kehitykseksi”. Argumenteissa korostuu myös se, kuinka kirjastoihin kohdistuvilla säästöillä ei ole merkittävää vaikutusta kuntien taloustilanteeseen. Kirjastojen kuvattiin olevan myös ”ainaisessa rahapulassa”.

Niukkuuden kehystä luodaan myös aiheenvalinnan kautta. Kirjastojen talouden suhteen tietyt teemat ylittävät uutiskynnyksen toistuvasti. Klassinen esimerkki on Kirjakillan myöntämä palkinto niukimmista aineistomäärärahoista, joka vuosina 2008 ja 2009 myönnettiin Satakunnan Kansan levikkialueelle Kankaanpäähän. Tutkimusaineistossa korostuu myös taantumien vaikutus, joka jo leikkasi kirjastojen määrärahoja tai jonka ennakoitiin leikkaavan niitä lähivuosina. Niukkuuden mielikuvaa luovat myös uutisointi virkojen täyttämättä jättämisestä sekä toimipisteiden ja palvelumuotojen lopettamisesta.

Julkisessa keskustelussa yllättävää on se, kuinka investoinnit ja taloudelliset panostukset kirjastojen toimintaan voivat vaikuttaa myös niukkuuden mielikuvan luomiseen. Konkreettisimmin tämä ilmenee keskustelussa Helsingin keskustakirjastosta ja Kirjatalokoot -hankkeesta. Kirjatalokootin kautta kirjastot saivat lisärahoitusta kirjallisuuden hankintaan, mutta samalla muiden aineistomuotojen määrärahat laskivat. Keskustakirjaston suhteen asiakkaiden ja toimittajien epäilyksenä on tutkimusaineistossa ollut uuden kirjaston rakentaminen lähikirjastojen kustannuksella. Keskustakirjaston rahoitus on myös

luonut tietyllä tapaa niukkuuden mielikuvaa, kun korkean profiilin hankkeesta on keskusteltu paljon. Vaikka hankkeeseen on suunniteltu merkittävää investointia, ei sen vaikutus kirjastojen julkiseen kuvaan ole yksiselitteinen. Tämä kuvaa mielestäni sitä, kuinka kirjastojen ja kuntatalouden suhteen on totuttu ajatukseen heikosta taloustilanteesta, jossa jaettavana on aina liian vähän. Jos kirjastoihin investoitaisiin Helsingin suunnitelmien tapaan, yleisö pelkää karsintaa kirjastopalvelujen muusta tarjonnasta eikä oleta rahoituksen lisääntyneen.

Kehyksessä korostuu myös rahapuheen abstrakti luonne. Kunnalliselle taloudenpidolle tyypillisesti konkreettisten eurojen sijaan puhutaan usein määrärahoista tai kiertoilmauksin, esimerkiksi ”rahkeiden riittämisestä”. Niukkuuden kehyksessä vastakkain ovat myös kuntatalous kokonaisuutena että kirjastojen taloustilanne. Vallitsevana ajatuskulkuna, jota tutkimusaineistossa toisinnetaan, on ajatus kuntien pakkosäästämisistä. Kirjastojen näin ei kuitenkaan toivota tekevän. Keskustelu niukkuudesta on myös sillä tavoin jäsentymätöntä, että sitä ei useimmiten kytketä konkretiaan ja oletetaan, että julkaisujen lukijat ovat jollain tasolla perillä tutkimuksen ajankohdan taantumasta, koska usein argumentaatioissa jäädytään ”säästää pitää” -tasolle, ilman perusteluja.

Niukkuuskehyksessä yllättävää on taloudellisista realiteeteista päättävien, kunnan luottamushenkilöiden sekä valtakunnallisten päättäjien marginaalinen rooli. Kirjaston julkiseen kuvaan vaikuttaa mielestäni voimakkaasti ajatus siitä, että kirjastopalveluista ei tulisi säästää – onhan se käytetyimpiä kuntapalveluja ja kulttuuripalveluista suosituin. Kenenkään sitä haluamatta silti niin tapahtuu ja usein selitystä antamatta, säästämismantraa hokien. Tietyllä tavalla niukkuus on hyväksytty osaksi kirjastojen arkea, vallitsevaksi tilanteeksi. Kirjastoseuran toiminnanjohtajan sekä Kemin kirjastotoimenjohtajan sitaatit summaavat niukkuuden kehyksen avainkohdat.

”Monet nykyisistä pulmakohdista ovat kytköksissä toisiinsa: aukioloajat ovat vähentyneet, koska henkilökuntaa ei ole riittävästi. Koska henkilökuntaa ei ole riittävästi, ei kirjastoja pystytä pitämään sunnuntaisin auki. Sunnuntiaukiolon puuttuminen taas näkyy kävijämäärässä.” (Kirjastoseuran toiminnanjohtaja, Pohjolan Sanomat 26.10.2008.)

”Nyt kirjasto kamppailee vähenevän henkilökuntamäärän, suhteellisen korkeiden vuokrien ja entistä vähäisempien kirjamäärärahojen puristuksessa.” (Kemin kirjastotoimenjohtaja, Pohjolan Sanomat 8.10.2010.)

7.7.4 Saavutettavuuden kehys

2000-luvun kirjasto toimii edellisiin vuosikymmeniin verrattuna muuttuvassa toimintaympäristössä. Asiakkaiden arki on muuttunut: vapaa-aikaa on enemmän kuin aikaisemmillä sukupolvilla, samoin mahdollisuuksia käyttää sitä. Samalla perinne laajasta, kattavasta kirjastoverkosta on kokenut kolhuja ja myös kirjastonkäytön tavat ovat sekä muuttuneet että muutoksessa.

Yhdeksi julkisen keskustelun kehykseksi olen luokitellut saavutettavuuden. Kehyksen perusongelmana on kirjastopalvelujen saavutettavuus lähtien siitä oletuksesta, että menestyäkseen kirjastopalveluiden on oltava asiakkaiden saavutettavissa sekä fyysisesti että virtuaalisesti entistä asiakasystävällisemmin. Saavutettavuuden kehyksessä on monenlaisia aspekteja, joista voimakkain on ajatus lähipalvelusta. Samalla kehys sisältää myös virtuaalisen kirjastonkäytön mahdollisuudet ja niiden nostamisen perinteisten kirjastopalvelujen rinnalle.

Kehyksen toimijaryhmistä merkittävin on asiakkaat, joiden rooli tarkentuu lähipalvelun puolustajiksi. Määrällisessä analyysissä eräs kirjastoihin olennaisesti liitetty arvo onkin juuri lähipalvelu, jota ollaan valmiita puolustamaan aktiivisesti. Lähipalvelun puolesta argumentoivat voimakkaimmin juuri asiakkaat, joiden roolia määrittelee juuri lähipalvelun puolustamisen aspekti. Lähipalveluiden puolesta argumentoidaan usein lasten ja vanhusten kautta, joiden arkeen kirjastolla nähdään olevan suuri vaikutus. Lähipalveluiden koetaan myös tuovan tasa-arvoa niiden elämään, joilla ei syystä tai toisesta ole mahdollista käyttää kauempana olevia palveluita. Vastavoimana lähipalveluille nähdään keskittämisen trendi ja ”suuri on kaunista” -ajattelu, joihin suhtautuminen on kriittistä. Myös toimittajat ovat tässä kehyksen aspektissa aktiivinen puhujaryhmä. Asiakkaat osallistuivat myös keskusteluun laajemmista aukioloajoista, mutta heidän roolinsa tässä oli lähinnä ”kysyttäessä kommentoijan”. Kielellisiä keinoja tarkasteltaessa vedottaessa lähipalveluiden säilymiseen kieli on verrattain monisyistä: lasten puolesta vedottaessa

tyypillistä oli korostaa lapsia ”arvokkaimpana, mitä meillä on” ja lähikirjaston koettiin olevan ”kylän keskus”. Usein myös vedottiin suoraan päättäjiin, jotka kuitenkin eivät keskusteluun tutkimusaineistossa juuri osallistuneet.

Kirjastoammattilaisten näkökulmasta saavutettavuuden kehystä luodaan usein eri näkökulmasta kuin asiakkaan tai toimittajien. Saavutettavuuden perusongelman ratkaisuna pidettiin fyysisten kirjastojen saavutettavuuden parantamista esimerkiksi aukioloaikojen paremmalla kohdentamisella asiakkaiden vapaa-aikaan ja erilaisin itsepalvelun keinoin sekä verkon välityksellä tarjoavien kirjastopalveluiden tehostaminen. Aukioloaikojen laajentuminen keskittyi tutkimusaineistossa lähinnä sunnuntaiaukiolojen pohtimiseen. Valtakunnallisesti vuosina 2008 – 2010 varsinaiset kirjastot (pl. lehtilukusalit) olivat avoinna sunnuntaisin vain Helsingissä ja Turussa, jota pidettiin merkittävänä ongelmana kirjastojen saavutettavuuden kannalta. Helsingin keskustakirjasto-hankkeessa sunnuntaiaukioloa pidettiin itsestäänselvyytenä, josta ei oltu valmiita tinkimään. Keskustelu saavutettavuuden parantamisesta tältä osin oli monimuotoista: tutkimusaineistossa oli havaintoja selkeistä arvioista laajempien aukioloaikojen vaatimiin resursseihin että haavepuheeseen tulevaisuudesta.

Toinen saavutettavuuden kehukseen liittyvä aspekti ovat virtuaaliset kirjastopalvelut ja -aineistot, joihin suhtautuminen on eri puhujaryhmien kesken ristiriitaista. Puhujaryhmänä kirjastoammattilaiset korostavat verkkopalvelujen tärkeyttä, mutta toimittajien ja asiakkaiden suhtautuminen vaihtelee. Tutkimusaineistossa korostuivat erityisesti elektronisiin aineistoihin liittyvä kritiikki ja epäluulo, vaikkakin puheenvuorot aiheesta olivat yksittäisiä. Elektronisten aineistojen pelätään rapauttavan fyysiset kirjastotilat ja verkkopalvelujen käytön koettiin vaikuttavan myös laskeviin lainauslukuihin. Samalla aineistomuotojen muutos nähtiin kirjastoammattilaisten toimesta välttämättömäksi kehittymiseksi. Keskustelu elektronisista palveluista ja aineistoista on kuitenkin luonteeltaan jäsentymätöntä tulevaisuuspuhetta siitä, mitä tulevaisuuden kirjasto tulee tarjoamaan. Kritiikki e-aineistojen suhteen liittyy mielestäni osittain epävarmuuteen kirjastojen toimintaedellytysten säilymisestä tilanteessa, jossa tiedonvälitys on radikaalisti muuttunut yleisten kirjastojen edustamasta mallista.

7.7.5 Palvelukulttuurin muutos

Kirjastojen palvelukulttuuri ja -ajattelu on kehittynyt vuosikymmenten aikana radikaalisti: suljetuista kokoelmista on siirrytty avohyllyjen kautta 2010-luvun tilanteeseen, jossa asiakkaalla on monissa kirjastoissa mahdollisuus operoida täysin itsenäisesti. Pyrkimys on pois siitä autoritäärisestä tilanteesta, jossa kirjastoammattilainen on välittäjänä asiakkaan ja kokoelman välillä palvelun jokaista asiakasta. Viidenneksi kehykseksi olen tutkimusaineistosta määritellyt palvelukulttuurin muutoksen kehyksen, joka kulkee osittain käsi kädessä saatavuuden kehyksen kanssa, mutta fokus on selkeämmin kirjastojen konkreettisessa asiakaspalvelussa.

Palvelukulttuurin muutoksen kehys poikkeaa muista kehyksistä puhujaryhmien suhteen, sillä kehyksen asianajajina toimivat pelkästään kirjastoammattilaiset sekä muut alan edustajat. Kehystä luodaan monin keinoin, joista näkyvin aspekti on itsepalvelun korostuminen erityisesti lainaus- ja palautustoimintojen suhteen. Tutkimusaineistossa lainaus- ja palautusautomaattien yleistymisen on selkeä trendi, jonka puolesta argumentoidaan sekä kirjastoammattilaisten työnkuvaan vedoten että kirjaston toimintaedellytysten kannalta. Lainaustapahtuman todetaan olevan ”yksipuolista ja rasittavaa työtä, joka ei juurikaan haasta ammattitaitoa” ja automaation myötä ”henkilökunta vapautuu varsinaisiin tehtäviinsä”. Itsepalvelun puolesta argumentoidaan nykyisen palvelutason säilyttämisellä tai parantamisella taloustilanteessa, joka ei salli henkilökunnan määrän lisäämistä. Palvelukulttuurin muutoksen kehyksessä on ajatus asiakkaiden palvelutarpeiden vaihtelevuudesta ja resurssien kohdentamisesta tiettyihin asiakkaisiin.

Kehystä rakennetaan myös muin keinoin. Näkyvin trendi tästä on asiakasystävällisempi kokoelmatyö, jossa kirjastoaineistot järjestetään tiukan luokitusjärjestelmän sijasta palvelemaan asiakkaiden tiedonintressejä, myös houkuttelevampi esillepano huomioiden. Kirjastosta halutaan paikka, jossa asiakkaan on helpompi löytää sekä haluamansa aineisto että tehdä sattumanvaraisia löytöjä. Asiakaspalvelun suhteen tutkimusaineistossa korostuu hakeutuvampi ote, esimerkiksi kiinteitä palvelupisteitä vähentämällä ja henkilökuntaa jalkauttamalla. Tässä on mielestäni taustalla selkeä ajattelutavan muutos proaktiivisuuden suuntaan. Toisaalta aineisto halutaan järjestää asiakaslähtöisesti ja panos-

taa esillepanoon, mutta tiedonhaussa epävarmoja asiakkaita halutaan tukea aktiivisemmin.

Palvelukulttuurin kehys on mielestäni erityisen mielenkiintoinen tarkasteltava, sillä puhe tästä muutoksesta on täysin kirjastoammattilaisten puhujaryhmien tuottamaa eikä herätä kommentointia esimerkiksi asiakkaiden parissa. Tältä osin keskustelussa ei synny dialogia eri puhujaryhmien välillä. Tarkasteltaessa kehysten kielellisiä keinoja puheessa korostuu muutoksen välttämättömyys ja kirjastojen halu pysyä mukana yhteiskunnallisessa kehityksessä: toistuvia ovat esimerkiksi verbimuodot ”on tehtävä” ja ”on ajateltava”. Tässä mielessä motivaatio palvelukulttuurin muutokseen tuntuu tulevan kirjastoinstituution ulkopuolelta. Kehyksessä korostuu myös ajatus asiakaskunnasta heterogeenisenä joukkona, joiden tavat käyttää kirjastoa voivat poiketa toisistaan. Kehys muokkaa myös kuvaa kirjastoammattilaisten työstä. Argumentaatiossa korostuu ajatus lainaus-toiminnan ulkopuolisista ”varsinaisista töistä”, vaikka mielestäni juuri lainaus- ja palautustoiminta dominoi julkista kuvaa kirjastotyöstä. Tutkimusaineistossa kirjastoammattilaisten sekä toimittajien näkemykset kirjastotyöstä olivat hyvin ristiriitaiset: aineistossa toimittajien tuottamassa tekstissä usein asiakaspalvelulla viitattiin juuri aineiston lainaamiseen asiakkaille. Onkin mielenkiintoista pohtia, kuinka palvelukulttuurin muutos tulee vaikuttamaan yleisön käsitykseen kirjastotyöstä.

7.7.6 Kehysanalyysin yhteenveto ja tulkintakehysten väliset suhteet

Kirjasto ja kirjastopalvelut ovat vakiintunut aihe julkisessa keskustelussa, joka ei juuri herätä voimakkaita vastakkainasetteluja. Vertailtaessa kirjastoa kehysanalyysin aiheena esimerkiksi liito-oravaan maankäytössä (Eklund, 2007) tai Paras-hankkeeseen (Sihvonen, 2009), on helppo havaita kuinka kirjaston roolia instituutiona ei julkisessa keskustelussa juuri kyseenalaisteta tai kritisoida. Kirjasto on julkisen keskustelun aiheena poikkeuksellinen: keskusteluun osallistujille se on lähes pelkästään positiivisten tunteiden kohde. Toisaalta kirjastoon negatiivisesti suhtautuville se ei ilmeisesti herätä suurta intohimoa, koska heitä ei keskustelussa näy. Tulkintakehysten suhteen ei tutkimusaineistossa ole ajallista vaihtelua, vaan kaikkia niitä rakennetaan rinnakkain koko kolmen vuoden otanta-ajan.

Tulkintakehyksistä tradition kehys on määrällisesti voimakkain. Toisaalta se on myös luonteeltaan muista kehyksistä poikkeava, sillä ainoastaan siinä korostuvat kirjastojen palvelut ja aineistot. Muut kehykset eivät juuri ota kantaa kirjastojen aineistomuotoihin tai siihen, millaisia palveluita kirjaston tulisi tarjota. Kuitenkin tradition kehykselle on mielestäni selkeät perusteet aineistossa, joka mitä selkeimmin korostaa kirjastoa lähinnä kirjallisuuden ja lukemisharrastuksen edistäjänä. Ottaen huomioon tutkimuksen ajan- kohdan (vuodet 2008 – 2010) kirjallisuuden aseman korostumista voi selittää Kirjatal- koot -hanke, mutta pidän kuitenkin yllättävänä kirjaston voimakasta profiloitumista kirjallisuuden kautta. Jos kirjaston julkisuuskuvasta pitäisi määrittää kirjaston voimak- kain rooli, se olisi juuri tämä. Toki kirjastonkäyttöön liitetään muitakin ulottuvuuksia kuin kirjallisuusharrastus, mutta useimmiten nämä ulottuvuudet eivät ole päätekijän roolissa.

Muut neljä tulkintakehystä; niukkuus, integraatio, saatavuus ja palvelukulttuurin muutos toimivat tietyllä tapaa synteessissä. Niukkuuden kehystä rakennetaan usein juttujen var- sinaisten pääaiheiden taustalla, vaikka toki myös heikkoa rahatilannetta pääaiheenaan käsitteleviä juttuja sijoittui aineistoon. Niukkuuden kehysten kautta luodaan käsitystä siitä, että kirjastojen toimintaan vaikuttaa negatiivisesti ainoastaan rahoituksen vähäi- syys. Erityisesti integraation kehykselle olennaisen yhteistyöpyrkimyksen taustatekijöis- tä resurssien niukkuus on merkittävin. Niukkuuden kehysten vaikutukset ulottuvat siis muihinkin tulkintakehyksiin ja tietyllä tapaa saatavuuden, integraation ja palvelukult- tuurin muutoksen kehukset luovat vastavoiman niukkuuden kehykselle. Ne ikään kuin tuovat esiin sitä työtä, jota kirjastojen on mahdollista tehdä ilman suurta taloudellista panostusta asemansa säilyttämiseksi ja kirjastopalvelujen turvaamiseksi.

Vertailtaessa tulkintakehysten toimijarooleja kirjastosta muodostuva julkinen kuva on melko erityyppinen. Kirjastojen asiakkaat vaikuttavat aktiivisimmin tradition kehyses- sä. Usein asiakkaan roolissa korostui tyytyväisyys vallitsevaan tilanteeseen eikä kirjas- tojen toimintaan haluttu juurikaan muutoksia. Tyypillisenä esimerkkinä tästä toimii jo aikaisemmin mainittu tilauudistus Kemissä, jossa kirjaston tiloja suunniteltiin supistet- tavaksi ja uudelleenjärjesteltäväksi. Kirjaston johto vetosi uudistuksen puolesta, koska se olisi parantanut kirjaston toimintaedellytyksiä kalliiksi koetussa vuokrakiinteistössä.

Asiakkaiden näkökulmasta uudistus koettiin kirjaston toiminnan heikentämiseksi ja sen puolesta argumentoitiin värikkäästi. Samantyyppisen reaktion aikaansai myös lisääntyvä itsepalvelu Tampereella, joskaan se ei herättänyt yhtä vilkasta keskustelua. Lähtöasetelma oli kuitenkin sama: kirjaston johto puolustaa itsepalvelua sillä, että niukat henkilöstöresurssit on käytettävissä tehokkaammin ja asianmukaisemmin. Asiakasnäkökulmasta julkisessa keskustelussa henkilökohtaista palvelua puolustettiin. Molemmissa esimerkeissä kirjaston johdon mielestä asiakaspalvelua oltiin parantamassa, mutta asiakkaan näkökulma oli toinen.

Saatavuuden ja palvelukulttuurin muutoksen kehykset kulkevat tutkimusaineistossa valtaosin rinnakkain ja osittain niiden tavoitteetkin ovat yhteiset. Asiakkaan näkökulmasta saatavuuden kehyksessä korostuu ajatus lähipalvelusta, kun taas kirjastoammattilaisen argumentaatio puhuu lähipalveluiden lisäksi myös muiden saavutettavuuden keinojen puolesta.

Kirjaston julkisuuskuvan luomiseen osallistuvat toimijaryhmät eivät ole samalla tavalla tarkkarajaisia kuin esimerkiksi Eklundin tutkimuksessa, jossa keskusteluun osallistujat on verrattain helppo luokitella yksittäisiksi kansalaisiksi, tutkijoiksi tai viranomaisiksi. Kirjastokeskustelussa asiakkaiden toimijaryhmä on jo itsessään heterogeeninen niin iän, sukupuolen tai esimerkiksi sosioekonomisen taustan suhteen. Tähän liittyy myös aiemmin mainitsemani positiivinen suhtautuminen kirjastoon: kirjastosta aiheena ei synny samankaltaisia vastakkainasetteluja kuin esimerkiksi liito-oravan suojelusta. Tämän kautta kehysanalyysissä merkittävintä onkin mielestäni havainnoida niitä tapoja, jotka vaikuttavat kirjastojen toimintaedellytyksiin tai kuvata nykytilaa kirjaston arjessa.

7.8 Neljä tarinaa kirjastosta

Olen tämän luvun aikaisemmassa sisällössä esitellyt tutkimukseni tuloksia sekä laadullisen että määrällisen analyysin keinoin. Perehtyessäni tutkimusaineistoon havaitsin melko pian aineistosta määrällistä toistuvuutta käytetyissä argumenteissa sekä aiheenvalinnassa, joka ei kuitenkaan havaintomäärään perustuvassa aiheanalyysissä eikä myöskään laadullisessa kehysanalyysissä tule selkeästi esiin.

Tähän alalukuun olen koonnut neljä näkökulmaa tutkimusaineistoon: lukeva lapsi kirjastossa, lapsuuden aktiivikäyttäjistä kirjastopalveluiden puolustajaksi, puuhakeskus vai kirjasto sekä johtaja uudistusta puolustamassa. Ne kuvaavat tutkimusaineistoa siten, että jokaiselle kokonaisuudelle on tyypillistä samankaltainen uutisointi sekä argumentaatio, joka myös tutkimusaineistossa toistuu useaan kertaan. Kuitenkaan ne eivät nouse kehysanalyysin tavoin laajemmiksi keskustelun kehyksiksi, mutta tarjoavat mielestäni mielenkiintoisen täydennyksen tutkimukseni muihin tuloksiin. Ne ovat kuin tuokiokuvia laajasta aineistosta ja tuovat toisenlaisen perspektiivin kirjastoon julkisessa keskustelussa. Valtaosa tässä esitellyistä teksteistä on mielipidetyyppistä aineistoa, joko yleisömielipiteitä tai lehden toimituksen tuottamia. Poikkeuksena tästä on lukeva lapsi kirjastossa – kokonaisuus, joka koostuu reportaaseista.

7.8.1 Lapsuuden aktiivikäyttäjistä kirjastopalvelujen puolustajaksi

Tutkimusaineiston mielipideteksteissä yhteensä yhdeksässä käsitellään kirjastojen merkitystä, usein lähikirjaston lakkauttamisen kontekstissa. Noin puolessa (4/9) kirjoituksista argumentaatiota motivoidaan kirjoittajan lapsuus- tai nuoruusajan kokemuksilla kirjastosta ja sen aktiivisesta käytöstä. Kirjoittajien kokemus kirjastosta on myönteinen ja perustuu aktiiviseen kirjastonkäyttöön, joka teksteissä pääosin manifestoituu lukemisharrastuksen kautta.

”Olen itse viettänyt koko nuoruuteni kirjastossa ja lukenut lähes koko pikku kirjaston tarjonnan läpi. Mitä olisi elämäni ollut ilman kirjastoja?” (LK 1.6.2008.)

Lapsuus- ja nuoruusajan kokemusten kautta jutuissa haetaan yhtymäkohtaa myös tämän päivän lasten ja nuorten elämään. Lähipalvelujen tarvetta motivoidaan juuri lasten tarpeella kohtuullisen matkan päässä olevaan kirjastoon, jonka merkitys ihmisen elämässä rakentuu jo lapsena. Omatoimisen käytön mahdollistaminen nähdään avaintekijänä aktiiviselle kirjastonkäytölle.

”Uskon olevani oikeassa väittäessäni, että nuoren lukutaito ja kiinnostus kirjallisuuteen rakentuvat jo hyvin nuorena, iltasaduista lähtien. Siinä vaiheessa kun mopo- tai autokortti helpottaisi kirjastomatkoilla, nuorilla lie-nee jo paljon muita kiinnostuksen kohteita.” (HS 22.1.2010.)

Lukemisharrastusta kuvataan nautinnoksi, ikuiseksi ystäväksi ja sen koetaan antavan suurta arvoa sekä yksilön että yhteiskunnan elämään. Lasten ja nuorten lukemisharrastuksen vähenemisestä koetaan huolta ja lukemisharrastusta halutaan tukea. Lukemisaktiivisuuden nähdään korreloivan suoraan kirjastopalvelujen saatavuuden kanssa. Vaikka kirjaston tarjoamista palveluista ja aineistosta kirjallisuus korostuu, myös muiden palvelujen koetaan olevan merkityksellisiä.

Usein argumentaatiossa korostuu myös kirjaston yhteiskunnallinen vaikuttavuus ja taloudellinen kannattavuus. Kirjasto nähdään taustatekijänä Suomen taloudelliselle, sivistykselliselle ja kulttuuriselle menestykselle sekä esimerkiksi ennaltaehkäisevänä lastensuojelutyönä. Ongelmallisena nähdään ajatus siitä, että kirjasto nähdään kuntatasolla pelkkänä menoeränä, jonka vaikuttavuuden arviointi ontuu.

”Kirjastopalveluja säästämällä ei saavuteta todellisia säästöjä.” (LK 22.5.2008.)

”Kirjasto on kuntalaisille yhteistä hyvää tuottava paratiisi - ei veronmaksajilta varoja syövä parasiitti.” (HS 3.12.2009.)

Sanomalehden mielipideosastoon kirjoittaminen näyttäisi olevan luonnollinen tapa osallistua julkiseen keskusteluun tietyille osalle kirjastojen asiakkaista. Jo lapsuudessaan aktiiviseen kirjastonkäyttöön tottuneille asiakkaille kirjasto on muodostunut merkittäväksi instituutioksi, jonka asemaa heikentäviin ehdotuksiin suhtaudutaan negatiivisesti. Sanomalehden mielipideosasto on todennäköisesti myös luontevampi julkaisukanava aikuis- ja iäkkäämmälle väestölle, joka korostuu tässä.

7.8.2 Lukeva lapsi kirjastossa

Tutkimuksen aikaisempien tulosten pohjalta on mielestäni perusteltua todeta lasten nauttivan erityisasemasta kirjastojen asiakaskunnassa. Lapsille suunnatut tapahtumat saavat verrattain paljon mediahuomiota sekä kirjastojen merkityksestä argumentoidaan usein lasten ja nuorten palveluntarpeen kautta. Lähestyn tässä tutkimusaineistoa lukevan lapsen näkökulmasta, joka oli pääaiheena kuudessa jutussa. Jutuissa joko esiteltiin kirjastoa aktiivisesti käyttävä lapsi, joka oli mahdollisesti myös palkittu kirjastonkäytöstään, lukemisaktiivisuudestaan tai muuhun kirjastoon liittyvästä toiminnosta. Lisäksi lukevan lapsen näkökulmaa tuotiin esiin lapsiryhmien tai yksittäisten lasten kirjastokäynneistä kertovien juttujen kautta.

Lasten lukemisharrastuksesta ja lukevista lapsista kertovissa jutuissa tyypillistä on lapsen aktiivinen kirjastonkäyttö, joka osaltaan mahdollistaa lapsen lukemisharrastuksen. Juttujen vakiosisältöä on lasten suosikkikirjojen esittely sekä yleisimpien lukemistilanteiden kuvailu. Lapsi voi esimerkiksi kertoa lukevansa koulun jälkeen, joka ilta tunnin ennen nukahtamista tai ahmivansa viikonloppuisin viisi kirjaa. Kirjasto nähdään olennaisena palveluntarjoajana jo lapsille tarjoamiensa palveluiden ja aineistojen kautta: kirjaston olemassaolo nähdään tarpeelliseksi jo muutaman lukemiseen innostuneen lapsiasiakkaan kautta.

Olellaista on myös lukemisharrastuksen tärkeyden kuvaus, jota useimmiten tuo esiin muut jutussa esiintyvät toimijat, kuten kirjastoammattilaiset, lapsen vanhemmat sekä myös toimittajat. Lapsi saattaa kommentoida yksittäistä kirjaa tai kehua lukemista kivaksi, mutta varsinaisen arvopuheen tuottavat aikuiset. Vaikka jutuissa saatetaan viitata tutkimustietoon lasten lukemisen vähenemisestä, näiden kuuden tässä analysoidun jutun lapsiasiakkaat kuvataan poikkeuksetta aktiivisina ja oma-aloitteisina lukijoina, joita ei tarvitse kehottaa lukemiseen.

Lukevan lapsen kautta konkretisoituu usea kirjastojen julkisuuskuvan kannalta olellainen aspekti. Lapsi edustaa tietyllä tapaa erityisryhmää, joka huomioidaan kirjastojen toiminnassa monin tavoin, esimerkiksi järjestämällä näissäkin kuudessa jutussa kuvattuja tapahtumia. Lisäksi lapseen liitetty lukemisharrastus koetaan positiivisena tekijänä ja

sosiaalisesti hyväksyttynä toimintana verrattuna esimerkiksi konsolipelaamiseen. Lukevaan lapseen liittyy mielestäni myös tradition käsite: lukeminen on toimintaa, joka on ollut myös lasten vanhempien elämässä ja siten käsitettävissä. Lukemiseen liitetyt positiiviset määritteet ovat vahvasti vaikuttamassa mielestäni myös kirjastojen julkisuuskuvaan. Lukemista edistävä kirjasto on sosiaalisesti hyväksytty toimija. Lisäksi sanomalehden kannalta lapsi on kenties vetoavampi jutun aihe kuin esimerkiksi nuoret, sillä vastaavantyyppisiä juttuja nuorista tutkimusaineisto ei sisältänyt lainkaan. Esikoulu-ryhmän vierailu kirjastoon, jossa lapset kyselevät viattomia, lapsenmielisiä kysymyksiä ”kirjastontädiltä” ja keskustelevat dinosauruskirjoista on sanomalehdelle melko helppo, tunteisiin vetoava aihe.

7.8.3 Johtaja uudistusta puolustamassa

Käsittelen tässä kahta kirjastoihin liittyvää uudistamishanketta ja kirjastotoimenjohtajien roolia mielipidesivuilla asiasta käytyyn keskusteluun. Määrällisesti näiden tekstien osuus on aineistosta hyvin pieni (yhteensä kolme). Mielenkiinto kohdistuukin tässä siihen, kuinka kirjastotoimenjohtajien argumentaatio uudistuksista ja asiakkaiden reaktio ovat jyrkässä ristiriidassa keskenään.

Tampereella vuonna 2009 Aamulehden sivuilla asiakas peräänkuulutti henkilökohtaisen palvelun merkitystä ja kritisoi lainaus- ja palautusautomaattien yleistymistä. Kemissä laajempaa keskustelua herätti pääkirjastoon suunniteltu tilauudistus, jossa kirjaston yhteyteen harkittiin liitettäväksi myös muita kulttuuripalveluja. Tämä olisi vaikuttanut myös kirjaston toimintaan siten, että käytössä oleva pinta-ala olisi vähentynyt ja aineistoja organisoitu uudelleen.

Molemmissa prosesseissa kirjastotoimenjohtajien rooli oli perusteleva ja taustoittava. Muutoksien tarpeellisuuteen vedottiin muuttuneella kirjastonkäytöllä sekä kirjaston avulla parantaa asiakaspalvelua. Kemissä tilauudistuksen puolesta kirjastotoimenjohtaja argumentoi kirjastojen muuttuneella toimintaympäristöllä ja taloudellisilla resursseilla. Väestö- ja henkilöstön määrän lasku sekä hankintamäärän supistuminen olivat potentiaalisia syitä muuttaa kirjastotiloja sekä integroida tiloihin muita kulttuurialan palveluntarjoajia. Tilauudistukseen sisältyi myös aineiston uudelleenjärjestely asiakasystävälli-

semmin sekä tilojen muokkaaminen monipuolisempaan käyttöön. Integraatiolla pyrittiin myös pidentämään kirjaston aukioloaikoja.

Molemmissa palvelu-uudistuksissa kirjastotoimenjohtajien argumentointiin liittyi myös taloudelliseen tilanteeseen liittyviä tekijöitä. Henkilöstöresurssi haluttiin kohdentaa paremmin niihin tehtäviin, jotka vaativat kirjastoammatillista osaamista. Tampereella kirjastotoimenjohtajan mukaan automaation lisääminen tuo henkilökunnalle paremmat mahdollisuudet palvella niitä asiakkaita, jotka palvelua todella kaipaavat. Kirjastoammatilaisten kannalta lainaus- ja palautustoiminta nähtiin yksipuolisena, ergonomisesti rasittavana ja rutiininomaisena työnä, joka ei haasta henkilökunnan ammattitaitoa. Taloudellista painetta kirjastoille toivat myös vuokratkustannukset, joka Kemissä nähtiin yhtenä syynä tilauudistuksen toteuttamiselle. Molemmissa tapauksissa uudistuksella haettiin taloudellisten resurssien tehokkaampaa käyttöä.

Kirjastotoimenjohtajien argumentaatioon mielipidesivuilla reagoitiin vaihtelevasti. Tampereella keskustelua ei syntynyt, vaan johtajan mielipideteksti oli vastaus asiakkaan puheenvuoroon. Kemissä keskustelua käytiin runsaasti ja usein kirjastotoimenjohtajan argumentit ohittaen. Asiakkaiden mielipiteissä tilauudistus nähtiin palvelujen heikentämisenä ja usein argumenteissa korostui kirjaston runsas käyttö sekä merkitys kemiläisille. Kirjastotoimenjohtajan perusteluihin uudistuksen positiivisista vaikutuksista (tilojen monipuolisempi käyttö, pidemmät aukioloajat) ei otettu kantaa lainkaan, vaan keskustelussa toistui ”palvelujen heikentämisen” ajatus.

Vaikka kyseiset esimerkit ovat tilanteina toisistaan poikkeavia, edustavat ne mielestäni samaa ilmiötä: asiakkaiden halukkuutta pitää kirjaston palvelut muuttumattomina, sellaisina kuin ne on totuttu mieltämään. On perusteltua sanoa, ettei tässä keskustelussa kirjaston asiakkaiden ja johdon mielipiteet kohdanneet lainkaan, vaan kummallakin intressiryhmällä oli poikkeavat näkökannat kirjaston kehittämiseen. Omasta näkökulmastani erityisesti Kemissä käyty keskustelu herättää ihmetystä, sillä perusteet tilauudistukselle ja palvelujen kehittämiseksi olivat loogiset. Asiakkaan näkökulmasta uudistus nähtiin vain kirjastotilojen pienentämisenä ja sitä kautta palvelujen heikentämisenä.

7.8.4 Kirjasto vai puuhakeskus?

Onko kirjasto kirjallisuuden tarjoaja, liikuntavälineiden vuokraaja vai ostoskeskukseen verrattavissa oleva puuhakeskus? Käsittelen tässä kolmea mielipide- ja pääkirjoitustekstiä, jotka ottavat kantaa kirjastojen laajenevaan palveluvalikoimaan. Laajenevalla palveluvalikoimalla en tässä tarkoita perinteisten kirjastoaineistojen digitalisoitumista, mutta valikoiman laajentumista kokonaan uudentyypisiin ”aineistomuotoihin”.

Kirjastoihin on vuosina 2008 – 2010 kotiutunut tutkimusaineiston mukaan erityisesti liikuntavälineitä, sähkönkulutusmittareita sekä muita välineitä, kuten seurapelejä. Suhtautuminen näihin uusiin aineistoihin on ollut vaihteleva, mutta näissä kolmessa aihetta laajemmin käsittelevässä tekstissä kirjoittajan fokuksena on ollut kirjaston ensisijainen tehtävä kirjallisuuden ja kulttuurin välittäjänä ja säilyttäjänä. Jutuista välittyy huoli perustehtävän unohtamisesta uusien innovaatioiden alle. Kirjallisuuden kiehtova maailma ja puuhakeskustoiminta halutaan pitää selkeästi erillään, vaikka molemmat kirjaston seinien sisään mahtuisivatkin.

”Kirjastolla on siis kulttuuritehtävä - se levittää kirjallisuutta. Tämä tehtävä ei saa hukkaa kävelysauvojen ja mölkkypalikoiden alle. ” (HS 19.7.2009.)

Kirjastoja kuvataan tässä kontekstissa ”eräänlaisiksi välinevuokraamoiksi” ja ”hajasutusalueiden palvelukeskuksiksi”. Liikuntavälineiden lainaamiseen juttujen kanta on joko selkeän tai lempeän ironinen:

”Lienee myös hyvä tarkistaa, kuuluuko saunanlämmitys nykyään kirjastonhoitajien koulutukseen. Ehkä näin jo on, kun kirjastonhoitajia on jopa perehdytetty kuntolaitteiden vuokraajiksi. ” (HS 2.4.2009.)

”Jos kirjat, kuten auttamattomasti vanhanaikaisena aikana, koetaan välttämättömäksi pölynkeräilyksi ja niiden hankkiminen kalliiksi, niistä voitaisiin hyvinkin luopua.” (PS 24.9.2009.)

Toisaalta kirjastojen perusluonteeseen nähdään tietyllä tapaa myös sopivan uusien toimintatapojen omaksuminen. Kirjaston koetaan perustoimintansakin kautta tarjoavan postipalvelua (sähköposti), lasten päivähoitoa (satutuokiot) sekä taidemuseoiden palveluita näyttelytoiminnan kautta. Kirjaston koetaan olevan ”luonteva paikka monien palveluiden yhdistämiseen”, kunhan perustehtävä pysyisi toiminnan johtotähtenä.

Kirjastojen laajenevan palveluvalikoiman kritisointi on ymmärrettävää aikana, jolloin kirjastojen taloudellisia toimintaedellytyksiä on entisestään heikennetty. Samaan aikaan, kun uutisoidaan aineistomäärärahojen vähenemisestä sekä toimintayksiköiden lakkauttamisesta, liikuntavälineisiin panostaminen voi ymmärrettävästi tuntua toissijaiselta. Toisaalta tämäntyyppisten aineistojen kautta kirjasto voi luoda uusia yhteistyömahdollisuuksia kyseisten alojen toimijoiden kautta.

8. KIRJASTOJEN JULKISUUSKUVA: POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Esittelen tässä luvussa niitä tekijöitä, jotka ovat mielestäni merkittävimmät aspektit kirjastojen julkisuuskuvassa. Tutkimusaineiston perusteella voi todeta, että kirjastojen julkinen kuva on verrattain positiivinen: kirjastoon liitetyt arvot ovat myönteiset ja julkisessa keskustelussa kirjastoon suhtaudutaan pääosin positiivisesti. Raatikaisen (2008) mukaan kirjastojen imagossa korostuu ”kaikenlaisen kivan” tekeminen, jonka voin myös itse allekirjoittaa. Kirjaston julkiset haasteet liittyvät pääosin rahoitukseen ja sopeutumiseen uudenaikaiseen toimintaympäristöön. Julkisuuskuvaan vaikuttaa olennaisesti myös kirjastojen yhteiskunnallisesti hyväksyty toiminta-ajatus ja asema lakisääteisenä peruspalveluna. Julkisessa keskustelussa kirjastoa ei juuri kritisoida, vaan sen toimintaan ollaan yleisesti tyytyväisiä.

On myös perusteltua sanoa, että kirjastolla on uutisarvoa erityisesti paikallisena ilmiönä. Kirjaston olemus onkin juuri lähipalvelun: julkisuudessa kirjasto liitetään juuri tiettyyn asuinalueeseen tai kuntaan ja kirjastolaitosta edustaa kunnan tai kaupungin kirjasto. Kirjaston merkitys syntyykin juuri tässä kontekstissa: se on kuntalaisten arjessa, helposti lähestyttävä ja kaikille tuttu organisaatio. Kirjastoaiheisen uutisoinnin voidaan kokea tuovan lisäarvoa julkaisujen lukijoiden arkeen, sillä usein uutiskynnys on kirjastojen osalta melko matala.

Kirjastojen julkisuuskuva rakentuu voimakkaasti tilan ja aineellisuuden kautta, jonka myös Raatikainen (2008) näkee olennaisena osana kirjaston julkisuuden olemusta. Kirjasto on yhtä kuin kirjastotalo tai -tila, jossa on painettuja kirjoja, elokuvia ja äänitteitä. Paikka, jossa toiminta pääosin tapahtuu. Vaikka julkisuudessa usein viitataan kirjastojen tarjoamiin verkkopalveluihin ja -aineistoihin, kirjastoa ei kuvata sen virtuaalisen olemuksen kautta lainkaan. Virtuaalimaailma jää tutkimusaineistossani viittauksien ja tulevaisuuspuheen tasolle. Jopa sellaiset jutunaiheet, jotka tarjoaisivat mahdollisuuden toisentyyppisen julkisuuden luomiseen hakevat kuitenkin juttunsa kirjastotalosta. Esimerkiksi käy Aamulehden uutisointi Tampereen kirjastojärjestelmäpäivityksestä, jossa merkittävimmän muutoksen kohteena olivat kirjastojen verkkopalvelut uuden verkko-

kirjaston rakentamisen myötä. Tässäkin tapauksessa toimittajan aiheenvalinta keskittyi fyysisen kirjaston huomattavasti pienempiin muutoksiin ja ”dekkarihyllyn saamaan lisätilaan”.

Toimittajan työn konventiot kirjaston suhteen rakentuvat pitkälti asiointiin fyysisessä kirjastossa, josta on vaivattomampaa hankkia juttuunsa haastateltavat asiakkaat ja henkilökunta. Lisäksi fyysiseen kirjastomaailmaan liittyviä muutoksia on mielestäni helpompi kuvata kuin verkossa tapahtuvaa toimintaa: kirjastorakennuksen syntyprosessi kaavoitus-, tonttikauppa- ja rakennusvaiheineen on kenties luontevampi seurattava kuin verkkopalvelun kehittämisen. Rakennuksiin liittyvä uutisointi on tutkimusaineiston perusmateriaalia, jossa suurimman huomion on saanut kirjastoalan tällä hetkellä merkittävien rakennushanke, Helsingin keskustakirjasto.

Tilaan kytkeytyy myös ne tutkimusaineistosta nousevat normit, jotka kirjastonkäyttöön liitetään. Kirjaston julkisuuskuvassa korostuu perinteinen kirjastonkäyttö: painettujen aineistojen käyttö ja lainaus kirjastotilasta tai -autosta tai kirjaston tiloissa tapahtuva muu toiminta. Tässäkin tarkastelussa avainsanana on tila, sillä esimerkiksi kirjastojen kotipalvelun tai verkkoasiointin kuvauksia tutkimusaineisto ei sisällä. Kirjastopalvelut haetaan kirjastosta tai kirjastoautosta.

Merkkejä kirjastonkäytön muutoksesta toki on: puhe verkkopalveluista ja niiden käytön yleistymisestä on verrattain yleistä. Kuitenkaan konkreettisia esimerkkejä tästä ei aineistossa juuri ole, jolloin vallitsevaksi normiksi muodostuu asiointi menemällä paikan päälle. Verkkokäytön luonne poikkeaa fyysisestä asiointista intiimiytensä kautta: usein verkkoa selataan yksityisyyden alueella, esimerkiksi kotona ja on luonteeltaan kenties anonyymimpää kuin julkisessa tilassa asiointi. Asiakkaita, jotka käyttävät kirjastoa pääosin näin ei julkinen kuva vielä tavoita. Suhtautuminen verkkoasiointiin on kaksijakoista: esimerkiksi mahdollisuuden uusia lainansa verkossa koettiin tutkimusaineistossa vaikuttavan kirjastonkäyttöön negatiivisesti, koska asiakas menettää mahdollisuuden herätelainaamiseen. Kirjastotilassa asiointi nähdään sosiaalisesti hyväksytyksi tavaksi sekä käyttää kirjastoa että viettää aikaa.

Kirjaston julkisuuskuvassa selkeässä roolissa on painettu kirja, jota on mielestäni perusteltua kutsua kirjaston ykkösbrändiksi. Kirjaston vakiintuneista aineistomuodoista kirja saa sekä määrällisesti eniten että tyyllisesti erityislaatuista huomiota: asiakkaita pyydetään vinkkaamaan lukemista kesälle; yleisiä ovat myös varatuimman tai suosituimman kirjallisuuden luettelot. Kirjastohenkilökunnalta voidaan myös sanomalehden sivuilla tiedustella esimerkiksi nuortenkirjallisuuden trendeistä. Musiikki tai elokuvat ovat tähän verrattuna marginaalissa: kirjasto ei profiloitu elokuvaharrastajan tai musiikin suurkulttuurin mekkanaksi. Julkisessa kuvassa elokuvat ja musiikki, muista aineistomuodoista puhumattakaan jää hyödyntämättä.

Tähän liittyy myös kirjastojen toiseksi merkittävin brändi, lukemisharrastus. Kirjastonkäyttöä kuvataan usein kirjallisuuden ja asiakkaita aktiivisen lukemisharrastuksen kautta. Tältä osin tutkimukseni tulokset ovat yhtenäiset OLCL:n sekä Serolan ja Vakkarin tutkimusten kanssa, jotka myös määrittelevät kirjat kirjastojen brändiin ensisijaisesti liitetyiksi ja kirjaston tärkeimmäksi kaunokirjallisuuden hankintakanavaksi. Kirjastonkäytön kuvaus vastaa myös vuoden 2010 kirjastotilastoja, jossa kirja-aineiston lainaus muodostaa noin 75 prosenttia kirjastojen kokonaislainauksesta. Toisaalta musiikkiäänitteitä sekä audiovisuaalista aineistoa lainataan suhteellisesti enemmän kuin kirja-aineistoa. (Suomen yleisten kirjastojen tilastot 2011.)

Painettuun kirjaan ja kirjastolaitokseen liitetyt positiiviset tunteet liittyvät myös negatiiviseen suhtautumiseen elektronisiin aineistoihin. Elektronisten aineistojen yleistymiseen liittyviä puheenvuoroja oli tutkimusaineistossa useita, mutta asiakaskunnan silmissä e-aineistojen yleistymisen nähtiin olevan jopa uhka kirjastojen säilymiselle. Mielikuvaan kirjastosta kirjat liittyvät niin olennaisesti, että muiden tiedonvälitysmuotojen koetaan uhkaavan koko instituutiota. Onkin mielenkiintoista pohtia ajatusta siitä, mitä kirjastojen oletetaan kansalaisille tarjoavan: informaatiota vai kirjoja?

Kirjastotyöstä ja alan ammattilaisista on alan sisäisessä keskustelussa epäilty syntyvän epäedullinen, vääristynyt kuva. Osittain tutkimusaineisto tukee tätä pohdintaa, vaikkakaan kirjastojen henkilökuntaa ei aineistossa stereotypisoida eikä heihin liitetä negatiivisia piirteitä. Käsitys kirjastotyöstä ja ammattilaisista vastaa Prinsin ja de Gierin (1995), Shaw'n (2010) ja Robinsonin (2006) tutkimustuloksia: kirjastoammattilaisia

kuvataan usein positiivisesti, mutta kirjastotyön sisältö jää hämäräksi. Henkilökuntaa ei pääosin kuvata suorittamassa työtehtävää, mutta kirjastotyön osa-alueita tuodaan henkilökunnan vapaassa kerronnassa erityisesti haastatteluaineistossa. Huomioitavaa on myös se, että aineistossa asiakaspalvelu oli usein synonyymi lainaamiselle ja palauttamiselle.

Taantuman vaikutus henkilökunnan arkeen näkyy havaintoina negatiivisista henkilöstömuutoksista, kuten lomautuksista, rekrytointikielloista ja sijaisten vähentämisestä. Kirjastotyön voi todeta olevan murroksessa: kirjastojen palvelukulttuuri on muuttumassa yhä asiakaslähtöisemmäksi ja automaatio vaikuttaa henkilökunnan työnkuvaan. Toisaalta erityisesti kehysanalyysissä kuvatut muutokset palvelukulttuurissa lähtevät silti siitä perusoletuksesta, että asiakkaat haluavat käyttää kirjastoa lähes samantapaisesti kuin tänään.

Tarkasteltaessa kirjastoa käsittelevää julkista keskustelua kahden puhujaryhmän poissaolo on merkillepantavaa. Nuoria ei haastateltavissa juuri näy, vaikka nuoret yleensä luokitellaan kirjastolle tärkeiksi ja heille suunnattua tapahtumatarjontaaakin on jonkin verran. Asiakkaina julkinen keskustelu hellii lapsia, joita puolestaan siteerataan määrällisesti paljon. Tähän uskon vaikuttavan myös toimittajien asenteellisuuden: lapsi kirjastossa on helppo, sympaattinen aihe. Toisaalta nuorten, tottuneiden ”diginatiivien” tapa hankkia informaatiota voi poiketa kirjastonkäytön normeista niin, ettei kirjasto yksinkertaisesti ole heille relevantti paikka.

Poliittisten päättäjien puuttuminen kirjastoa käsittelevästä julkisesta keskustelusta herättää kysymyksen siitä, ovatko sekä kuntien luottamushenkilöt että valtakunnallisen tason vaikuttajat vieraantuneet kirjastojen arjesta. Tutkimuksen kohdevuosina olleet kunnallisvaalitkaan eivät tähän juuri vaikuttaneet. Kirjasto ei ole poliitikoille tutkimusaineiston perusteella relevantti aihe julkisessa keskustelussa.

Imagon on todettu koostuvan sekä viestinnästä että toiminnasta: lupauksien antamisesta että niiden täyttämisestä (Vuokko 1998, 63). Mikkolan (2005, 14) mukaan kirjaston yhteiskunnallinen rooli ei ole stabiili ja sen merkitys ihmisille vaihtelee. Tutkimusaineiston perusteella voi todeta, että julkista kuvaa kirjastoista luovat ne asiakkaat, joille kirjasto on tärkeä ja jonka toiminta koetaan myönteiseksi. Asiakkaat eivät kohdistu kir-

jastoon muutos- tai kehittämisehdotuksia, vaan ovat status quoon tyytyväisiä aktivoituen lähes poikkeuksetta vain lähipalvelujen karsintaa tai palvelutason heikentämistä pohdittaessa. Onkin mielenkiintoista pohtia julkisiin palveluihin kohdistettuja vaatimuksia: saako kirjaston kaltaiselta kuntapalvelulta vaatia vai onko asiakkaan tyydyttävä nykytasoon? Kirjastojen kohdalla yhtenä aspektina on myös maksuttomuuden periaate, joka mielestäni korottaa kynnystä kritisoida yleisesti hyväksyttyä palvelua. Asiakkaiden energiaa osallistua julkiseen keskusteluun toki verottaa säännöllisesti käytävä taistelu lähipalvelujen säilymisestä.

Kirjaston puolesta julkisessa keskustelussa vallalla ovat pääasiassa positiiviset äänenpainot ja äänessä aktiivikäyttäjät. Kirjastoon ollaan tyytyväisiä lukuun ottamatta taloudellista tilannetta ja kirjastoon liitetyt arvot ovat poikkeuksetta positiivisia. Tämä herättää pohdinnan kirjastojen ei-käyttäjien tai kirjastoon kielteisesti suhtautuvien roolista julkisessa keskustelussa. Heidän ääntään tutkimusaineistossa ei kuulla, jonka tulkitseen välinpitämättömyydeksi kirjastoja kohtaan. Ne, jotka eivät palvelua käytä tyydyttävät tiedontarpeensa ja kulttuurinnälkensä muualla eivätkä esimerkiksi vaadi kirjastolta omiin tarpeisiinsa sopivia palveluita. Osalle informaatioyhteiskuntamme asukeista kirjasto ei ole relevantti palveluntarjoaja eikä se herätä tunteita.

Helovuon (2004) tutkimuksessaan argumentoima huolipuhe näkyy myös tässä tutkimuksessa. Kirjaston olemassaolon perusteena on usein huoli yhteiskunnan heikoimmista: lapsista, nuorista ja vanhuksista. Kirjasto on sosiaalisen oikeudenmukaisuuden linna, joka palvelee tasa-arvoisesti kaikkia kuntalaisia. Helovuo on myös tulkinnut kirjastojen olevan merkittävä osa yhteiskuntaa, koska heikennykset palvelutasossa saavat kuntalaiset puolustuskanalle. Tämä näkyy osaltaan myös tutkimusaineistossani: kirjaston puolesta julkisilla keskusteluareenoilla ovat he, joille kirjastolla on merkitystä. On kuitenkin epärealistista jo kirjastonkäytön laskevan trendin valossa olettaa, että tutkimusaineistossa ilmenevä positiivinen suhtautuminen olevan ainoa näkökulma kirjastoon. Kielteisesti tai välinpitämättömästi kirjastoihin suhtautuvat jättäytyvät vain julkisen keskustelun ulkopuolelle.

Sekä Arvola (2005) että Raatikainen (2008) mieltävät yhdeksi merkittävimmistä kirjastoihin liitetystä mielikuvista köyhyyden ja riittämättömyyden, jonka jatkuvaa esille

tuomista Arvola myös kritisoi. Yhdyn mielipiteeseen siitä, että kirjastojen julkisuuskuva leimaa niukkuuden mielikuva, jota toisinnetaan tutkimusaineistossa monin tavoin. Kehysanalyysin tuloksena muodostunut niukkuuden kehys vastaa Arvolan riittämättömyyden diskurssia ja myös omasta mielestäni on relevanttia pohtia ”ainaisen rahapulan” korostumista julkisessa keskustelussa. Puhe rahasta ja resursseista on usein vailla konkretiaa, jonka kautta kirjastojen taloustilanteesta olisi tavallisen kuntalaisen ja lehdenlukijan mahdollista luoda kokonaiskuvaa kirjastojen taloudesta ja siitä, kuinka jo esimerkiksi muutamien tuhansien lisäys aineistomäärärahaan on merkittävä lisäys. Riittämättömyyden korostaminen ilman konkretiaa ei mielestäni ole toimivaa viestintää kirjastojen puolelta.

Tällä hetkellä kirjastojen taloutta käsittelevä keskustelu luo mielikuvaa taloudellisessa ahdingossa olevasta instituutiosta ja tutkimusaineistossa näkyy myös selkeä taantumisen vaikutus. Myös tässä korostuu päättäjien, kuntajohdon ja luottamushenkilöiden olematon rooli, jolloin rahasta keskustelevat lähinnä kirjastojen johto ja asiakkaat. Kuten Arvolan tutkimuksessa, myös tässä tutkimuksessa päättäjät jäävät kasvottomiksi, jolleivät jopa näkymättömiksi. Niukkuuden argumentit liittyvät myös perusluonteeltaan positiiviseen talouskeskusteluun, kuten Helsingin keskustakirjastohankkeen tapauksessa: yleisen huoli kohdistui lähikirjastojen resursointiin ja mahdollisiin lakkautuksiin, jolloin myös merkittävä investointi muokkasi julkisuuskuva negatiiviseksi.

Mielenkiintoinen kirjastojen julkisuuskuvaan liittyvä tekijä on arvo- ja tulevaisuuspuheen yleisyys. Kirjastojen puolesta argumentoidaan monin tavoin ja sille luodaan julkisessa keskustelussa erilaisia merkityksiä. Kirjastoista, sen aineistoista, henkilöstöstä ja aukioloajoista kannetaan huolta. Mielestäni kirjaston oletetaan toimivan muinkin tavoin kuin ydintoimintansa, informaation välittämisen kautta ja jopa kompensoivan vajausta muissa kuntapalveluissa. Kirjaston esimerkiksi oletetaan toimivan kaikkien kuntalaisten olohuoneena, läksyjentekopaikkana koululaisille sekä tarjoavan sosiaalisia kontakteja yksinäisille vanhuksille. Kirjasto ja painettu kirja edustavat mielestäni perinnettä ja pysyvyyttä, tietynlaista vastavoimaa vallitsevalle muutoksen kehitykselle. Tähän kytkeytyy myös julkisuudessa käyty aktiivinen keskustelu kirjastopalvelujen supistamisesta ja lakkautuksista: lähikirjaston ovien sulkeminen voi merkitä joillekin jopa perusturvalli-

suuden järkkymistä. Kehysanalyysissä muodostettu tradition kehys argumentoi osittain juuri tämän puolesta.

Vastavoimana arvopuheelle toimii merkittävä julkisuuden osa, jota kutsun välinejulkisuudeksi. Usein palstamillimetrejä saavat kirjastojen toimintaan välineellisesti liittyvät aiheet, kuten aineistolahjoitukset, henkilöstörekrytoinnit ja rakennushankkeet, jotka kuvaavat kirjaston toimintaa välineellisestä näkökulmasta ottamatta kantaa toiminnan sisältöön. Kirjaston julkisuuskuvassa korostuukin mielestäni kritiikittömyys: kirjaston toimintaa ei arvostella eikä siihen oteta kehittämismielessäkään kantaa, vaan mahdollinen kritiikki liittyy aina toiminnan ulkoisiin seikkoihin. Uutisaiheena kirjasto onkin tietyllä tapaa haasteellinen, sillä se ei juuri täytä negatiivisuuden tai dramaattisuuden uutisarvon vaatimusta. Kirjaston maine, imago ja julkisuuskuva ovat lähtökohtaisesti positiivisia ja dramatiikkaa saadaan lähinnä merkittävistä hankkeista (kuten Helsingin keskustakirjastohanke) tai budjettileikkauksista. Kirjastojen toiminta sinänsä ei dramatiikkaa synnytä.

Luvussa kaksi esitelyjen kirjastojen toimintaympäristön muutoksien osalta vaikutus julkisuuskuvaan on mielestäni selkeä. Taantuman vaikutus näkyy määrällisesti eniten, osittain varmasti selkeäpiirteisen luonteensa vuoksi. Koska kirjastojen talouteen liittyvä uutisointi on kohdejulkaisujen perusmateriaalia, taantuman myötä tapahtuvat muutokset liittyvät tähän jatkumoon melko saumattomasti. Muutokset aineisto- ja kirjastonkäyttökulttuurissa jäävät aiemmin mainiten viitteellisiksi ja vakiintumattomiksi, mutta huomioitavaa tässä on myös ilmiön osittain abstraktimpi luonne. Niin pitkään kuin kirjastojuttujen pääasiallinen konteksti on fyysinen kirjastotila, voidaan olettaa julkisuudessa kuvattavan vain tiettytyyppistä kirjastonkäyttöä. Yhteistyön vaikutus korostuu erityisesti Lapissa, Pirkanmaalla ja Satakunnassa, mutta on kasvava trendi myös valtakunnallisesti.

Kirjastojen roolista aktiivisena mediatoimijana tutkimusaineisto ei luonnollisesti kerro paljoakaan, ainoastaan kirjastohenkilökunnan osallistumisesta mielipideaineiston tuottamiseen. Kirjastoalalta itseltään on perätty aktiivisempaa roolia median suhteen ja rohkeutta viestintäänsä. Arvolan (2005) mukaan tutkimuksensa uutisteksteissä kirjaston henkilökunta on puhujaryhmänä merkittävä, joka toteutuu myös tässä tutkimuksessa.

Toisaalta voidaan myös pohtia sitä, kuinka paljon kirjasto julkisuutta ylipäättensä tarvitsee: merkittävä osa kansalaisista on kirjastojen käyttäjiä ja luovat mielikuvansa oma-kohtaisten kokemustensa perusteella.

Kirjasto on mielestäni samankaltaisessa asemassa kuin media ja vaikkapa musiikkiliiketoiminta. Asiakkaan valta ja valinnanvapaus on suurempi kuin koskaan. Sama pätee kirjastojen rooliin informaation välittäjänä. Vakkari (1987, 13) mieltää kirjastolla olevan käyttöönsaattamisfunktion: kirjaston tehtävänä on merkityksellisen aineiston valitseminen ja sen asettaminen asiakkaiden käyttöön. Mielestäni tämä toteutuu nykypäivän yleisissä kirjastoissa vain osittain, sillä merkittävä osa informaatiosta on jo siirtynyt kirjastojen tämänhetkisten aineistumuotojen ulkopuolelle ilman, että siitä julkisuudessa kannettaisiin juuri huolta. Kärjistäen voisi todeta, että kirjaston merkitystä argumentoidaan yhteiskunnan heikoimpien kautta juuri siksi, että heidän käyttötarpeensa vastaavat parhaiten kirjastojen palvelutarjontaa painettuine kirjoineen ja lehtienlukusaleineen.

Tutkimuksen toteutukseen liittyvistä tekijöistä erityisesti tutkimusaineiston valinta vaikuttaa tuloksiin. Sanomalehtien sivuilla käytävä keskustelu on todennäköisesti luontevampaa aikuisille kuin lapsille ja nuorille, joista ainakin jälkimmäinen ryhmä kommunikoi sujuvammin online. Verkkoviestintään, esimerkiksi keskustelupalstoihin, verkkolehtiin tai blogeihin suuntautunut tutkimus on potentiaalinen jatkotutkimusaihe. Lisäksi tutkimusaineiston valinnassa vaikuttaa myös se, että aineistoon on valittu vain kirjastoa pääaiheena käsitteleviä juttuja. Osasyynä päättäjien vaisuun rooliin voi piillä juuri siinä: kenties kirjastoja käsitellään muiden aiheiden ohella.

Valitut analyysimetodit soveltuivat mielestäni tutkimukseen melko hyvin, vaikka määrällisen sisällön erittelyn osuus tuloksista onkin verrattain suuri ja keskittyminen kehysanalyysiin olisi todennäköisesti tuonut hedelmällisempiä tuloksia. Kehysanalyysin peruskäsitteisiin kuuluvan ongelmatilanteen osittainen puuttuminen vaikutti kehysten luomiseen negatiivisesti, vaikka analyysin tuloksiin olenkin melko tyytyväinen. On kuitenkin relevanttia pohtia, sopiiko kehysanalyysin kaltainen metodi tämän tyyppisen aiheen käsittelyyn, koska kirjasto aiheena ei synnytä juurikaan vastakkainasetteluja. Kehysanalyysissä näkökulma on mielestäni melko selkeästi kirjastoalan eikä niinkään tarkastele kirjastoja esimerkiksi eri käyttöfunktioiden kautta, tradition kehystä lukuun ot-

tamatta. Kehysanalyysin tuloksissa painottuvat mielestäni hiljaiset signaalit, jotka viestivät kirjastojen toimintaympäristön muutoksesta ja suuntautuvat kenties enemmän tulevaisuuteen kuin tähän päivään.

Juttujen aiheenvalintaan liittyvä analyysi on mielestäni haasteellinen, sillä havaintoja-kaumien perusteella tutkimusaineistosta on haastavaa luoda kokonaiskuvaa. Koen, että tähän analyysivaiheeseen käyttämäni energia ei korreloi tulosten kanssa. Tähän vaikuttaa myös tutkimusaineiston laajuus ja monimuotoisuus, joka teki analysoinnista haastavan. Jatkotutkimuksen näkökulmasta kirjaston kaltaisen ilmiön kokonaisvaltainen selittäminen on osoittautunut todennäköisesti liian suureksi haasteeksi ja realistisempaa olisi ollut tarkastella jotain tiettyä tämän tutkimuksen osa-aluetta.

Jatkotutkimuksen kannalta kirjastojen suhde julkisuuteen tarjoaa useita mahdollisia lähestymistapoja. Aiemmin mainitsemani eri mediatekstien lisäksi tutkimuskohteena voisi olla kirjastojen tapahtumatarjonnan korrelointi saamansa julkisuuden kautta tai kirjastojen tuottaman viestinnän suhde mediajulkisuuteen esimerkiksi siitä näkökulmasta, kuinka usein kirjaston laatima tiedote nousee jutun aiheeksi tai toimii sen pohjana. Kirjastojen muu viestintä on myös hedelmällinen tutkimuskohde. Myös kirjastojen viestinten välityksellä käymä keskustelu (esimerkiksi Facebook-sivuilla) sidosryhmiensä kanssa on potentiaalinen tutkimuskohde. Tässä tutkimuksessa toteutettujen analyysin osa-alueiden syventäminen tarjoaisi mahdollisuuksia tarkastella asiakkaiden toiminnan kuvausta kirjastossa tai kirjaston käyttöfunktioita. Myös tekstien puhujarakenteen yksityiskohtaisempi analysointi toisi uutta informaatiota kirjaston julkisuuskuvista. Vertaileva tutkimus esimerkiksi muiden kulttuuri- tai julkisten palveluiden kesken voisi tuoda perspektiiviä kirjastojen saaman mediajulkisuuden määrään ja laatuun.

Johdannossa totesin työhypoteesina tutkimukselle olevan sen, että julkisuudessa ei kuvata kirjastojen arkea kovinkaan hyvin tai kirjaston toiminnan eri aspektoja tasapuolisesti. Yksiselitteistä vastausta tähän ei ole. Julkisuuskuvassa korostuu aineistolajeista kirjat, jotka saavat sekä määrällisesti että laadullisesti muita aineistoja enemmän huomiota. Toki kirjojen osuus kirjastojen kokoelmista onkin ylivoimaisesti suurin. Myöskään kirjastotyöstä se ei rakenna kokonaiskuvaa, koska varsinaisten työtehtävien kuvaus on vähäistä. Kirjastojen arki ei kenties mahdu mediassa vallitsevaan uutis- ja ansainta-

logiikkaan, koska arjessa dramatiikka on vähäistä. Negatiivisuus uutistekijänä puolestaan on kirjastojen puolella puhuttaessa taloudesta sekä muista välineellisistä tekijöistä. Kuitenkin kirjasto nauttii melko positiivisesta mediahuomiosta ja siitä, että toimintansa perusajatus on yhteiskunnallisesti hyväksytty ja arvostettu.

LÄHDELUETTELO

Aiemmat kuntaliitokset. 2011. Viitattu 1.3.2011. Saatavissa:
<http://www.kunnat.net/fi/palvelualueet/kuntaliitokset/aiemmatkuntaliitokset/Sivut/default.aspx>.

Alma Media. 2010. Aamulehden uudistus nostaa hyödyn ja keskustelun painopisteiksi uutissivujen rinnalle. Saatavissa:
http://www.almamedia.fi/tiedote?cm_print_version=1&tiedote=458881&event=1287032400&now=1286781605&daysleft=3. Viitattu 1.3.2011.

Arvola, Anu. 2005. Kirjaston julkisuuskuvia. Diskurssianalyysi sanomalehti uutisista. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopisto. Suomen kielen, informaatiotutkimuksen ja logopedian laitos.

Aula, Pekka ja Heinonen, Jouni. 2002. Maine: menestystekijä. Helsinki: WSOY.

Baer, Titta. 2004. Iänkaiken väärä imago? Katsaus kirjastojen viestintään. Kirjastolehti 97 (2004): 3, s. 6.

Baer, Titta. 2006a. Joensuun seutukirjasto syntyi. Kirjastolehti 99 (2006): 6, s.28.

Baer, Titta. 2006b. Kirjastot näkyviksi Ruotsin malliin. Kansanedustajasta kirjastovai-
kuttajaksi. Kirjastolehti 99 (2006): 4, s. 15.

Berger, Arthur Asa. 1998. Media analysis techniques. Thousand Oaks (California): Sage.

Burr, Vivien. 1995. An introduction to social constructionism. London: Routledge.

De Rosa, Cathy et al. 2005. Perceptions of Libraries and Information Resources. Ohio: Online Computer Library Center.

Dilevko, Juri ja Gottlieb, Lisa. 2004. The portrayal of librarians in obituaries at the end of the twentieth century. Library Quarterly 74 (2004): 2, s. 152–180. Chicago: University of Chicago.

Eklund, Maarit. 2007. Mediakuva liito-oravasta - Liito-orava yhdyskuntasuunnittelun toimijana Aamulehdessä, Savon Sanomissa ja Pohjalaisessa 1998–2004. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto, yhdyskuntatieteiden laitos.

Entman, Robert M. 1991. Framing: Towards clarification of a fractured paradigm. Journal of communication 43 (1991): 4, s. 51 – 58.

Gamson, William A. 1992. Media images and the social construction of reality. Annual review of psychology 18 (1992), s. 373 – 393.

Gergen, Kenneth J. 1994. *Realities and relationships: soundings in social construction*. Cambridge: Harvard University Press.

Gunter, Barrie. 2000. *Media research methods*. London: Sage.

Ekholm, Kai ja Repo, Yrjö. 2010. *Kirja tienhaarassa vuonna 2020*. Helsinki: Gaudeamus.

Hacking, Ian. 2009. *Mitä sosiaalinen konstruktioismi on?* Tampere: Vastapaino.

Halkoaho, Jenniina. 2008. Mistä imago syntyy? *Kirjastolehti* 101 (2008): 1, s. 14–15.

Heiskala, Risto. 2000. *Toiminta, tapa ja rakenne. Kohti konstruktioistista synteisiä yhteiskuntateoriassa*. Helsinki: Gaudeamus.

Helovuo, Marika. 2004. Sodankäyntiä lähikirjastojen ympärillä. Saatavissa: <http://elektra.helsinki.fi/se/i/0358-9803/23/3/sodankay.pdf>. Viitattu 1.3.2011.

Hokka-Ahti, Ritva. 2006. Tehdään hyvä brändi. *Kirjastolehti* 99 (2006): 4, s. 4.

Holmberg, Kim et al. 2009. *Kirjasto 2.0. Muuttuva osallistumisen kulttuuri*. Helsinki: BTJ.

Hujanen, Erkki. 2007. Lukijakunnan rajamailla. *Sanomalehden muuttuvat merkitykset arjessa*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Huhtanen, Kerkko (toim.) *Kunta- ja palvelurakenne uudistuu, mitä tapahtuu kulttuuri- palveluille? Kirjasto-, kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopalvelut Paras-uudistuksessa*. 2009. Kuntaliitto, Helsinki.

Hurmeranta, Markku ja Pietilä, A-P. 2008. *Hallitse mediapeli. Muuten media hallitsee sinua*. Helsinki: Inforviestintä.

Jokinen, Arja et al. 1999. *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Tampere: Vastapaino.

Juhila, Kirsi. 2004. Sosiaalityön vuorovaikutuksen tutkimus: historiaa ja nykysuuntauksia. *Janus*: 12 (2004): 2, s. 155 – 183.

Juholin, Elisa ja Kuutti, Heikki. 2003. *Mediapeli. Anatomia ja keinot*. Helsinki: Inforviestintä.

Juholin, Elisa. 2009. *Communicare! Viestintä strategiasta käytäntöön*. Helsinki: Inforviestintä.

Jussila, Noora. 2010. Kuntaliitoskunnat pihistelevät kirjastopalveluista. Saatavissa: <http://www.vihrealanka.fi/uutiset/kuntaliitoskunnat-pihistelev%C3%A4t-kirjastopalveluista>. Viitattu 1.3.2011.

Jyrkiäinen, Jyrki ja Savisaari, Eero. 2001. Sanomalehdistön nykytila. Teoksessa Nordenstreng, Kaarle ja Wiio, Osmo A. (toim.) Suomen mediamaisema. Helsinki: WSOY.

Järvilehto, Jaska. 2011. Musiikkikirjastotyön on siirryttävä verkkoon - asiakkaat ovat jo siellä. Saatavissa: http://www.kaapeli.fi/~musakir/interval/Intervalli_2011_1.pdf. Viitattu 1.4.2011.

Kaidesoja, Tuukka. Ei päivystä. Kriittisen realismin ja sosiaalisen konstruktionismin suhteesta. Saatavissa: http://www.jyu.fi/ytk/laitokset/yfi/henkilokunta/sos_/kaidesoja_tuukka/kurssimateriaalit/suhteesta. Viitattu 1.3.2011.

Karvonen, Erkki. 1997. Imagologia. Imagon teorioiden esittelyä, analyysiä ja kritiikkiä. Tampere: Tampereen yliopisto.

Karvonen, Erkki. 1999. Elämää mielikuvayhteiskunnassa. Imago ja maine menestyskijöinä myöhäismodernissa maailmassa. Helsinki: Gaudeamus.

Karvonen, Erkki. 2000. Imagonrakennusta vai maineenhallintaa? Teoksessa Aula, Pekka ja Hakanen, Salli (toim.) Kolmet kasvot. Näkökulmia organisaatioviestintään. Helsinki: Loki-kirjat.

Karvonen, Erkki. 2003. Mielikuva, maine ja julkisuus. Saatavissa: http://www.mv.helsinki.fi/home/aula/maineenhallinnan_erikoiskurssi/mainekurssi_listunto_karvonen.pdf. Viitattu 1.4.2011.

Kekki, Kirsti et al. 2009. Opetusministeriön kirjastopolitiikka 2015. Opetusministeriön julkaisuja 2009: 32. Helsinki: Opetusministeriö.

Kirjastolaki 4.12.1998/904. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980904>. Viitattu 1.3.2011.

Kunta- ja palvelurakennemuutos. Kunnat toteuttavat uudistuksen. 2007. 2. painos. Helsinki: Kuntaliitto.

Kuntaliitokset. 2011. Viitattu 1.3.2011. Saatavissa: <http://www.kunnat.net/fi/palvelualueet/kuntaliitokset/Sivut/default.aspx>

Kulttuurirahasto 2011. Saatavissa: <http://www.skr.fi/default.asp?docId=12874>. Viitattu 20.4.2011.

Kuutti, Heikki. 2008. Mediakierre. Selviytyminen kielteisessä julkisuudessa. Helsinki: Inforviestintä.

Lappalainen, Anna-Riitta. 2010. Muutosprosessi henkilöstön kokemana. Joensuun seutukirjaston organisaatiomuutoksen toteuttamisen onnistuminen henkilöstön näkökulmasta. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto, johtamistieteiden laitos.

Litmanen-Peitsala, Päivi. 2010. Kunnat kuntoon, se on parasta tukea kirjastoille. Kirjas-tolehti 103 (2010): 2, s. 16–17.

Lovio, Maisa. 2009. Tiekkö-kirjastoyhteistyön syventämisen vaihtoehdot. Teoksessa Huhtanen, K. (toim.) Kunta- ja palvelurakenne uudistuu, mitä tapahtuu kulttuuripalve-luille? Kirjasto-, kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopalvelut Paras-uudistuksessa, 97 - 100. Kuntaliitto, Helsinki.

McQuail, Denis ja Windahl, Sven. 1993. Communication models for the study of mass communications. London : Longman.

Mikkola, Ilkka. 2005. Kansa, kirjastot ja katkosetki. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto, informaatiotutkimuksen laitos.

Nieminen, Hannu ja Pantti, Mervi. 2009. Media markkinoilla. Johdatus joukkoviestin-tään ja sen tutkimukseen. Helsinki: Loki-kirjat.

Nurminen, Annamari. 1998. Ovatko tiedotusvälineet mielikuva-automaatteja? Teokses-sa Perko, Touko ja Salokangas, Raimo (toim.) Kymmenen kysymystä journalismista. Jyväskylä: Atena.

Paavonheimo, Jari. 2011. Kirjastoista katosi 25 miljoonaa lainaa. Saatavissa:
<http://www.hs.fi/kulttuuri/artikkeli/Kirjastoista+katosi+25+miljoonaa+lainaa/1135265154253>

Peräkylä, Anssi. 1990. Kuoleman monet kasvot. Identiteettien tuottaminen kuolevan potilaan hoidossa. Tampere: Vastapaino.

Potter, Jonathan. 1996. Representing reality: discourse, rhetoric and social construction. London: Sage.

Prins, Hans ja de Gier, Wilco. 1995. The image of the library profession. München: Saur.

Raatikainen, Riitta. 2008. Kirjasto mediassa 160508. Saatavissa:
<http://kirjastoseura.kaapeli.fi/etusivu/seura/materiaali?aihe=10976&modeyksi=luennot>. Viitattu 1.3.2011.

Raittila, Pentti (toim.). 2001. Mediat ydinjätettä hautaamassa. Eri intressiryhmien julki-suuteen pääsy, dialogi ja argumentointi ydinjätteen loppusijoitusta koskevassa keskuste-lussa 1999 – 20001. Tampereen yliopiston Journalismin tutkimusyksikön julkaisuja 34. Tampere: Tampereen yliopisto.

Rantanen, Marja-Leena. 2008. HelMet-kirjaston ei-käyttäjätutkimus 2007. Saatavissa:
http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Kirjastot/Luennot/Liitteet/Marja_Leena_Rantanen.ppt. Viitattu: 1.7.2011.

Ristikartano, Veera ja Virrankoski, Antti. 2011. Eräpäivä. Voimasanoja kirjastosta. Helsinki: Avain.

Robinson, Leith. 2006. Curmudgeons and dragons? A content analysis of the Australian print media's portrayal of the information profession 2000 to 2004. Saatavissa: <http://libres.curtin.edu.au/libres16n2/Robinson.pdf>. Viitattu 1.3.2011.

Sanomalehtien liitto. 2009. Osuudet eri viestimien päivittäiseen seuraamiseen käytetystä ajasta. Saatavissa: <http://www.sanomalehdet.fi/index.phtml?s=139>. Viitattu 1.3.2011.

Sauri, Tuomo. 2007. Sanomalehdet pystyvät vastaamaan ajan haasteeseen. Saatavissa: http://www.stat.fi/artikkelit/2007/art_2007-06-15_003.html?s=0. Viitattu 1.3.2011.

Serola, Sami ja Vakkari, Pertti. 2011. Yleinen kirjasto kuntalaisten toimissa. Saatavissa: <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2011/liitteet/OKM21.pdf?lang=fi>. Viitattu 1.7.2011.

Shaw, Leah. 2010. Representations of librarians in the UK press. *Aslib Proceedings* 2010 (62): 6, s. 554 – 569.

Sihvonen, Eeva. 2009. Paras-hanke sanomalehdissä: kehysanalyysi hallinnasta ja sosiaalipolitiikasta. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto, sosiaalitutkimuksen laitos.

Skara, Marija. 2009. Taantuma on karsinut Kirjatalkoisiin osallistuvia kuntia. Saatavissa: http://yle.fi/uutiset/kulttuuri/2009/11/taantuma_on_karsinut_kirjatalkoisiin_osallistuvia_kuntia_1187502.html. Viitattu 1.3.2011.

Suomen yleisten kirjastojen tilastot. 2011. Saatavilla: <http://tilastot.kirjastot.fi/>. Viitattu 15.8.2011.

Tuomi, Jouni ja Sarajärvi, Anneli. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Tuomikoski, Hannu. 2002. Mitä mieltä Kelasta? Sosiaali- ja terveysturvan katsauksia 51. Helsinki: Kansaneläkelaitos.

Uimonen, Risto ja Ikävalko, Elisa. 1996. Mielikuvien maailma: miten mediajulkisuutta muokataan ja imagoja rakennetaan? Helsinki: Inforviestintä.

Vahvaselkä, Heidi. 2005. Seutukirjasto uutena toimintamallina. Tapaustutkimus kunnan johdon, kirjastoalan ammattilaisten sekä henkilöstön edustajien näkemyksistä Joensuun ja Ylivieskan seuduilla. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto, yhdyskuntatieteiden laitos.

Verho, Seppo. 2007. Lisää säröä. *Kiiltokuvamainen kirjastokuva ei kiinnosta*. *Kirjasto-lehti* 100 (2007): 4, s. 16-19.

Verho, Seppo. 2008. Hyviä syitä olla käymättä kirjastoissa. Miehet kritisoiivat kirjastoa. Kirjastolehti 101 (2008): 2, s.26-28.

Verho, Seppo. 2009. Leikkaako lama kirjastojen osaamiselta siivet? Kirjastolehti 102 (2009): 3, s.29.

Widenius, Marja. 2000. "Hänellä oli silmälasit ja hän näytti kirjastonhoitajalta, aivan mitättömältä". Saatavissa: <http://www.kreodi.fi/artview.asp?ArticleID=88>. Viitattu 1.4.2011.

Wiio, Juhani. 2006. Media uudistuvassa yhteiskunnassa: median muuttuvat pelisäännöt. Helsinki: Sitra.

Vakkari, Pertti. 1987. Kirjasto- ja informaatiopalvelutoiminnan ominaispiirteistä. Kirjastotiede ja informatiikka 6 (1987): 4, s. 101 – 104.

Vuokko, Pirjo. 1998. Miten imagoja rakennetaan – entä miten sen voisi tehdä Suomen luterilainen kirkko? Teoksessa Jauhola, Päivi ja Siipola, Päivi (toim.). Viralliset imagot. Vaasan yliopiston selvityksiä ja raportteja 32. Vaasa: Vaasan yliopisto.

Väliverronen, Esa. 1996. Ympäristöuhkan anatomia. Tiede, mediat ja metsän sairaskertomus. Tampere: Vastapaino.

Väliverronen, Esa. 1998. Mediatekstistä tulkintaan. Teoksessa Kantola, Anu et al. (toim.) Media-analyysi. Helsinki: Helsingin yliopiston Lahden koulutuskeskus.

Väliverronen, Esa ja Hellsten, Iina. 2000. Biodiversiteetti mediassa: sukupuuton uhkasta kesätävään kehitykseen. Tiedotustutkimus 23 (2000): 2, s. 4-19.

LIITTEET

LIITE 1. LUETTELO TUTKIMUSAINEISTON TEKSTEISTÄ

Julkaisukohtaisesti, suluissa ilmestymispäivämäärä.

Aamulehti

- Kirjan kaupunki panee kirjaston oven säppiin (31.12.2010)
Kirjastot tilasivat viallisen ohjelmiston ilman kilpailua (28.12.2010)
Opiskelijat hahmottelivat Nokialle keskuspuistoa (14.12.2010)
Nokian kirjastot avautuvat jälleen 7. joulukuuta (05.12.2010)
Dekkarihylly Metson uutuus, jännitys silti suurinta verkossa (01.12.2010)
Kirjastojen tarratalkoot kestävät kuukausia (16.11.2010)
Nuorille lukutoukille lisää ahmittavaa (02.11.2010)
600 000 tarraa urakalla kirjoihin (21.10.2010)
Äiti, iskä, mitä tehtäis? (15.10.2010)
Suomalaiskirjastot saivat vuosittaisen taidekirjalahjansa (07.10.2010)
Tesoman remontti alkanee ensi vuonna (05.10.2010)
”Visio kaiken kattavasta Internet-kirjastosta on hieno” (18.09.2010)
Tässä sinulle kymmenen syytä mennä kirjastoon (02.09.2010)
Nyt kirjaston uudet kotisivut toimivat (07.08.2010)
Tuula Martikaisella on kirjastonhoitajan sielu (01.08.2010)
Tesoman uudistus huolestuttaa (10.07.2010)
Juhannuskirjat (14.06.2010)
Pilvi Eronen on yksi Muotialan lukutoukista (29.05.2010)
Kirjastot kiinni (13.05.2010)
Remes ja Tervo odottivat jo kirjaston hyllyssä lainaajaa (15.04.2010)
Viisi ahkeraa ja kolme Olkinuoraa (02.04.2010)
Metsossa voi piirtää mangaa (18.03.2010)
Mitä kirjastonhoitajat tekevät chatissa? (10.03.2010)
Tunnekkko kaupunkis? (18.02.2010)
Lainan päivä kutsuu kirjastoon (08.02.2010)
Kirjastojen säästöt iskevät varsinkin musiikin ja elokuvien ystäviin (12.01.2010)
Hyvät harrastukset (05.01.2010)
- Vuoden alusta lähtien et voi lukea lehtiä sunnuntaisin kirjastossa (14.12.2009)
Lempäälän kirjastosta saa kohta lainata itse (05.12.2009)
Tampereen uusi kirjastoauto on punainen kuin paloauto (27.11.2009)
Terveysasema ja kirjasto saattavat jatkaa Nokialla (21.11.2009)
Kalsarit sulkivat Tammelan kunnan kirjaston (12.11.2009)
Kirjasto voi menettää yhden viran Akaassa (31.10.2009)
Työnteko auttaa juurtumaan ja tekee kielitaidolle ihmeitä (17.10.2009)

Kirjasto haluaa parantaa palvelua (01.10.2009)
Kirjastot: Kurun vanhasta kunnanvirastosta tuli Ylöjärven uuden kaupunginosan kirjasto (22.09.2009)
Liikuntapaikat ja kirjastot voivat olla säästölistalla (11.09.2009)
Vuoden paras kirjastoauto on Hämeenkyröstä (20.08.2009)
Netti-Nyssen Euroopan kiertue starttaa tiistaina (14.08.2009)
Kohti henkistä nälkäkuuria (23.07.2009)
Tampereella kirjastolta leikattiin jo, muualla ei vielä (06.07.2009)
Jukka Relander on Kirjastoseuran uusi puheenjohtaja (12.06.2009)
Pälkäneen kirjastolle keksittiin yli sata nimeä (30.04.2009)
Kirjasto on kylän keskus (15.04.2009)
Kuhmalahden tilinpäätös 2008 vähän pakkasella (29.03.2009)
Nyt poistokirjojen myyntitori (17.03.2009)
Tampereen Muumipeikko saa seuraajan loppuvuodesta (03.03.2009)
Pääkirjaston laajennustyö lainarahalla (10.02.2009)
Killinkosken sivukirjasto lakkautetaan (29.01.2009)
Moni pienikin kunta pitäisi kirjaston sunnuntaisin auki (07.01.2009)

Akaa saa etuajassa kulttuurikoordinaattorin (18.12.2008)
Kirjastoauton reitille muutoksia Kangasalla (14.12.2008)
Akaa saamassa oman kulttuurikoordinaattorin (05.12.2008)
Kankaanpää on kehnoin kirjastokaupunki (06.11.2008)
Myöhästymismaksuilla saisi 38 804 uutta kirjaa vuodessa (21.10.2008)
Autan sinua eksymään (26.09.2008)
Kirjasto puhuu edelleen suomea (05.09.2008)
Tamperealaisille esitetään uusia kirjastoja ja tekojäitä (22.08.2008)
Ylpeys kotiseudusta kasvoi, vaikka kunta katosi (12.08.2008)
Vain Walle rullaa pysäkeille joka päivä (15.07.2008)
Uusi kirjasto saa kävijöiltä pelkkää kehua (26.06.2008)
Kirjastojen internetsensuuriin takertuu asiallista tietoa (06.06.2008)
Kirjaileja ja lukija kohtaavat (21.05.2008)
Kotikujan Konsta on Luru Kiljusen seuraaja (07.05.2008)
Kirjaston hinnaksi 7,1 miljoonaa (22.04.2008)
Kirjastoauton nimestä kilpaillaan (26.03.2008)
Suodenniemeläisiä onnisti (11.03.2008)
Hyvästi Luru Kiljunen! (06.03.2008)
Tampere kesti vertailun (13.02.2008)
Pääkirjastosta solmitaan sopimus (08.01.2008)

Helsingin Sanomat

Kirjavinkkari on odotettu vieras koulussa (20.12.2010)
Keskustakirjasto on myös lasten kirjatalo (16.11.2010)
Haluaisitko tuoksua kirjastolle? (16.10.2010)

Myllypuron lehtisalista mediakeskus (04.10.2010)
Kirjat lisääntyvät, lainat vähenevät (25.09.2010)

Kukapa kirjastoa vastustaisi (18.07.2010)
Celia on äänikirjasto (28.06.2010)
Lähikirjastot ovat tärkeämpiä kuin keskustan suurkirjasto (14.06.2010)
Monikielisen kirjaston käyttö kasvaa (17.05.2010)
Ilmainen kirjastolaitos on sulaa hulluutta (04.05.2010)
Vhs-kasetin sisällön voi siirtää dvd:lle Lasipalatsissa (11.04.2010)
Uudenmaan ja Itä-Uudenmaan kirjastoissa lähes 16 miljoonaa käyntiä (06.04.2010)
Kulttuuriperintömme digitoinnissa tarvitaan sekä julkisia että yksityisiä toimijoita (22.03.2010)
Kirkkonummen kirjasto lainaa kävelysauvoja asiakkailleen (04.03.2010)
Tulevaisuudessa kirjastoista voisi tulla taidelainaamoita (10.03.2010)
Kallion kirjasto uudistui pitkän remontin aikana (06.02.2010)
Sellon kirjasto aukeaa jo kello 8.15. (31.01.2010)
Lähikirjastot ovat korvaamattomia (22.01.2010)
Kaupungin suuret suunnitelmat keskustakirjastosta lässähtivät (14.01.2010)

Espoolaisperhe olisi valmis maksamaan kirjastolainoista (30.12.2009)
Helsingissä pääsee kirjastoon bussilla tai ratikalla (11.12.2009)
Kas, Pajusen tavoite on ”kehittää parempaa kaupunkia” (09.12.2009)
Helsingin esikaupunkeja kurjistetaan systemaattisesti (06.12.2009)
Kirjasto ei ole sellutehdas (03.12.2009)
Kirjaston kirjoja poltettiin kaukolämmöksi Helsingissä (29.11.2009)
Tuhannet puolustavat kirjastoja (27.11.2009)
Kirjastojen tueksi nousi kansanliike (27.11.2009)
Keskustakirjastolla on tiukka aikataulu (15.11.2009)
Kirjasto tarvitsee pelisalia (11.11.2009)
Keskustakirjasto Töölönlahdelle (06.11.2009)
Kirjastoista tullut nettisurffaajien huvimajoja (30.09.2009)
Kansallinen media-arkisto on jo perustettu (31.08.2009)
Keskustakirjaston rahoitus jäämässä yksin Helsingin harteille (13.08.2009)
Kun kuva oli luksusta (31.07.2009)
Kirjastosta saa vaikka mölkkypelin (19.07.2009)
Kulttuuriasianneuvos Anneli Äyräs (12.07.2009)
Mallia Tanskasta ja Alkosta (10.06.2009)
Turku säästää sulkemalla kirjastot kahdeksi viikoksi (04.06.2009)
Kirjoille on loistava kierrätysjärjestelmä (12.05.2009)
Suljettujen tietokoneohjelmien tulisi nyt olla historiaa (23.04.2009)
Kirjojen lainaus laski hieman (07.04.2009)
Lämpääkö kaupunkikirjaston sauna kirjoilla? (02.04.2009)
Laina kutsuu koirat Töölön kirjastoon (05.02.2009)
Kirjaston eräpäivämuistutus toimii taas (18.01.2009)

Kauppa, kirjasto, kappeli (24.12.2008)
Espoo nimeää kirjastojaan kauppakeskusten mukaan (12.12.2008)
Kirjatalkoilla on hankittu jo 47 000 kirjaa (23.11.2008)
Kirjastojakaan ei rahoiteta lupamaksuilla (05.11.2008)

Keskustakirjasto Töölönlahdelle? (26.10.2008)
Vuosisatainen kirjakulttuuri on arvokas (30.09.2008)
Professori Elin Törnudd (23.09.2008)
Turun kirjastokokonaisuus valmistui (16.09.2008)
Keskustakirjasto uhkaa kariutua valtion tonttikauppoihin (03.09.2008)
Kirjasto valitsi vuoden asiakkaan (08.08.2008)
Filosofian maisteri Birgitta Weckman (11.07.2008)
Älä heitä kiukaalle olutta (13.06.2008)
Lehtilahjoitus kirjastojen rahoituksen puolesta (22.05.2008)
Vallilan kirjasto suljetaan tänään (14.04.2008)
Eteläsatamasta pitää rakentaa ihmisen mittainen (16.03.2008)
Pajunen: Keskustakirjasto Töölönlahdelle (13.03.2008)
Kirjastoauton virkailija haluaisi säilyttää palvelut maaseudullakin (09.03.2008)
Helsingin kirjastoista saa tällä viikolla digi-tv-opastusta (25.02.2008)
Kirjastojen lehtiä näpistellään ahkerasti Helsingissä (16.01.2008)
Poliisi epäilee kirjastopaloa tahallaan sytytetyksi (07.01.2008)

Lapin Kanssa

Yli 200 kirjan kantta kertoo tarinoita (17.12.2010)
Kuukasjärvi kirjastonhoitajaksi Tornionlaaksoon (24.11.2010)
Tampereen kirjastot kiinni kaksi viikkoa (12.11.2010)
Hetan kirjastossa tarjolla puuroa voisilmän kera (20.10.2010)
Nuoruuden ehdottomuudella 24 tuntia sarjakuvaa pötköön (03.10.2010)
Juhlavuosi: Kirjastovideot julkaistaan myös internetissä (08.09.2010)
Kirjasto omalla kotipihalla (16.08.2010)
Toimintaa jo 20 vuotta: Rosa Liksomia käännetään juhluvuoden kunniaksi (24.07.2010)
Ylitornio ja Pello perustavat yhteisen kirjastolaitoksen (22.06.2010)
Kirjatalkoot poikii lisää kirjoja kirjastoihin (16.05.2010)
Kirjastoille 2,3 miljoonaa euroa kehittämisrahaa (09.04.2010)
Hengentuotteet siirtyvät kilotavarana evakkoon (06.03.2010)
”Henkireikä, aarremaailma ja mieletön etu” (10.02.2010)

Kirja soi ja opettaa (15.12.2009)
Kirjastot kurjistuvat pohjoisen isoissa kunnissa (06.12.2009)
36 hopearuplaa synnyttivät Lapin toisen kirjaston (22.11.2009)
Kyläkoulun kirjastosta siemeniä lukuharrastukseen (21.10.2009)
Ötökkäjuttuja Ounasrinteellä (28.09.2009)
Ounasrinteellä kerättiin adressi kirjaston puolesta (11.09.2009)
Mitä vaarallinen vampyyrytyttö vaatii pojalta? (15.07.2009)
Pello etsii kirjastotoimenjohtajaa (02.06.2009)
Musiikki kiertää Lapin läänin kirjastoja (19.04.2009)
Leipää ja myös huveja (14.03.2009)
Lainan päivänä kirjastossa tehtiin muutakin kuin lainattiin (09.02.2009)
Kirja-aarteita Rovaniemen ytimessä (12.01.2009)

Kirjastojen aukiololle sunnuntaisin tukea (15.12.2008)
Sompion kirjasto aloittaa (22.11.2008)
Nätti-Jussi, joulupukki ja Lordi (09.10.2008)
Kirjastorokki antoi ensimmäisen keikan (04.09.2008)
Nettiin keskeltä kaupunkia (05.08.2008)
Taidetta sanoista (26.06.2008)
Sodankylä rajoittaa luokkaretket kotimaahan (18.06.2008)
Painajaismainen ajatus (01.06.2008)
Lähikirjastot: Ounasrinne avasi nettiadressin (27.05.2008)
Sivukirjastoja ei lakkauteta (22.05.2008)
Kulttuurilautakunta äänesti kirjalainojen myöhästymismaksuista (01.05.2008)
Vain yksi haki Posiolle kirjastonjohtajaksi (25.03.2008)
Posion kirjasto lyhentää aukioloa (26.02.2008)
Jukka Alaniemelle Arjen turvaaja -palkinto (13.02.2008)
Sompion kirjasto yhdistäisi kolmen kunnan kirjastot (31.01.2008)
Korkalovaaran kirjastoon murtauduttiin (16.01.2008)

Pohjolan Sanomat

Kirjastoautopalvelut tärkeitä Lapin kairoilla (17.12.2010)
Kirjasto: omalla avaimella pääsee lehtisaliin, silloin kun itselle sopii (05.12.2010)
Kuukasjärvi kirjastonhoitajaksi Tornionlaaksoon (26.11.2010)
Kemin kirjasto suljettu torstaina (04.11.2010)
Vastauksia Kemin prosaisteille (24.10.2010)
Kirjasto haluaa parantaa palvelua (08.10.2010)
Kemin ja Tornion kirjastoissa haetaan tuoreutta (03.10.2010)
WLAN-verkko toimii Kemin kirjastossa (09.09.2010)
Kirjastossa moni lukee (29.08.2010)
Tornion kirjasto aikaistaa aukioloaikojaan (12.08.2010)
Unelmatyö yhdisti autot ja kirjat (10.07.2010)
Kirjaston asiakkaat sanoivat sanansa (08.06.2010)
Museo vie kirjaston parhaat tilat (25.05.2010)
Kirjatalkoot poikii lisää kirjoja kirjastoihin (12.05.2010)
Kemin kirjaston puolesta (22.04.2010)
Kirjasto: Ahkeria käyttäjiä palkittiin (25.03.2010)
Toimintojen keskittäminen ei saa supistaa kirjaston palveluja (17.03.2010)
Uutta: Kurjastot (26.02.2010)
Tervolan kirjastossa aineistomyyntiä ennen remonttia (10.02.2010)
Kirjasto ottaa yhä vastaan cd-lahjoituksia (28.01.2010)
Nuorten aiheet rankempia kuin 70-luvulla (16.01.2010)

Mihin kirjat pannaan? (05.12.2009)
Kemin kaupunginjohtajan Ossi Revon mielivalta (21.11.2009)
Arvoisa Kemin kaupunginjohtaja! (12.11.2009)
Lehtisaliin pääsee Ylitorniolla omalla sähköisellä avaimella (29.10.2009)
Nyt sukset ulos kirjastosta survaiskaa (24.09.2009)
Kirjastojen aineisto on saatava liikkeelle (08.09.2009)

Kirjastotoimenjohtajan virka uushakuun Pellossa (18.08.2009)
Talouskurimus rokottaa kirjastoja vasta ensi vuonna (08.07.2009)
Kansalliskirjasto maailman digi-kirjastoon (13.06.2009)
Pellolle oma kirjastotoimenjohtaja (02.06.2009)
Kirjasto: Kurdeille käyttöapua (27.05.2009)
Eteläisen kaupunginosan kirjastopalvelut (23.05.2009)
Kemijokivartisten esivanhemmat kuuteenkymmeneen sukukirjaan (08.04.2009)
Lukijat: Kemin kirjasto palkitsi viime vuoden ahkerimmat lainaajat (10.02.2009)
Suosikit ovat samat kaupassa ja kirjastossa (15.01.2009)

Kirjastonjohtajan virka auki uudestaan Kolarissa (21.12.2008)
Kemin viimeinen lähikirjasto juhlii (17.12.2008)
Vielä kirjastopalveluista (06.11.2008)
Uusi vuosituhat vienyt viisikymmentä laitoskirjastoa (26.10.2008)
Lukija lukee, viittoja viittoon ja kuulijat kuuntelevat kirjaa (08.10.2008)
Kolari tarkistaa kansalaisopiston maksuja (12.09.2008)
Varo vikkelyyttä ja kaiuttimia (11.07.2008)
Ranuan kirjasto sai sotadokumentteja (05.06.2008)
Karungin kirjastoon lisää aukioloa (17.04.2008)
Lapin kirjastoautot tärkeää lähipalvelua (12.03.2008)
Karungin kirjaston aukioloajat säilyvät ennallaan (28.02.2008)
Jukka Alaniemelle Arjen turvaaja -palkinto (13.02.2008)
Kirjastoauto Simoon saakka (17.01.2008)
Aineisto vaihtuu määränpään mukaan (12.01.2008)

Satakunnan Kansan

Kirjastojen mies (05.12.2010)
Sarianna Koivisto Euran kirjastotoimenjohtajaksi (24.11.2010)
Merikarvian kirjasto (10.11.2010)
Eurajoki ei niitannut kirjastolle paikkaa (04.11.2010)
Ahlaisten ”leijonahäkki” kylän kuuma peruna (07.10.2010)
Eero Hiiosen teräs kiiltää Huittisissa (25.09.2010)
Toimitusjohtaja mukana yhtiön ostossa Eurajoen kunnalle (19.08.2010)
Tekniikka turmelee (13.08.2010)
Kirjaston yleisökone urkki salasanoja (17.06.2010)
Karhusuon pikkuoppilaat kirjaston tiloihin (10.05.2010)
Aluekirjastoja tarvitaan (18.04.2010)
Arantilan oppimiskeskus maksaisi kolme miljoonaa euroa (16.03.2010)
Karhu Kirjanen (14.02.2010)
Lainaa elämä! (10.01.2010)

Kirjastokoululle haetaan avustusta (19.12.2009)
Sivukirjastojen rooli muuttunut (04.12.2009)
Kankaanpää sai Kankaanpääpalkinnon (05.11.2009)
Lapsi tarvitsee lukevan aikuisen ja kirjoja saataville innostuakseen (18.10.2009)
Lainaukset kahdessa jaksossa (28.09.2009)

Luvian kirjasto kiiruhti eturiviin (19.09.2009)
Himolukijat (06.09.2009)
Mitä vampyyrityttö vaatii pojalta? (13.07.2009)
Kirjapino kasvaa kesällä (28.06.2009)
Kirjastoille kymmeniätuhansia kirjoja (03.06.2009)
Lemmen strategia (14.05.2009)
Prinsessakin voi olla ilkkurinen (03.03.2009)
Kirjastoyhteistyö kiinnostaa Huittisista (14.02.2009)
Kirjastovarkaita kiinnostavat Musta raamattu ja iskelmä (19.01.2009)
Lehtilukusalin sunnuntainen aukiolo siirtyy (09.01.2009)

Kirjastot halutaan auki sunnuntaisin (15.12.2008)
Luovuus pelastaa rahapulassa (10.11.2008)
Lapin koulukeskuksen hinnaksi 4,7 miljoonaa (21.10.2008)
RKP keskittyy peruspalveluihin (11.10.2008)
Lasten oma elokuva saatiin filmattua purkkiin Merikarvialla (04.10.2008)
Lauluryhmäkin sai alkunsa matkalla kirjastosta kotiin (18.08.2008)
Onko ehdokkaallasi kirjastokortti? (19.07.2008)
Kirjastonhoitaja Kerttu Vanhatalo (24.06.2008)
Kirjastojen internetsensuuriin takertuu myös asiallista tietoa (05.06.2008)
Eläinkirja on hyvä kirja (04.05.2008)
Seikkailuja kirjahyllyjen välissä (27.03.2008)
Tatu ja Patu lasten suosikki (24.01.2008)
Tulipalo uhkasi kirjastoa (06.01.2008)

LIITE 2. TUTKIMUSAINEISTON JUTTujen AIHEENVALINTA PÄÄLUOKKATASOLLA

Aihe	Juttujen määrä
-------------	-----------------------

Tilat, rakennukset ja toimintayksiköt	55
Laajennukset, remontit, peruskorjaukset ja tilauudistukset	11
Uudisrakennukset ja uudet kirjastotilat	9
Lakkauttamissuunnitelmat ja toteutuneet lakkautukset	9
Kirjastorakennusten sijainti ja tonttikaupat	7
Kirjastoautotoiminta	6
Onnettomuudet	5
Toimintayksiköiden palvelukuvaukset	3

Tapahtumat	38
Kirjallisuus- ja sanataidetapahtumat	8
Musiikki-, elokuva- ja taidetapahtumat	7
Asiakkaiden palkitseminen (vuoden lukija, asiakas, kirjastonkäyttäjä jne.)	6
Avajaiset & syntymäpäiväjuhlat	3
Lainan päivä	3
Sarjakuvatapahtumat	2
Aineistomyynti	2
Ulkomaiset tapahtumat	1

Aineistot, kirjastonkäyttö ja asiakkaat	34
Asiakasaktiivisuus: adressit ja kansanliikkeet	6
Aineistolahjoitukset	5
Nuorten kirjallisuustrendit	5
Kulttuurirahaston Kirjatalkoot -hanke	4
Muutokset lainaus- ja kävijämäärissä	3
Liikuntavälineet	2
Lainatuimmat kirjat	2

Palvelut ja järjestelmät	31
Verkkopalvelut	6
Laajenevat palvelut ja uudet palveluinnovaatiot	5
Kirjastojärjestelmät (päivitys, hankinta, kilpailutus, viat ja puutteet)	5
Itsepalvelu: lainaus- ja palautusautomaatit	2
Itsepalvelu: sähköiset avainkortit kirjastotiloihin	2
Langattomat verkkoyhteydet	2
Lasten ja nuorten palvelut	2
Muut (Internet-päätteet, kirjavinkkaus, bookcrossing yms.)	7

Etiikka, merkityspohdinta ja tulevaisuuspuhe	29
Yleinen tulevaisuuspohdinta	9
Kirjastojen merkitys yleisesti	4
Lähikirjastojen ja kirjastoautojen merkitys	4
Internetin sisällönsuodatus kirjastoissa	2
Lasten lukemisharrastuksen merkitys	2
Painetun kirjallisuuden merkitys	2
Muut (avoin lähdekoodi, palvelujen saatavuus haja-asutusalueilla)	2

Talous	27
Määrärahasäästöt	13
Hankkeiden kustannusarviot ja yleinen rahoituspohdinta	5
Maksuttomuuden periaate	3
Avustukset (Opetus- ja kulttuuriministeriö sekä ELY-keskus)	2
Asiakasmaksut	2
Muut (osuus kulttuurirahoituksesta, rahoitus verovaroin)	2

Kirjastoammattilaiset ja -työ	23
Viranhakuprosessit ja virkanimitykset	9
Kirjastoammattilaisten nekrologit	4
Kirjastonhoitajuus	3
Virkojen väheneminen	3
Kirjastoammattilaisten palkitseminen	2
Muut (maahanmuuttajat kirjastotyössä, ”kirjastotäti lemmen apulaisena”)	2

Aukioloajat	18
Sunnuntaiaukiolot	5
Tilapäissulut	5
Lisäykset	3
Vähennykset	2
Poikkeukset	2
Ennallaan pysyminen	1

Yhteistyö	12
Seutukirjastohankkeet ja alueellinen yhteistyö	5
Yhteistyö kirjastoautoiminnassa	3
Yhteistyö ulkomaisten toimijoiden kanssa	1
Yhteistyö taidelainaamojen kanssa	1
Yhteistyö Kansallisen audiovisuaalisen arkiston kanssa	1
Digitointiyhteistyö	1

Yhteensä	267
-----------------	------------

LIITE 3. SISÄLLÖN ERITTELYN LUOKITUSRUNKO

Luokitusrunon luomisessa on hyödynnetty Pentti Raittilan teosta Mediat ydinjätettä hautaamassa. Tutkimuksen sisällön erittely on toteutettu aineistolähtöisesti niin, että luokitusrunko on kehitetty osittain aineiston sisällön perusteella.

1. Taustamuuttujat

1. Jutun ilmestymispäivä merkittynä pp.kk.vvvv. Esimerkiksi 21.06.2009.
2. Jutun otsikko.
3. Julkaisu, merkittynä alla olevia lyhenteitä käyttäen.

AL = Aamulehti

HS = Helsingin Sanomat

LK = Lapin Kansa

PS = Pohjolan Sanomat

SK = Satakunnan Kansa

4. Juttunumero

Luokiteltu juoksevilla numerolla kronologisessa ilmestymisjärjestyksessä alkaen vuoden 2010 lopusta. Numeroinnissa ei ole huomioitu julkaisun vaihtumista, vaan havain-
toyksiköistä on koostettu yksi luettelo.

5. Jutun sijoittuminen lehden eri osastoihin

Julkaisujen osastot on luokiteltu seuraavasti:

Pääkirjoitussivut

Etusivu

Maakunta- ja paikallisuutissivut

Muut uutissivut

Kulttuurisivut

Mielipidesivut

Päivyrisivut

Liitesivut ja viikonvaihte

Muut sivut

6. Juttutyypit

Pääkirjoitus

Mielipideteksti

Utinen

Reportaasi

Haastattelu
Muu juttu

7. Jutun pituus merkkeinä

0 – 499 merkkiä
500 – 999 merkkiä
1000 – 1999 merkkiä
2000 – 2999 merkkiä
3000 – 3999 merkkiä
Yli 4000 merkkiä

2. Sisältömuuttujat

8. Tekstin aiheenvalinta pääaiheen mukaan ja kaikkien aiheiden mukaan

Juttujen aiheenvalinnan suhteen teksteistä on analysoitu ensin pääaihe, jossa painotus on otsikko- ja ingressitasolla. Tämän jälkeen jutuista on analysoitu muut aiheet. Aiheenvalinnan luokitus on aineistolähtöinen.

Aiheenvalinnan pää- ja alaluokat (pääluokka alleviivattuna)

Aineisto, kirjastonkäyttö ja asiakkaat

Kirjastojen kokoelmat aineistotyypeittäin
Aineistoihin ja kokoelmiin liittyvät muut aiheet
Asiakkaat asiakasryhmittäin luokiteltuna
Kirjastonkäyttö
Kirjastonkäytön muutostrendit
Asiakasaktiivisuus ja asiakkaiden vaikutusmahdollisuudet

Kirjastotilat, -rakennukset ja toimintayksiköt

Kirjastojen toimintayksiköt (pää-, lähikirjastot, kirjastoautot jne.)
Toimintayksiköihin liittyvät havainnot (lakkauttamispohdinnat, palkitseminen jne.)
Kirjastotilat ja -rakennukset
Rakentaminen ja tilasuunnittelu (uudisrakentaminen, remontointi, arkkitehtuuri jne.)
Osastoihin liittyvät havainnot
Muihin tiloihin liittyvät havainnot
Muut tiloihin liittyvät havainnot (onnettomuudet, liikenneyhteydet jne.)

Etiikka, merkityspohdinta ja tulevaisuuspuhe

Kirjastoon liitetyt arvot ja määritteet
Eettiset kysymykset

Kirjastojen palvelut ja järjestelmät

Kirjaston palvelut

Palvelutarjonnan muutos
Kirjastojärjestelmät

Kirjastoammattilaiset ja -työ

Työtehtävät
Muut kirjastotyöhön liittyvät teemat
Kirjastotyöhön vaikuttavat trendit
Kirjastoammattilaisiin liitetyt piirteet

Tapahtumat

Kirjastojen tapahtumatarjonta

Talous

Yhteistyö

Aukioloajat

9. Pääaiheenvalinta mielipideaineistossa

Mielipideaineistoksi luokiteltujen juttujen pääaiheenvalinta on luokiteltu aineistolähtöisesti seuraavasti:

Toimintayksiköiden lakkauttamispohdinnat
Helsingin keskustakirjastohanke
Kirjastopalvelujen merkitys
(Painetun) kirjallisuuden merkitys
Muutokset kirjastotiloissa
Kirjastojen palvelut
Kirjastojen saavutettavuus
Yhteistyöhankkeet
Kirjastonkäytön muutos
Kirjastoaineistojen muutos
Kirjastojen rahoitus verovaroin
Kirjastojen maksuttomuuden periaate
Määrärahasäästöt
Muut aiheet

10. Jutun puhujarakenne

Puhujiksi on luokiteltu jutuissa siteeratut henkilöt, toimijat ja organisaatiot jutussa ottamansa roolin mukaan. Puhujat on luokiteltu aineistolähtöisesti seuraaviin ryhmiin:

Kirjaston asiakkaat
Kirjaston johto
Kirjaston muu henkilökunta

Kunnan johto

Kunnan luottamushenkilöt (valtuutetut, lautakuntien jäsenet)

Kunnan muut viranhaltijat (esimerkiksi opettajat) sekä heihin rinnastettavat toimijat (esimerkiksi poliisit)

Kirjastoalan muut toimijat (esimerkiksi Kirjastoseura)

Kulttuurialan muut toimijat (esimerkiksi kirjailijat, Kulttuurirahasto, sukututkijat)

Poliittiset päättäjät ja valtakunnalliset toimijat (kansanedustajat, ministerit, valtion virkamiehet, Kuntaliitto, ELY-keskus)

Muut sidosryhmät (esimerkiksi asukas- ja kaupunginosayhdistykset, arkkitehdit, tietotekniikan asiantuntijat)

11. Puhujarakenteen sukupuolijakauma

Puhujaryhmät on luokiteltu sukupuolittain seuraavasti:

Naiset

Miehet

Ei tiedossa

12. Puhujaryhmän asiakkaat ikäjakauma

Puhujaryhmä asiakkaat on luokiteltu iän mukaan, muissa puhujaryhmissä ikää ei yleensä ole mainittu.

Lapset (0-12 -vuotiaat)

Nuoret (13–17 -vuotiaat)

Aikuiset (18-vuotiaat ja sitä vanhemmat)

Ei tiedossa

13. Mielipideaineiston toimijaryhmäluokitus

Mielipideaineistosta on luokitettu tekstin kirjoittaja toimijaryhmän mukaan seuraavasti:

Julkaisujen toimitus

Kirjaston asiakkaat

Kirjaston henkilökunta

Kaupunginosaseurat ja asukas-yhdistykset

Kulttuurialan edustajat

Kunnan luottamushenkilöt

Muut kirjastoalan toimijat

14. Juttujen sävyloki

Tutkimusaineiston kaikista teksteistä yleinen sävy on analysoitu seuraavan asteikon mukaisesti:

positiivinen
ambivalentti
negatiivinen

15. Havaintokohtainen sävylokiutus tietyistä aiheenvalinnan pää- ja alaluokista

Kolmesta aiheenvalinnan pääluokasta (talous, kirjastoammattilaiset ja -työ, aukioloajat) sekä yhdestä alaluokasta (rakentaminen ja tilasuunnittelu) sävyanalyysi on toteutettu havaintokohtaisesti.

Analyysiasiteikko on seuraava:

positiivinen
neutraali
negatiivinen

Havaintojen sävyn lisäksi analyysissä on otettu huomioon puhujaryhmät, jotka ovat seuraavat:

Kirjastojen henkilökunta
Muut kirjastoalan toimijat
Kirjaston asiakkaat
Julkaisujen toimitus
Kuntajohto
Luottamushenkilöt
Muut

LIITE 4. TUTKIMUSAINEISTON SÄVYLUOKITTELUN HAVAITOMATRIISI

Matriisi sisältää vain ne kategoriat, joihin tutkimusaineistossa liittyy havaintoja.

Aihe

Puhujaryhmät

Aukioloajat	Henkilökunta	Asiakkaat	Muut kirjastoala	Kuntajohto	Luottamushenkilöt	Toimitus	Muut
Pidentäminen positiivinen	1						
Lyhentäminen negatiivinen	1				1	1	
Lyhentäminen neutraali							
Ennallaan pysyminen positiivinen	1						
Sunnuntaiaukiolojen pohdinta positiivinen	9	2	4			1	
Sunnuntaiaukiolojen pohdinta negatiivinen	2	1					
Sunnuntaiaukiolojen pohdinta neutraali	2						
Toteutuneet sunnuntaiaukiolot positiivinen			1				
Vähentyneet sunnuntaiaukiolot negatiivinen			1				
Vähentyneet sunnuntaiaukiolot neutraali	1						
Tilapäinen sulkeminen neutraali			1				

Rahoitus	Henkilökunta	Asiakkaat	Muut kirjastoala	Kuntajohto	Luottamushenkilöt	Toimitus	Muut
Aineistomäärärahat positiivinen	1		1				
Aineistomäärärahat negatiivinen	4				1		1
Aineistomäärärahat neutraali	1			1			1
Määrärahasäästöt negatiivinen	5	3			1		2
Määrärahasäästöt neutraali	1			7			
Valtionosuudet ja avustukset neutraali	1						
Investointien rahoitus positiivinen	2				1		1
Investointien rahoitus negatiivinen		2	1	2			2
Investointien rahoitus neutraali	1		2	1			
Asiakasmaksut positiivinen		2					
Asiakasmaksut negatiivinen		1		1			
Asiakasmaksut neutraali		3					
Taantuman vaikutus rahoitukseen negatiivinen	2						2
Taantuman vaikutus rahoitukseen neutraali	1						
Kustannusarviot ja lainoitukset neutraali	1						
Muut negatiivinen			1				
Muut neutraali	4	1					1

Rakentaminen ja tilasuunnittelu	Henkilökunta	Asiakkaat	Muut kirjastoala	Kuntajohto	Luottamushenkilöt	Toimitus	Muut
Uudisrakennukset positiivinen	3	1		2	1	5	
Uudisrakennukset negatiivinen		3				2	1
Remontit positiivinen	6	6			1	1	
Remontit negatiivinen		2			1		
Arkkitehtuuri positiivinen	1			1		2	1
Arkkitehtuuri neutraali	1						
Sijaintikysymykset positiivinen				1		3	2
Sijaintikysymykset neutraali							
Purkuhankkeet negatiivinen							2
Uusien tilojen harkinta positiivinen	1				1		
Uusien tilojen harkinta negatiivinen					1		

Kirjastoammattilaiset ja -työ	Henkilökunta	Asiakkaat	Muut kirjastoala	Kuntajohto	Luottamushenkilöt	Toimitus	Muut
<i>Työtehtävät</i>							
Lukusuositukset asiakkaille positiivinen			1	1			
Kokoelmatyö positiivinen	2						
Aineiston saattaminen lainauskuntoon positiivinen	1						
Aineiston saattaminen lainauskuntoon neutraali	1						
Asiakaspalvelu positiivinen	3						
Tietopalvelu positiivinen	1						1
Tietopalvelu negatiivinen							1
<i>Muut kirjastotyöhön liittyvät teemat</i>							
Viranhakuprosessit ja -nimitykset positiivinen							1
Negatiiviset henkilöstömuutokset neutraali	9				1		
Negatiiviset henkilöstömuutokset negatiivinen	3			1			2
Kirjastonhoitajuus positiivinen	3				1		
Kirjastonhoitajuus neutraali	1						
Henkilökunta-aktiivisuus positiivinen	1						
Muut positiivinen	2						
<i>Työhön vaikuttavat trendit</i>							
Työn uudelleenorganisointi positiivinen	2						
Työn uudelleenorganisointi neutraali	4				1		
Työn tehostaminen keskittämällä ja kirjastotekniikalla positiivinen	1					1	
Työn tehostaminen keskittämällä ja kirjastotekniikalla neutraali	3						
Työaikajärjestelyt positiivinen				2	2		
Palvelukulttuurin muutos positiivinen	2						
Palvelukulttuurin muutos neutraali	2						
<i>Kirjastoammattilaisiin liitetyt piirteet</i>							
Ammattitaito & osaavuus positiivinen	4		3	2			
Ystävällisyys & avuliaisuus positiivinen			4				